

DZIENNIK URZĘDOWY

WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO

Wrocław, dnia 20 maja 2022 r.

Poz. 2796

UCHWAŁA NR XLVI/443/22 RADY MIEJSKIEJ GÓRY

z dnia 12 maja 2022 r.

w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Góra na lata 2021-2024

Na podstawie art. 87 ust. 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2022 r. poz. 840), po uzyskaniu pozytywnej opinii Dolnośląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, uchwala się co następuje:

§ 1. Przyjmuje się Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Góra na lata 2021-2024, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Dolnośląskiego.

Przewodniczący Rady Miejskiej Góry:
Arkadiusz Szuper

Załącznik nr 1 do uchwały nr XLVI/443/22

*Rady Miejskiej Góry
z dnia 12 maja 2022 r.*

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY GÓRA NA LATA 2021-2024

SPIS TREŚCI

<i>1. WSTĘP</i>	<i>3</i>
<i>2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI</i>	<i>6</i>
<i>3. PRZEDMIOT OCHRONY PRAWNEJ</i>	<i>17</i>
<i>4. FORMY OCHRONY PRAWNEJ ZABYTKÓW</i>	<i>19</i>
<i>5. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE I WEWNĘTRZNE OCHRONY ZASOBÓW DZIEDZICTWA KULTUROWEGO</i>	<i>22</i>
<i>6. ZASOBY DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY</i>	<i>39</i>
<i>7. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY - ANALIZA SWOT</i>	<i>59</i>
<i>8. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI</i>	<i>61</i>
<i>9. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI</i>	<i>67</i>
<i>10. ZASADY OCENY REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI</i>	<i>68</i>
<i>11. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI</i>	<i>69</i>
<i>12. MISJA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI</i>	<i>77</i>

1. WSTĘP

CEL OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY GÓRA

Podstawowym, ogólnie pojętym założeniem niniejszego „Gminnego programu opieki nad zabytkami dla Gminy Góra na lata 2021 – 2024 jest ukierunkowanie polityki samorządu, służącej podejmowaniu planowanych działań dotyczących finansowania, inicjowania, wspierania oraz koordynowania prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego. Jest to uzupełniający dokument w stosunku do innych aktów planowania gminnego. Zadaniem Programu jest także organizacja działań edukacyjnych i wychowawczych wobec miejscowej społeczności. Dla realizacji powyższego założenia niezbędna jest realizacja szczegółowych celów określonych w ustawie z dnia 23 lipca 2003 r. o *ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*, do których należą:

- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami

- zapoznanie z zasobami dziedzictwa kulturowego, historią i zabytkami gminy, w tym także rozróżnienie obiektów wpisanych do rejestru zabytków województwa i figurujących w ewidencji Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków
- wspieranie działań zmierzających do pozyskania środków finansowych na opiekę nad zabytkami
- uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków przy sporządzaniu i zmianie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy.

2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej

Ochrona zabytków, dawnych materialnych i niematerialnych dóbr kultury jest obowiązkiem konstytucyjnym Państwa. w myśl art. 5 Konstytucji RP „Rzeczpospolita Polska (...) strzeże dziedzictwa narodowego (...). Istotnym elementem tego dziedzictwa są zabytki, które w swych niematerialnych wartościach są dobrem wspólnym. Art. 82 Konstytucji wskazuje, iż „obowiązkiem Obywatela (...) jest troska o dobro wspólne”, z kolei art. 6 Konstytucji stanowi, że „...Rzeczpospolita Polska, stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury (...)”.

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2021 r., poz. 710 i 954)

Obowiązująca ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wprowadziła pojęcia ochrony i opieki nad zabytkami. Zgodnie z art. 3, użyte w ustawie określenia oznaczają:

- 1) zabytek – nieruchomość lub rzecz ruchomą, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową;

- 2) zabytek nieruchomy – nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości, o których mowa w pkt. 1;
- 3) zabytek ruchomy – rzecz ruchomą, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, o których mowa w pkt. 1;
- 4) zabytek archeologiczny – zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem;
- 5) instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami – instytucję kultury w rozumieniu przepisów o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, której celem statutowym jest sprawowanie opieki nad zabytkami;
- 6) prace konserwatorskie – działania mające na celu zabezpieczenie i utrwalenie substancji zabytku, zahamowanie procesów jego destrukcji oraz dokumentowanie tych działań;
- 7) prace restauratorskie – działania mające na celu wyeksponowanie wartości artystycznych i estetycznych zabytku, w tym, jeżeli istnieje taka potrzeba, uzupełnienie lub odtworzenie jego części oraz dokumentowanie tych działań;
- 8) roboty budowlane – roboty budowlane w rozumieniu przepisów Prawa budowlanego, podejmowane przy zabytku lub w otoczeniu zabytku;
- 9) badania konserwatorskie – działania mające na celu rozpoznanie historii i funkcji zabytku, ustalenie użytych do jego wykonania materiałów i zastosowanych technologii, określenie stanu zachowania tego zabytku oraz opracowanie diagnozy, projektu i programu prac konserwatorskich, a jeżeli istnieje taka potrzeba, również programu prac restauratorskich;
- 10) badania architektoniczne – działania ingerujące w substancję zabytku, mające na celu rozpoznanie i udokumentowanie pierwotnej formy obiektu budowlanego oraz ustalenie zakresu jego kolejnych przekształceń;
- 11) badania archeologiczne – działania mające na celu odkrycie, rozpoznanie, udokumentowanie i zabezpieczenie zabytku archeologicznego;
- 12) historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny – przestrzenne założenie miejskie lub wiejskie, zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki

i formy zaprojektowanej zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym ulic lub sieci dróg;

- 13) historyczny zespół budowlany – powiązaną przestrzennie grupę budynków wyodrębnioną ze względu na formę architektoniczną, styl, zastosowane materiały, funkcję, czas powstania lub związek z wydarzeniami historycznymi;
- 14) krajobraz kulturowy - postrzegana przez ludzi przestrzeń, zawierająca elementy przyrodnicze i wytwory cywilizacji, historycznie ukształtowana w wyniku działania czynników naturalnych i działalności człowieka;
- 15) otoczenie – teren wokół lub przy zabytku wyznaczony w decyzji o wpisie tego terenu do rejestru zabytków w celu ochrony wartości widokowych zabytku oraz jego ochrony przed szkodliwym oddziaływaniem czynników zewnętrznych.

Zgodnie z art. 89 organami ochrony zabytków są:

- 1) minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Generalny Konserwator Zabytków;
- 2) wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Wojewódzki Konserwator Zabytków.

W art. 4 zapisano, iż ochrona zabytków polega w szczególności na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

- 1) zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
- 2) zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
- 3) udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
- 4) przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
- 5) kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
- 6) uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Art. 5 wskazuje, iż opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków:

- 1) naukowego badania i dokumentowania zabytku;
- 2) prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
- 3) zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
- 4) korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;
- 5) popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

Ponadto, w art. 6, ustawa definiuje m.in. podstawowe pojęcia z zakresu ochrony i opieki nad zabytkami oraz przedmiot, zakres, formy i sposób ich ochrony. W art. 7 określa także formy i sposób ochrony zabytków.

Ustawa definiuje obowiązki oraz kompetencje samorządu terytorialnego w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. Szczegółowo określone obowiązki samorządu w stosunku do obiektów zabytkowych objętych ochroną, których samorząd jest właścicielem lub posiadaczem zawarte są w następujących artykułach: 5, 25, 26, 28, 30, 31, 36, 71, 72.

Na mocy art. 21 ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy. Art. 22 ust. 4 stwierdza, iż „Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy.”. W ust. 5 tego artykułu zapisano, iż w gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

- 1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru;
- 2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;
- 3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Jak wspomniano art. 87 ustawy określa obowiązek samorządu, dotyczący sporządzania i uchwalania gminnego programu opieki nad zabytkami:

- program winien być opracowany na okres 4 lat,
- program służy celom określonym w ustawie,

- program przyjmuje rada gminy, po uzyskaniu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków,
- program ogłaszany jest w wojewódzkim dzienniku urzędowym,
- z realizacji programu władze gminy sporządzają co 2 lata sprawozdanie, które przedstawiane jest radzie gminy.

Artykuły 18 i 19 nakazują samorządom uwzględnianie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami przy sporządzaniu i aktualizacji planów zagospodarowania przestrzennego.

Dodatkowo należy wskazać odniesienia do zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego, zawarte w następujących aktach prawnych:

Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2021 r. poz. 1372).

- *art. 7 ust. 1 pkt 9*

„Zaspakajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy:

9) kultury w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.”

Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2021 r. poz. 741 i 922).

Na mocy ustawy w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym uwzględnia się m.in.: wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej (art. 1. ust. 2, pkt 4). Ustawa określa, iż studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego powinno w swej treści zawierać następujące elementy:

- uwzględnianie stanu dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej (art. 10, ust. 1, pkt 4),
- określenie obszarów i zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej (art. 10, ust. 2, pkt 4).

W miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego będącym aktem prawa miejscowego ustawa nakazuje obecność następujących elementów:

- obowiązkowe określenie zasad ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego (art. 15, ust. 2, pkt 3),
- obowiązkowe określenie zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej (art. 15, ust. 2, pkt 4),
- określa się, w zależności od potrzeb, granice pomników zagłady oraz ich stref ochronnych, a także ograniczenia dotyczące prowadzenia na ich terenie działalności gospodarczej, określone w ustawie z dnia 7 maja 1999 r. o ochronie terenów byłych hitlerowskich obozów zagłady (art. 15, ust. 3, pkt 6).

Wymagania w zakresie —ochrony zabytków uwzględnia się również na szczeblach wojewódzkim i krajowym planowania przestrzennego (art. 39, ust. 3, pkt 2, ust. 2, pkt 2). Projekt zarówno planu miejscowego, jak i planu województwa wymaga uzgodnienia z właściwym Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Art. 51. ust. 1. wskazuje, że sprawach ustalenia lokalizacji inwestycji celu publicznego decyzje wydają w odniesieniu do:

- 1) inwestycji celu publicznego oznaczeniu krajowym i wojewódzkim - wójt, burmistrz albo prezydent miasta w uzgodnieniu z marszałkiem województwa;
- 2) inwestycji celu publicznego oznaczeniu powiatowym i gminnym - wójt, burmistrz albo prezydent miasta;
- 3) inwestycji celu publicznego na terenach zamkniętych - wojewoda.

Zgodnie z art. 53 ust. 2 pkt 2 powyższe decyzje wydaje się po uzgodnieniu z: wojewódzkim konserwatorem zabytków - w odniesieniu do obszarów i obiektów objętych formami ochrony zabytków, o których mowa w art. 7 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz ujętych w gminnej ewidencji zabytków.

Art. 64. ust. 1. wskazuje, że przepisy art. 51 ust. 3, art. 52, art. 53 ust. 3-5a i 5d, art. 54, art. 55 i art. 56 (wszystkie związane z zasadami lokalizacji inwestycji celu publicznego) stosuje się odpowiednio do decyzji o warunkach zabudowy.

Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane (Dz. U. z 2020 r. poz. 1333 oraz z 2021 r. poz. 11, 234 i 784).

W myśl tej ustawy jej przepisy nie naruszają przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami w odniesieniu do obiektów i obszarów wpisanych do rejestru

zabytków oraz obiektów i obszarów objętych ochroną konserwatorską na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego (art. 2. , ust 2 pkt 3).

W art. 5, ust. 1 pkt 7 oraz ust. 2 ustawa stwierdza, iż obiekt budowlany należy użytkować w sposób zgodny z jego przeznaczeniem i wymaganiami ochrony środowiska oraz nakazuje projektowanie i budowanie obiektów budowlanych i związanych z nim urządzeń zapewniające ochronę obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów objętych ochroną konserwatorską.

W przypadku pozytywnej opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w odniesieniu do obiektów budowlanych wpisanych do rejestru zabytków oraz innych obiektów budowlanych usytuowanych na obszarach objętych ochroną konserwatorską możliwe jest złożenie wniosku do właściwego ministra o zgodę na odstępianie od obowiązujących przepisów techniczno-budowlanych, o których mowa w art. 7 ustawy (art. 9, ust. 3, pkt 4).

Wg art. 30 ust. 2 w stosunku do prac budowlanych przy obiektach oraz obszarach niewpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków, wymagane jest zgłoszenie do właściwego organu. W zgłoszeniu należy określić rodzaj, zakres i sposób wykonywania robót budowlanych oraz termin ich rozpoczęcia. Do zgłoszenia należy dołączyć oświadczenie, o którym mowa w art. 32 ust. 4 pkt. 2, oraz, w zależności od potrzeb, odpowiednie szkice lub rysunki, a także pozwolenia, uzgodnienia i opinie wymagane odrębnymi przepisami. W razie konieczności uzupełnienia zgłoszenia właściwy organ nakłada, w drodze postanowienia, na zgłaszającego obowiązek uzupełnienia, w określonym terminie, brakujących dokumentów, a w przypadku ich nieuzupełnienia – wnosi sprzeciw, w drodze decyzji. Zgodnie z art. 32 ust. 1:

1. Pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego może być wydane po uprzednim:

- 1) przeprowadzeniu oceny oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko albo oceny oddziaływania przedsięwzięcia na obszar Natura 2000, jeżeli jest ona wymagana przepisami ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko,

- 2) uzyskaniu przez inwestora, wymaganych przepisami szczególnymi, pozwoleń, uzgodnień lub opinii innych organów,
- 3) wyrażeniu zgody przez ministra właściwego do spraw energii – w przypadku budowy lub rozbiórki gazociągu przesyłowego, linii przesyłowej elektroenergetycznej albo rurociągu dalekosiężnego ropy naftowej lub produktów naftowych, a także gazociągu, linii elektroenergetycznej albo rurociągu ropy naftowej lub produktów naftowych dochodzących do granicy Rzeczypospolitej Polskiej.

Prowadzenie robót budowlanych przy obiekcie budowlanym wpisanym do rejestru zabytków lub na obszarze wpisanym do rejestru zabytków wymaga, przed wydaniem decyzji o pozwoleniu na budowę, uzyskania pozwolenia na prowadzenie tych robót, wydanego przez właściwego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (art. 39, ust. 1).

Pozwolenie na rozbiórkę obiektu budowlanego wpisanego do rejestru zabytków może być wydane po uzyskaniu decyzji Generalnego Konserwatora Zabytków działającego w imieniu ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego o skreśleniu tego obiektu z rejestru zabytków (art. 39, ust. 2).

W stosunku do obiektów budowlanych oraz obszarów niewpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków, pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego wydaje organ administracji architektoniczno-budowlanej w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków (art. 39, ust. 3).

Katalog działań budowlanych, w stosunku do których niewymagane jest pozwolenie na budowę, a które podlegają zgłoszeniu organowi budowlanemu określają kolejno art. 29, 29a, 30, 31 ustawy Prawo budowlane. W stosunku do zamierzeń, które wymagają jedynie zgłoszenia zgodnie z art. 30 ust. 7 ustawy właściwy organ może nałożyć w drodze decyzji obowiązek uzyskania pozwolenia na wykonanie określonego obiektu lub robót budowlanych objętych obowiązkiem zgłoszenia, jeżeli ich realizacja może naruszać ustalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego lub spowodować m.in. pogorszenie stanu środowiska lub stanu zachowania zabytków.

Art. 29 ust. 7 stwierdza, że roboty budowlane, o których mowa w ust. 1–4, wykonywane:

- 1) przy obiekcie budowlanym wpisanym do rejestru zabytków – wymagają decyzji o pozwoleniu na budowę,

2) na obszarze wpisanym do rejestru zabytków – wymagają dokonania zgłoszenia – przy czym do wniosku o decyzję o pozwoleniu na budowę oraz zgłoszenia należy dołączyć pozwolenie właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków wydane na podstawie przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Ustawa z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu (Dz. U. z 2015 r. poz. 774 i 1668).

Zgodnie z zapisami art. 7 tej ustawy wprowadzone zostaje pojęcia audytu krajobrazowego. Identyfikuje on krajobrazy występujące na całym obszarze województwa, określa ich cechy charakterystyczne oraz dokonuje oceny ich wartości (także pod kątem walorów zabytkowych i krajobrazu kulturowego).

Art. 8 ustawy wskazuje zmiany w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r.

Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz. U. z 2020 r. poz. 1057 oraz z 2021 r. poz. 1038, 1243 i 1535).

Określa ona, iż wśród zadań publicznych znajdują się działania m.in. w zakresie kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego (art. 4, ust. 1, pkt 16). Regulacje z tym związane zawarte są w art. 19, który określa prawa i obowiązki mieszkańców w zakresie realizacji wybranych przez nich działań, zarówno w ramach inicjatyw lokalnych, jak i za pośrednictwem organizacji pozarządowych lub innych podmiotów wymienionych w art. 3 ust. 3 ustawy. Artykuł precyzuje też, iż jednostka samorządu terytorialnego zawiera na czas określony umowę o wykonanie inicjatywy lokalnej z wnioskodawcą.

Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2020 r. poz. 1219, 1378, 1565, 2127 i 2338 oraz z 2021 r. poz. 868, 1047, 1162 i 1535).

Zgodnie z zapisami art. 71 ust. 3 tej ustawy przeznaczenie i sposób zagospodarowania terenu powinny w jak największym stopniu zapewniać zachowanie jego walorów krajobrazowych. Dotyczy to także krajobrazu kulturowego.

Art. 101 ust. 1 określa, iż ochrona powierzchni ziemi polega m. in. na zachowaniu wartości kulturowych, z uwzględnieniem zabytków archeologicznych.

Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2021 r. poz. 1098).

Jednym z celów ochrony przyrody jest ochrona walorów krajobrazowych, zieleni w miastach i wsiach oraz zadrzewień (art. 2 ust. 2 pkt 5). Jako jedną z form ochrony

przyrody w tym jej immanentnego składnika, jakim jest krajobraz ustawa ta przyjmuje w art. 6 ust. 1 pkt 3 park krajobrazowy. Zgodnie z art. 16 ust. 1 park krajobrazowy obejmuje obszar chroniony ze względu na wartości przyrodnicze, historyczne i kulturowe oraz walory krajobrazowe w celu zachowania, popularyzacji tych wartości w warunkach zrównoważonego rozwoju. Zarówno utworzenie parku krajobrazowego, jak i nadanie mu statutu należą do prerogatyw sejmiku wojewódzkiego (art. 16 ust. 3 ust. 5).

Art. 83a wskazuje, że zezwolenie na usunięcia drzewa lub krzewu z terenu nieruchomości lub jej części wpisanej do rejestru zabytków wydaje wojewódzki konserwator zabytków. Na mocy ust. 12 tego artykułu konserwator zabytków może przed upływem terminu, o którym mowa w ust. 8, wydać zaświadczenie o braku podstaw do wniesienia sprzeciwu. Wydanie zaświadczenia wyłącza możliwość wniesienia sprzeciwu, o którym mowa w ust. 8, oraz uprawnia do usunięcia drzewa. Może też wnieść sprzeciw w przypadku:

1) lokalizacji drzewa:

- a) na nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków,
- b) na terenie przeznaczonym w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego na zieleni lub chronionym innymi zapisami miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego.
- c) na terenach objętych formami ochrony przyrody, o których mowa w art. 6 ust. 1 pkt 1-5;

2) spełnienia przez drzewa kryteriów, o których mowa w przepisach wydanych na podstawie art. 40 ust. 3.

Zasady naliczania opłat za usunięcie drzew i krzewów przedstawiono w art. 84-87 ustawy i zgodnie z art. 84 ust. 8 decyzję w tych sprawach podejmuje właściwy organ do wydania zezwolenia (w tym także konserwator zabytków).

Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. z 2020 r. poz. 1990 oraz z Dz. U. z 2021 r. poz. 11, 234 i 1551).

W świetle art. 6 pkt 5 jednym z celów publicznych tej ustawy jest opieka nad nieruchomościami stanowiącymi zabytki w rozumieniu przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Art. 13 ust. 4 jasno określa, że: sprzedaż, zamiana, darowizna lub oddanie w użytkowanie wieczyste nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków,

stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, a także wnoszenie tych nieruchomości, jako wkładów niepieniężnych (aportów) do spółek, wymaga pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków. Art. 13 ust. 5 stwierdza, że sprzedaż, zamiana, darowizna lub dzierżawa nieruchomości stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, będących cmentarzami ujętymi w wojewódzkiej ewidencji zabytków, a także wnoszenie tych nieruchomości jako wkładów niepieniężnych (aportów) do spółek wymagają pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Cenę nieruchomości lub jej części (wyznaczonej zgodnie z art. 67) wpisanej do rejestru zabytków obniża się o 50% (zgodnie z art. 68 ust. 3). Właściwy organ może, za zgodą odpowiednio wojewody albo rady lub sejmiku, podwyższyć lub obniżyć tę bonifikatę. Identyczny zapis stosuje się w przypadku opłaty z tytułu użytkowania wieczystego, jeżeli nieruchomość gruntowa została wpisana do rejestru zabytków (art. 73, ust. 4) oraz w przypadku opłaty z tytułu trwałego zarządu (art. 84 ust. 4).

Zgodnie z art. 96 ust. 1. podziału nieruchomości dokonuje się na podstawie decyzji wójta, burmistrza albo prezydenta miasta zatwierdzającej podział, z uwzględnieniem ust. 1a, stwierdzającego, że odniesieniu do nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków decyzję, o której mowa w ust. 1, wydaje się po uzyskaniu pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków na podział tej nieruchomości.

Ustawa z dnia 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych (Dz. U. z 2019 r. poz. 1170).

Na podstawie art. 7 ust. 1 pkt 6 ustawa zwalnia od podatku od nieruchomości: grunty i budynki wpisane indywidualnie do rejestru zabytków, pod warunkiem ich utrzymania i konserwacji, zgodnie z przepisami o ochronie zabytków, z wyjątkiem części zajętych na prowadzenie działalności gospodarczej.

Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz. U. z 2020 r. poz. 194).

Według zapisów tej ustawy zarówno państwo (art. 1 ust. 2) jak i organy jednostek samorządu terytorialnego (art. 1 ust. 4) sprawują mecenat nad działalnością kulturalną polegający m.in. na wspieraniu i promocji opieki nad zabytkami.

Do powyższych ustaw należy dołączyć akty prawne, które w całej swojej treści odnoszą się do zakresu ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego. Są to:

- ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz. U. z 2020 r. poz. 902),

- ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. z 2019 r. poz. 1479),
- ustawa z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (Dz. U. z 2020 r. poz. 164),
- ustawa z dnia 7 maja 1999 r. o ochronie terenów byłych hitlerowskich obozów zagłady (Dz. U. z 2015 r. poz. 2120).

Ostatni element to akty wykonawcze do ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Są to:

- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. (Dz. U. z 2021 poz. 56) w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem. W oparciu o art. 24 ust. 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami rozporządzenie określa sposób prowadzenia powyższych rejestrów i wykazów;
- rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 sierpnia 2019 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (Dz. U. z 2021 r. poz. 81);
- rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 19 lipca 2019 r. w sprawie wzorów dokumentów oceny wskazującej czas powstania zabytku, wyceny zabytku oraz potwierdzenia wwozu zabytku na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. poz. 1470);
- rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 21 maja 2018 r. w sprawie wymagań, jakim powinna odpowiadać ochrona przechowywanego i przewożonego zabytku wpisanego na Listę Skarbów Dziedzictwa (Dz. U. poz. 1134),
- rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 4 grudnia 2017 r. w sprawie ksiąg ewidencyjnych prowadzonych przez podmioty gospodarcze wyspecjalizowane w zakresie obrotu zabytkami na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. poz. 2249);

- rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 28 kwietnia 2017 r. w sprawie Listy Skarbów Dziedzictwa (Dz. U. poz. 928);
- rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 19 sierpnia 2015 r. w sprawie krajowego rejestru utraconych dóbr kultury (Dz. U. poz. 1275);
- rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 stycznia 2014 r. w sprawie dotacji na badania archeologiczne (Dz. U. poz. 110);
- rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 18 kwietnia 2011 r. w sprawie wywozu zabytków za granicę (Dz. U. nr 89 poz. 510);
- rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz. U. nr 212 poz. 2153);
- rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 12 maja 2004 r. w sprawie odznaki „Za opiekę nad zabytkami” (Dz. U. nr 124 poz. 1304 oraz z 2006 r. nr 24 poz. 181);
- rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 kwietnia 2004 r. w sprawie organizacji wojewódzkich urzędów ochrony zabytków (Dz. U. nr 75 poz. 706);
- rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 1 kwietnia 2004 r. w sprawie nagród za odkrycie lub znalezienie zabytków archeologicznych (Dz. U. nr 71 poz. 650);
- rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczonego na zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków (Dz. U. nr 30 poz. 259).

3. PRZEDMIOT OCHRONY PRAWNEJ

Przywołana na wstępie ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami stanowi podstawę prawną ochrony dziedzictwa kulturowego

w Polsce i wprowadza w tej materii szereg fundamentalnych definicji i pojęć. W myśl ustawy zabytek jest to nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Zgodnie z ustawą opiece podlegają – bez względu na stan zachowania – zabytki pogrupowane w trzech kategoriach:

Zabytki nieruchome będące w szczególności:

- krajobrazami kulturowymi,
- układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
- dziełami architektury i budownictwa,
- dziełami budownictwa obronnego,
- obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
- cmentarzami,
- parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
- miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.

Zabytki ruchome będące w szczególności:

- dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
- kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
- numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
- wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
- materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. z 2019 r. poz. 1479),

- instrumentami muzycznymi,
- wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
- przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.

Zabytki archeologiczne będące w szczególności:

- pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
- cmentarzyskami,
- kurhanami,
- reliktnami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Ponadto, zgodnie z art. 6 ust. 2 ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

4. FORMY PRAWNE OCHRONY ZABYTEKÓW

Ustawodawca wyróżnia następujące formy ochrony zabytków:

- wpis do rejestru zabytków,
- wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa,
- uznanie za pomnik historii,
- utworzenie parku kulturowego,
- ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, decyzjach o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzjach o warunkach zabudowy, decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzjach o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Wpis do rejestru zabytków

Podstawą wpisu do rejestru zabytków jest decyzja administracyjna wydana przez wojewódzkiego konserwatora zabytków. Z wnioskiem o taki wpis może występować właściciel zabytku nieruchomego oraz użytkownik wieczysty gruntu, na

którym znajduje się zabytek nieruchomy. Również wojewódzki konserwator zabytków ma prawo wszczęcia postępowania z urzędu w sprawie wpisania zabytku nieruchomego do rejestru zabytków.

Rejestr zabytków prowadzi odpowiedni wojewódzki konserwator zabytków dla zabytków znajdujących się na terenie województwa. Do rejestru można wpisać także otoczenie oraz nazwę geograficzną, historyczną i tradycyjną zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru zabytków. Wojewódzki konserwator zabytków może wpisać także do rejestru historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny. Sprawy te reguluje ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. z 2021 r. poz. 56).

Lista Skarbów Dziedzictwa

Listę Skarbów Dziedzictwa prowadzi minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego. Na Listę Skarbów Dziedzictwa wpisuje się zabytek ruchomy o szczególnej wartości dla dziedzictwa kulturowego zaliczany do jednej z następujących kategorii:

- 1) zabytków archeologicznych, które mają więcej niż 100 lat, wchodzą w skład zbiorów archeologicznych lub zostały pozyskane w wyniku badań archeologicznych lub przypadkowych odkryć,
- 2) elementów stanowiących integralną część zabytków architektury, wystroju wnętrz, pomników, posągów i dzieł rzemiosła artystycznego, które mają więcej niż 100 lat,
- 3) wykonanych ręcznie dowolną techniką i na dowolnym materiale dzieł malarstwa, nieobjętych kategoriami wskazanymi w pkt 4 i 5, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 150 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
- 4) wykonanych ręcznie na dowolnym materiale akwareli, gwaszy i pastelów, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 30 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
- 5) mozaik, nieobjętych kategoriami wskazanymi w pkt 1 i 2, oraz rysunków wykonanych ręcznie przy użyciu dowolnej techniki i na dowolnym materiale,

- które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 15 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
- 6) oryginalnych dzieł grafiki i matryc do ich wykonania oraz oryginalnych plakatów, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 15 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
 - 7) oryginalnych rzeźb, posągów lub ich kopii wykonanych tą samą techniką co oryginał, nieobjętych kategorią wskazaną w pkt 1, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 50 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
 - 8) fotografii, filmów oraz ich negatywów, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 15 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
 - 9) pojedynczych lub znajdujących się w zbiorach inkunabułów i manuskryptów oraz map i partytur muzycznych, liczących więcej niż 50 lat, które nie są własnością ich twórców,
 - 10) pojedynczych lub znajdujących się w zbiorach książek, które mają więcej niż 100 lat i ich wartość jest wyższa niż 50 000 euro,
 - 11) map drukowanych, które mają więcej niż 200 lat,
 - 12) środków transportu, które mają więcej niż 75 lat i ich wartość jest wyższa niż 50 000 euro,
 - 13) innych kategorii, niewymienionych w pkt 1-12, obejmujących zabytki, które mają więcej niż 50 lat i ich wartość jest wyższa niż 50 000 euro

– na podstawie decyzji wydanej przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, z urzędu albo na wniosek właściciela zabytku ruchomego.

Pomnik historii

Terminem tym określa się zabytek nieruchomy o szczególnych wartościach materialnych i niematerialnych oraz znaczeniu dla dziedzictwa kulturowego naszego kraju. Rangę pomnika historii podkreśla fakt, że jest on ustanawiany przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej specjalnym rozporządzeniem na wniosek Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. W treści prezydenckiego rozporządzenia wyszczególnia się cechy danego zabytku świadczące o jego najwyższej wartości, określa się precyzyjnie jego granice i zamieszcza schematyczną mapkę obiektu.

Na elitarną listę Pomników historii mogą zostać wpisane obiekty architektoniczne, krajobrazy kulturowe, układy urbanistyczne lub ruralistyczne, zabytki

techniki, obiekty budownictwa obronnego, parki i ogrody, cmentarze, miejsca pamięci najważniejszych wydarzeń lub postaci historycznych oraz stanowiska archeologiczne. Na rok 2020 w całym kraju było 105 miejsc i obiektów uznanych za pomnik historii.

Park kulturowy

Kolejną formą ochrony jest utworzenie parku kulturowego w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. Podstawą jego utworzenia jest uchwała rady gminy, którą podejmuje się po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego lub decyzja o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzja o warunkach zabudowy, decyzja o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzja o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzja o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego

Relacje pomiędzy ochroną zabytków a planami zagospodarowania przestrzennego są regulowane przez artykuły 18, 19 i 20 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Przede wszystkim art. 18 wprowadza obowiązek uwzględniania ochrony zabytków i opieki nad zabytkami przy sporządzaniu i aktualizacji koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, strategii

rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

W wymienionych decyzjach, koncepcjach, strategiach, analizach, planach i studiach, winno się w szczególności uwzględnić krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, określić rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków i zapewnić im ochronę przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu oraz ustalić przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami. W przypadku zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia, zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków oraz parków kulturowych, ochrona ich musi być bezwarunkowo uwzględniona w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego i pozostałych decyzjach.

5. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE I WEWNĘTRZNE OCHRONY ZASOBÓW DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

5.1 RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z OPRACOWANIAM WYKONANYMI NA POZIOMIE KRAJOWYM:

KRAJOWY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI NA LATA 2019-2022

Krajowy Program Opieki nad Zabytkami na lata 2019-2022 został przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 13 sierpnia 2019 r. i jest efektem wykonania upoważnienia ustawowego, zawartego w artykułach 84 i 85 ust. 1 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, a także jest programem rozwoju określonym w art. 15 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju. Gminny Program Opieki nad Zabytkami opiera się na założeniach programu krajowego, jednak są one dość ogólne w odniesieniu do zabytków z terenu gminy.

Cel główny Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2019–2022 to stworzenie warunków dla zapewnienia efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami. Został on opracowany na bazie wniosków płynących z realizacji i ewaluacji Programu 2014–2017, a także zmiany systemu ochrony zabytków wprowadzonej ustawą z dnia 22 czerwca 2017 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz niektórych innych ustaw. Cel główny dzieli się na trzy cele szczegółowe, zawierające kierunki działań.

CEL SZCZEGÓŁOWY 1 Optymalizacja systemu ochrony dziedzictwa kulturowego

Kierunek działania 1.1. Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie lokalnym

1. Szkolenia dla jednostek samorządu terytorialnego w zakresie zarządzania dziedzictwem kulturowym, w tym pracowników merytorycznych, z uwzględnieniem zagadnień planowania przestrzennego i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami.

2. Budowanie zasobu wiedzy o ochronie dziedzictwa kulturowego na poziomie lokalnym, regionalnym i centralnym.
3. Merytoryczne wsparcie procesu planowania i rewitalizacji w gminach.
4. Konkurs Generalnego Konserwatora Zabytków nagradzający gminy za modelowe wdrażanie programów opieki nad zabytkami.

Kierunek działania 1.2. Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie centralnym

1. Wspieranie rozwijania kompetencji zawodowych pracowników służb konserwatorskich.
2. Ewaluacja stosowanych standardów i metod konserwatorskich.
3. Wsparcie działań dokumentacyjnych zasobu zabytkowego.
4. Powołanie Centrum Architektury Drewnianej.

CEL SZCZEGÓŁOWY 2 Wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami

Kierunek działania 2.1. Merytoryczne wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami

1. Upowszechnianie standardów i metod konserwatorskich dla wybranych zasobów zabytkowych (wybór zasobów, wypracowanie zaleceń dla opiekunów zasobu zabytkowego dotyczących metod konserwacji, adaptacji, dokumentacji i badań, upowszechnianie przez bazę wiedzy).

Kierunek działania 2.2. Podnoszenie bezpieczeństwa zasobu zabytkowego

1. Podniesienie bezpieczeństwa zasobów ruchomych przez sprzyjanie intensyfikacji współpracy z opiekunami zabytków przez właściwe służby i instytucje.

CEL SZCZEGÓŁOWY 3 Budowanie świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego

Kierunek działania 3.1. Upowszechnianie wiedzy na temat dziedzictwa kulturowego i jego wartości

1. Kampania społeczno-edukacyjna w mediach, z uwzględnieniem aspektu

profilaktyki w dziedzinie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami i dostępności zabytków dla osób z niepełnosprawnościami.

2. Tworzenie narzędzi edukacyjnych dla szkół i instytucji kultury, z uwzględnieniem aspektu profilaktyki w dziedzinie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Kierunek działania 3.2. Tworzenie warunków dla sprawowania społecznej opieki nad zabytkami

KONCEPCJA PRZESTRZENNEGO ZAGOSPODAROWANIA KRAJU DO ROKU 2030

Koncepcja przestrzennego zagospodarowania kraju została przyjęta przez Radę Ministrów dnia 13 grudnia 2011 r. Dokument określa zasady polityki państwa w dziedzinie przestrzennego zagospodarowania kraju w perspektywie najbliższych kilkunastu lat.

Polityka przestrzennego zagospodarowania kraju realizuje cele rozwoju kraju w odniesieniu do całości przestrzeni polskiej. Biorąc pod uwagę nowy paradygmat polityki rozwoju cel strategiczny (ponadczasowy) polityki przestrzennego zagospodarowania kraju można określić następująco: Efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej terytorialnie zróżnicowanych potencjałów rozwojowych dla osiągania ogólnych celów rozwojowych – konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia, sprawności funkcjonowania państwa oraz spójności w wymiarze społecznym, gospodarczym i terytorialnym w długim okresie.

Tak sformułowany cel – przy doborze odpowiednich celów cząstkowych oraz instrumentów wdrożeniowych – realizowany jest przez wszystkie podmioty publiczne wykonujące zadania rozwojowe w zakresie swoich kompetencji na różnych poziomach zarządzania, w różnych obszarach tematycznych i w odniesieniu do różnych terytoriów.

Drogą do zapewnienia realizacji celu strategicznego polityki przestrzennego zagospodarowania kraju jest koncentracja działań podmiotów publicznych w wybranych obszarach tematycznych i na wyodrębnionych terytoriach. W odniesieniu do diagnozy sytuacji, uwarunkowań oraz trendów rozwojowych sformułowano sześć wzajemnie powiązanych celów polityki przestrzennego zagospodarowania kraju w horyzoncie roku 2030:

- Cel 1. Podwyższenie konkurencyjności głównych ośrodków miejskich Polski w przestrzeni europejskiej poprzez ich integrację funkcjonalną przy zachowaniu policentrycznej struktury systemu osadniczego sprzyjającej spójności;
- Cel 2. Poprawa spójności wewnętrznej i terytorialne równoważenie rozwoju kraju poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju, wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oraz wykorzystanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów;
- Cel 3. Poprawa dostępności terytorialnej kraju w różnych skalach przestrzennych poprzez rozwijanie infrastruktury transportowej i telekomunikacyjnej;
- Cel 4. Kształtowanie struktur przestrzennych wspierających osiągnięcie i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i walorów krajobrazowych Polski;
- Cel 5. Zwiększenie odporności struktury przestrzennej kraju na zagrożenia naturalne i utraty bezpieczeństwa energetycznego oraz kształtowanie struktur przestrzennych wspierających zdolności obronne państwa;
- Cel 6. Przywrócenie i utrwalenie ładu przestrzennego.

Koncepcja wskazuje, iż wzmocnienie ładu przestrzennego na poziomie zarządzania zasobem krajobrazów kulturowych i przyrodniczych będzie jednocześnie służyło wdrożeniu zapisów Konwencji Krajobrazowej Rady Europy. Podstawowymi formami ochrony krajobrazów powinny zostać formy dotychczas stosowane: parki krajobrazowe, pomniki historii, parki kulturowe oraz – dla obiektów rangi międzynarodowej – wpis na listę dziedzictwa kulturowego lub przyrodniczego UNESCO.

Stwierdzono, że promocja dziedzictwa kulturowego wpłynęła na wzrost rozpoznawalności i atrakcyjność polskiej przestrzeni. Dbłość o spuściznę kultury dawnych mieszkańców ziem polskich i wspieranie zachowanych tradycji lokalnych sprzyjają rozwojowi turystyki i wspomagają proces identyfikacji tożsamości kulturowej migrantów. Krajobraz ważny dla historii kultury jest chroniony na równi z krajobrazami charakterystycznymi dla regionów geograficzno- przyrodniczych w zintegrowanej z siecią przyrodniczą rozwiniętej sieci parków kulturowych i pomników historii.

NARODOWA STRATEGIA ROZWOJU KULTURY NA LATA 2004 – 2013 ORAZ UZUPEŁNIENIE STRATEGII NA LATA 2004 – 2020

Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami zostały zawarte w dokumencie o nazwie Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2013 (przyjętym przez Radę Ministrów w dniu 21 września 2004 r.) oraz jego uszczegółowieniu „Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2020” (przyjętym w 2005 r.). Są to rządowe dokumenty tworzące ramy dla nowoczesnego mecenatu państwa w sferze kultury, a przede wszystkim dla nowocześnie pojmowanej polityki kulturalnej państwa, funkcjonującej w warunkach rynkowych, w połączeniu z perspektywami kolejnych okresów programowania Unii Europejskiej.

Głównym celem strategii jest działanie na rzecz zrównoważonego rozwoju kulturalnego regionów w Polsce.

Dokumentem służącym wdrożeniu Narodowej Strategii Rozwoju Kultury jest Narodowy Program Kultury „Ochrona Zabytków i Dziedzictwa Kulturowego na lata 2004-2013”. w programie zapisano następujące priorytety i działania:

➤ **Priorytet 1. Aktywne zarządzanie zasobem stanowiącym materialne dziedzictwo kulturowe**

Działania realizowane w ramach niniejszego priorytetu mają na celu materialną poprawę stanu zabytków, ich adaptację i rewitalizację oraz zwiększenie dostępności do nich mieszkańców, turystów i inwestorów. Realizacja działań pozwoli na zwiększenie atrakcyjności regionów, a także wykorzystanie przez nie potencjału związanego z posiadanym dziedzictwem kulturowym.

- Działanie 1.1. Budowa nowoczesnych rozwiązań organizacyjno-finansowych w sferze ochrony zabytków;
- Działanie 1.2. Kompleksowa rewaloryzacja zabytków i ich adaptacja na cele kulturalne, turystyczne, edukacyjne, rekreacyjne i inne cele społeczne;
- Działanie 1.3. Zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości poprzez tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych.

➤ **Priorytet 2. Edukacja i administracja na rzecz ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego**

- Działanie 2.1. Rozwój zasobów ludzkich oraz podnoszenie świadomości społecznej w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego;
- Działanie 2.2. Ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego przed nielegalnym wywozem, wywozem i przewozem przez granicę.

Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020, opracowane przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego w 2005 r., zawiera ważny z punktu widzenia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Program Operacyjny „Dziedzictwo kulturowe”.

Priorytet tego Programu dotyczy rewaloryzacji zabytków nieruchomych i ruchomych. Celami tego priorytetu są:

- poprawa stanu zachowania zabytków,
- zwiększanie narodowego zasobu dziedzictwa kulturowego (w tym także liczby stanowisk archeologicznych),
- kompleksowa rewaloryzacja zabytków i ich adaptacja na cele inne niż kulturalne,
- zwiększenie roli zabytków i muzealiów w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości poprzez tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych,
- poprawa warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w zakresie ochrony zabytków i ich dokumentacji,
- zabezpieczenie zabytków, muzealiów i archiwaliów przed skutkami klęsk żywiołowych, kradzieżami i nielegalnym wywozem za granicę oraz na wypadek sytuacji kryzysowych i konfliktu zbrojnego.

5.2 RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z OPRACOWANIAM WYKONANYMI NA POZIOMIE WOJEWÓDZKIM

STRATEGIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO DO ROKU 2030

W dniu 20 września 2018 r. Sejmik Województwa Dolnośląskiego uchwalił Strategię Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2030. Strategia wytycza cele i kierunki rozwoju regionu, prezentuje potencjał Dolnego Śląska i określa wspólną płaszczyznę działań poszczególnych regionów. Dokument podkreśla, dużą różnorodność form krajobrazu oraz bogactwo dziedzictwa kultury materialnej regionu. Pokrótce opisuje też zasoby dziedzictwa kulturowego.

Największe znaczenie z punktu widzenia niniejszego programu ma Cel strategiczny 4, w ramach którego wskazano do realizacji Cel operacyjny 4.5: Ochrona obiektów i terenów dziedzictwa kulturowego. Znajdują się w nim następujące przedsięwzięcia strategiczne - grupy zadań strategicznych:

- Wsparcie przedsięwzięć służących rozwojowi kultury i dziedzictwa kulturowego w regionie.
- Wspieranie i udostępnianie zintegrowanych działań służących ochronie dziedzictwa kulturowego i jego promocji.
- Wsparcie zagospodarowywania i udostępnienia na cele turystyki lub kultury najważniejszych obiektów zabytkowych oraz miejsc historycznych o znaczeniu ponadregionalnym.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa dolnośląskiego został przyjęty uchwałą nr XIX/482/20 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 16 czerwca 2020 r. Dokument ten określa cele strategiczne rozwoju przestrzennego województwa, ustala priorytety polityki przestrzennej województwa i kierunki polityki przestrzennej dla obszarów problemowych. Wizją regionu jest Dolny Śląsk jako region rozwijający się z poszanowaniem środowiska i walorów przyrodniczo-krajobrazowych oraz kulturowych, przy wykorzystaniu szans rozwojowych, jakie daje mu korzystne położenie geograficzne.

Podstawowym celem planu jest rozwój gospodarczy regionu i wysoka jakość życia, które to czynniki muszą się jednak realizować z poszanowaniem środowiska,

również kulturowego. Zasoby środowiska (krajobrazowe, kulturowe, przyrodnicze) mają więc być wykorzystywane na potrzeby realizacji głównych celów. Co ma się jednak odbywać w sposób racjonalny i zrównoważony, aby tychże zasobów nie zdegradować, minimalizować szkody funkcjonalno-przestrzenne oraz zachować przepisy dotyczące ochrony środowiska. Plan wskazuje na to, że ważne staje się udostępnienie obiektów dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego, doprowadzenie ich do dobrej kondycji, objęcie ochroną ich wartości, a w przypadku najcenniejszych, zachowanie ich układu przestrzennego i właściwej ekspozycji.

Tematykę ochrony dziedzictwa kulturowego poprzez wskazanie celów głównych z tym związanych porusza Kierunek 2.2. Wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego i krajobrazu.

Najważniejszym zadaniem w tym zakresie jest poprawa stanu zachowania obiektów zabytkowych oraz historycznie ukształtowanych miejskich założeń przestrzennych, które pilnie wymagają podjęcia prac ratowniczych. Konieczne jest utrzymanie wartości historycznych świadczących o tożsamości i indywidualnych cechach założeń urbanistycznych, takich jak układ przestrzenny z centralnie usytuowanym rynkiem i dominującymi obiektami, ratuszem, kościołem oraz kwartałami mieszczańskiej zabudowy. Zachowanie wysokich wartości i unikatowych cech krajobrazu kulturowego ma znaczenie priorytetowe dla utrwalania tożsamości regionu i jego rozwoju społeczno-gospodarczego. W związku z tym konieczne jest stosowanie w szerszym zakresie skutecznych form ochrony, takich jak pomniki historii i parki kulturowe oraz wpisy na listę światowego dziedzictwa UNESCO.

Jeden z postulatów odnosi się także do roli samorządu województwa jako partnera dla innych jednostek w ramach wsparcia rozwoju regionalnych szlaków turystycznych oraz tworzenia nowoczesnych systemów zarządzania rozwojem turystyki w ramach inicjatyw klastrowych. Budowa turystycznych sieci klastrowych z udziałem społeczności lokalnych umożliwi realizację akceptowanych społecznie produktów turystycznych i wyrówna szanse rozwojowe obszarów posiadających atrakcyjny turystycznie potencjał przyrodniczy i kulturowy. Postuluje się, aby gminy realizowały zadania polegające na tworzeniu systemów regionalnych szlaków turystycznych powiązanych z atrakcjami przyrodniczymi i kulturowymi. Ważną rolę pełnić tu będą szlaki rowerowe, przebiegające przez większą liczbę gmin.

W podobny sposób przebiegać ma również rewitalizacja obszarów zdegradowanych. Funkcje turystyczne powinny też być dostosowywane do zmian klimatycznych poprzez realizację transportu zbiorowego w obszarach i ośrodkach o atrakcyjnych zasobach.

DOLNOŚLĄSKI WOJEWÓDZKI PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI NA LATA 2021 – 2024

Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami jest obszernym dokumentem, który w sposób wyczerpujący porusza tematykę dolnośląskiego dziedzictwa kulturowego. Program przyjęty został przez Sejmik Województwa Dolnośląskiego uchwałą nr XXXIV/686/21 w dniu 24 czerwca 2021 r.

Przyjęta w Programie wizja rozwoju: Wielokulturowe dziedzictwo Dolnego Śląska stanowi fundament nowoczesnego i otwartego regionu europejskiego wpisuje się w europejską politykę kulturalną. Utrzymanie tożsamości i autentyzmu kulturowego regionów europejskich stanowi jeden z ważniejszych czynników rozwojowych zgodnie z zapisami Traktatu Ustanawiającego Wspólnotę Europejską (Dz. Urz. UE 2006 C 321/E).

Za cel strategiczny uznano zachowanie i zrównoważone wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego dla wzmacniania tożsamości Dolnego Śląska. Zgodnie z tym założeniem, dziedzictwo kulturowe jest zasobem umożliwiającym budowanie i utrwalanie wspólnej tożsamości mieszkańców regionu. Stanowi zarówno przedmiot ochrony, jak i znaczący potencjał, który może i powinien być wykorzystywany w rozwoju społecznym i gospodarczym województwa. Cele operacyjne, podporządkowane celowi strategicznemu, dotyczą dwóch obszarów działań:

Cel operacyjny 1: Zintegrowane zarządzanie zasobami dziedzictwa kulturowego obejmuje działania mające na celu poprawę stanu zachowania obiektów zabytkowych, w szczególności poprzez wspieranie zintegrowanych aktywności wielu podmiotów zaangażowanych w zarządzanie i opiekę nad nimi.

Cel operacyjny 2: Wzmacnianie tożsamości i marki regionu poprzez zasoby dziedzictwa kulturowego obejmuje działania wzmacniające poczucie tożsamości mieszkańców regionu Dolnego Śląska i ich zaangażowania w opiekę nad zabytkami, a także promocję dziedzictwa kulturowego jako integralnej części marki

regionu.

Realizacja „Programu opieki nad zabytkami województwa dolnośląskiego” jest przewidziana na okres 4 lat i przyczyni się przede wszystkim do poprawy skuteczności ochrony i stanu zachowania dziedzictwa materialnego, wiedzy o nim oraz systematycznego wzmacniania i utrwalania tożsamości Dolnoślązaków.

W treści programu wojewódzkiego brak odniesień do zabytków z terenu gminy, jednak niniejszy gminny program opieki nad zabytkami w swoich działaniach programowych nawiązuje do celów programu wojewódzkiego, przez co uzyskać można potencjalny efekty synergii.

PROGRAM ROZWOJU TURYSTYKI DLA WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO

W Programie najważniejszą pozycję wśród turystycznych walorów krajoznawczych o charakterze kulturowym zajmują zabytki architektury i budownictwa. Turystyczna waloryzacja zabytków wyłoniła listę najcenniejszych obiektów zabytkowych województwa.

Warunkiem zainteresowania turystycznego zabytkami archeologicznymi jest ich odpowiednie wyeksponowanie w terenie i przystosowanie dla potrzeb zwiedzających. Dotyczy to przede wszystkim stanowisk archeologicznych o własnej, czytelnej formie krajobrazowej. Analiza grup walorów województwa dolnośląskiego pozwala stwierdzić, że m.in.:

- liczne tereny i obiekty zabytkowe dają możliwość tworzenia i eksploatawania szlaków krajoznawczych,
- istnieje możliwość tworzenia szlaków historycznych, edukacyjnych wykorzystujących lokalizację rzadkich miejsc ważniejszych bitew oraz martyrologii z okresu II wojny światowej.

Zwiększenie atrakcyjności zabytków ma odbywać się m.in. poprzez ożywienie zabytków cyklicznymi imprezami, odpowiednią infrastrukturą i kalendarzem imprez.

Mocnymi stronami rozwoju turystyki na Dolnym Śląsku są wysokie walory kulturowe łączące dorobek kultur: polskiej, czeskiej, austriackiej i niemieckiej oraz

rozbudowana baza turystyczna, zwłaszcza w rejonach górskich i uzdrowiskowych. Program wskazuje także słabe strony rozwoju turystyki na Dolnym Śląsku, do których należą m.in.: zły stan zabytków oraz brak sprawnego regionalnego i lokalnego systemu informacji turystycznej.

5.3 RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z OPRACOWANIAM WYKONANYMI NA POZIOMIE POWIATU

STRATEGIA ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU POWIATU GÓROWSKIEGO

Strategia rozwoju powiatu wskazuje kilka Celów Głównych w odniesieniu do planowanych działań. Zapisy dotyczące ochrony dziedzictwa kulturowego zawarte są w Celu I Ochrona i kształtowanie środowiska przyrodniczego i kulturowego, w celu szczegółowym Odnowa środowiska kulturowego i zagospodarowane obiekty zabytkowe. Cel ten wskazuje następujące kierunki działań:

- Aktualizacja rejestru i spisu zabytków oraz ustalenie kryteriów wspomagania odbudowy najwartościowszych obiektów przez służby konserwatorskie,
- Sukcesywne przygotowywanie obiektów zabytkowych do sprzedaży oraz ich odpowiednie zagospodarowanie,
- Organizacja konkursów lokalnych na najlepiej utrzymane obiekty zabytkowe.

Powiązany z powyższym celem jest cel Atrakcyjne zagospodarowanie turystyczne powiatu, będący częścią Celu Głównego IV Zrównoważony rozwój gospodarczy. W ramach tego celu wyróżniono następujące działania:

- Wyznaczenie terenów szczególnie atrakcyjnych dla turystyki i rekreacji oraz opracowanie powiatowego programu ich rozwoju,
- Aktywna promocja dla odpowiednio wybranych produktów turystycznych powiatu.

POWIATOWY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU GÓROWSKIEGO

Na rok 2021 powiat górowski nie posiada opracowanego Powiatowego Programu Opieki nad Zabytkami. Zorganizowane były spotkania robocze dotyczące powstania tego dokumentu, jednak prace nad nim są nadal w toku.

5.4 RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z OPRACOWANIAM WYKONANYMI NA POZIOMIE GMINY

STRATEGIA ROZWOJU MIASTA I GMINY GÓRA NA LATA 2015-2025

Zgodnie z przedstawioną w dokumencie wizją rozwoju, w perspektywie 2025 roku Gmina Góra ma być miejscem przyjaznym do życia i prowadzenia działalności gospodarczej dla mieszkańców i przedsiębiorców. Natomiast misję określono następująco: Gmina Góra wykorzystując swój endogeniczny potencjał tworzy odpowiednie warunki rozwoju społeczno-gospodarczego. Realizuje to poprzez wzmocnienie kapitału ludzkiego i społecznego, wspieranie prowadzenia działalności gospodarczej oraz likwidację barier infrastrukturalnych.

Realizacja wizji i misji Gminy Góra w okresie 2015-2025 wymaga podjęcia określonych działań, które znajdują swoje odzwierciedlenie w szczegółowych celach strategicznych i operacyjnych oraz obszarach zadaniowych. W ww. dokumencie sformułowano trzy cele strategiczne, które zostały uszczegółowione poprzez cele operacyjne. Wśród celów strategicznych gminy znalazły się kwestie związane z rozwojem gospodarczym gminy (w tym wsparcia w zakresie prowadzenia działalności gospodarczej oraz rozwoju turystyki), ale również zagadnienia dotyczące rozwoju kapitału społecznego (w tym rozwoju aktywności społeczności lokalnych, poprawy jakości kształcenia i rozwoju infrastruktury społecznej) oraz poprawy infrastruktury komunalnej w gminie (w tym zadania z zakresu rewitalizacji, dostępności komunikacyjnej i jakości środowiska naturalnego). Do najważniejszych celów związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego należy zaliczyć:

1. Cel operacyjny 1.2. Podniesienie atrakcyjności turystycznej Gminy Góra

Plany zadaniowe:

- Budowa i rozbudowa ścieżek i szlaków turystycznych.
- Tworzenie produktów turystycznych i lokalnych w oparciu poszanowania dla środowiska naturalnego.
- Prowadzenie zintegrowanych działań promocyjnych i informacyjnych.
- Tworzenie partnerstw na rzecz rozwoju turystyki w gminie.

2. Cel Operacyjny 3.1. Rewitalizacja miasta i wsi Gminy Góra

Plany Zadaniowe:

- Wdrażanie Programu Rewitalizacji Miasta Góra
- Wdrażanie Planów Odnowy Wsi i Programu Odnowy Wsi w województwie dolnośląskim

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY GÓRA

Gmina Góra posiada uchwalone Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego. Dokument określa ogólne i szczegółowe uwarunkowania i kierunki polityki przestrzennej na analizowanym obszarze. Celem studium jest koordynacja działań przestrzennych na terenie miasta i gminy dla stworzenia warunków do ekorozwoju i harmonijnego współdziałania sąsiadujących terenów. Ponadto Studium zobowiązuje organy miasta do podejmowania działań zmierzających do realizacji polityki określonej w tym dokumencie.

W zakresie ogólnych uwarunkowań i kierunków polityki przestrzennej dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego w Studium przedstawione zostały następujące zasady dla poszczególnych stref ochrony konserwatorskiej:

Strefa „A” ścisłej ochrony konserwatorskiej

Dla zapewnienia ochrony dóbr kultury wyznaczono strefy ochrony konserwatorskiej, w obrębie których powinny obowiązywać niżej określone zasady.

Strefa „A” ścisłej ochrony konserwatorskiej obejmuje obiekty i obszary wpisane do rejestru zabytków, a także obszary, na których elementy dawnego układu przestrzennego zachowały się w stanie nienaruszonym lub jedynie nieznacznie zniekształconym. Są to obszary uznane za szczególnie ważne jako materialne świadectwo historyczne. W strefie tej zakłada się pierwszeństwo ochrony konserwatorskiej, w tym działań odtworzeniowych i rewaloryzacyjnych nad wszelką prowadzoną współcześnie działalnością inwestycyjną, gospodarczą i usługową. Działania służące ochronie wartości zabytkowych w strefie „A” zmierzają do:

- zachowania historycznego układu przestrzennego w zakresie rozplanowania dróg, ulic, placów, linii zabudowy, kompozycji wnętrz urbanistycznych i kompozycji zieleni,
- konserwacji zachowanych historycznych elementów układu przestrzennego, szczególnie: posadzki (nawierzchnie, cieki i zbiorniki wodne, sposób użytkowania gruntów), ścian (zabudowa, zieleń) oraz dążenia do usunięcia elementów zniekształcających założenia historyczne i odtworzenia elementów zniszczonych,
- dostosowania nowej zabudowy do historycznej kompozycji przestrzennej w zakresie sytuacji, skali, bryły, podziałów architektonicznych, proporcji powierzchni muru i otworów oraz nawiązanie formami współczesnymi do lokalnej tradycji architektonicznej,
- usunięcia obiektów dysharmonizujących,
- dostosowania współczesnych funkcji do wartości zabytkowych zespołu i jego poszczególnych obiektów oraz eliminacji funkcji uciążliwych. W strefie tej winno się stosować materiały występujące w lokalnym budownictwie historycznym.

Strefa „B” ochrony konserwatorskiej

Obejmuje obszary, w których elementy dawnego układu zachowały się w stosunkowo dobrym stanie. Strefy te są równoznaczne z obszarami ewidencji zabytków. W strefie B winno się określać następujące zasady:

- zachować i wyeksponować elementy historycznego układu przestrzennego tj. rozplanowanie dróg, ulic i placów, linie zabudowy, kompozycje wnętrz urbanistycznych oraz kompozycję zieleni,

- zachować historyczne nawierzchnie kamienne,
- obiekty o wartościach zabytkowych poddać restauracji i modernizacji technicznej z dostosowaniem obecnej lub projektowanej funkcji do wartości obiektu,
- przy nowych inwestycjach oraz związanych z modernizacją, rozbudową, przebudową obiektów istniejących nawiązać gabarytami i sposobem kształtowania bryły i użytymi materiałami do miejscowej tradycji architektonicznej, w przypadku istniejącego obiektu
- po rozbudowie budynek powinien tworzyć spójną kompozycję z istniejącą częścią,
- formę nowych obiektów dostosować do skali, ukształtowania bryły i detalu istniejącej wartościowej zabudowy, w tym formy i wysokości dachu, układu kalenicy, poziomu posadowienia parteru, formy i wysokości ogrodzenia,
- działalność inwestycyjna winna uwzględniać istniejące związki przestrzenne i planistyczne,
- elementy dysharmonizujące, zwłaszcza kolidujące z ekspozycją wartościowych obiektów
- zabytkowych, winny być usunięte lub poddane odpowiedniej przebudowie,
- przyznać pierwszeństwo wszelkim działaniom odtworzeniowym i rewaloryzacyjnym, zarówno w przypadku przyrodniczych elementów krajobrazu, jaki w stosunku do historycznej struktury technicznej, instalacji wodnych, sieci komunikacyjnych oraz obiektów wpisanych do rejestru zabytków i znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków,
- preferować te inwestycje, które stanowią rozszerzenia lub uzupełnienie istniejących form zainwestowania terenu, przy założeniu maksymalnego zachowania i utrwalenia istniejących już relacji oraz pod warunkiem, iż nie kolidują one z historycznym charakterem obiektu,
- wykluczać prowadzenie napowietrznych linii teletechnicznych i energetycznych,
- wykluczać stosowanie ogrodzeń z betonowych elementów prefabrykowanych.

MIEJSCOWY PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO MIASTA GÓRA

W Górze znajdują się strefy i obszary ochrony konserwatorskiej, w obrębie których obowiązują wymogi konserwatorskie określone w Miejscowym Planie Zagospodarowania Przestrzennego Miasta Góra. Są to następujące strefy:

- Strefa „A” ścisłej ochrony konserwatorskiej, wyznaczona na podstawie decyzji nr 1334A/360 o wpisie do rejestru zespołu budowlanego i założenia urbanistycznego miasta Góra,
- Strefa „B” ochrony konserwatorskiej,
- Strefa „OW” obserwacji archeologicznej,
- Strefa „K” ochrony krajobrazu,
- Strefa „E” ochrony ekspozycji układu zabytkowego.

W strefie A Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego Miasta Góra określa następujące wymogi konserwatorskie:

- zachować lub odtworzyć historyczny układ przestrzenny, tj. rozplanowanie dróg, ulic, placów, linie zabudowy, przekroju linii rozgraniczających, wysokości zabudowy, kompozycję wnętrza urbanistycznych i kompozycję zieleni oraz poszczególne elementy tego układu, tj. historyczne nawierzchnie ulic, placów i chodników, historyczne obiekty techniczne, zabudowę i zielen, usunąć elementy dysharmonizujące, zwłaszcza uniemożliwiające ekspozycję wartościowych obiektów zabytkowych; dopuszcza się pozostawienie ich do śmierci technicznej, poszczególne obiekty o wartościach zabytkowych poddać restauracji i modernizacji technicznej z dostosowaniem obecnej lub projektowanej funkcji do wartości obiektu,
- dążyć do odtworzenia zniszczonych elementów w sferze architektury i założeń urbanistycznych lub ewentualne zaznaczenie tych śladów,
- dostosować nową zabudowę do historycznej kompozycji przestrzennej w zakresie sytuacji, skali i bryły oraz nawiązać formami współczesnymi do lokalnej tradycji architektonicznej uwzględniając zasadę, że nowa zabudowa nie może dominować nad zabudową historyczną,
- podtrzymać funkcje historycznie utrwalone oraz dostosować funkcje współczesne do wartości zabytkowych zespołu i jego poszczególnych obiektów, a funkcje uciążliwe i degradujące wyeliminować,

- w przypadku inwestycji nowych preferować te z nich, które stanowią rozszerzenie lub uzupełnienie już istniejących form zainwestowania terenu, przy założeniu maksymalnego zachowania i utrwalenia istniejących już relacji oraz pod warunkiem, iż nie kolidują one z historycznym charakterem obiektu,
- przyznać pierwszeństwo wszelkim działaniom odtworzeniowym i rewaloryzacyjnym,
- podziały nieruchomości oraz zmiany własnościowo - prawne uzgadniać z właściwym Konserwatorem Zabytków.

LOKALNY PROGRAM REWITALIZACJI DLA MIASTA GÓRA NA LATA 2016-2020

Miasto Góra posiada Lokalny Program Rewitalizacji opracowany w roku 2016, który stanowi kontynuację poprzedniej perspektywy z lat 2007-2013. W ramach dokumentu wyznaczono szereg celów głównych rewitalizacji, które przedstawiają się następująco:

1. Cel główny: Rozwój gospodarczy obszaru rewitalizacji oraz pobudzanie przedsiębiorczości wśród mieszkańców
2. Cel główny: Podniesienie aktywności społecznej mieszkańców
3. Cel główny: Poprawa infrastruktury, zagospodarowania i estetyki przestrzeni oraz jakości życia mieszkańców

Obszar objęty rewitalizacją podzielony jest na trzy podobszary. Priorytetowe znaczenie ma teren najstarszej tkanki miejskiej, tzw. centrum miasta Góra z dochodzącymi do tego obszaru ciągami komunikacyjnymi. W obszarze tym występuje szczególne nagromadzenie obiektów dziedzictwa kulturowego. Rynek jest wizytówką miasta, ważnym miejscem integracji społeczności miasta, miejscem organizacji szeregu przedsięwzięć kulturalnych i społecznych. Część obszaru to miejsca o szczególnym znaczeniu dla rozwoju lokalnego, tj. miejsca, obiekty i instytucje publiczne, posiadające szczególne znaczenie w kreowaniu polityki rozwoju lokalnego Gminy Góra, aktywności społecznej, kulturalnej, w sferze edukacji i kształcenia. Obszar ten posiada znaczenie dla rozwoju lokalnego, stanowiąc centrum administracyjne, usługowe oraz wizerunkowe miasta, gminy i powiatu.

Kolejnym podobszarami są tereny zurbanizowane sołectw Czernina oraz Czernina Górna. Czernina, dawniej miasto, jest drugą co do wielkości miejscowością

Gminy Góra. Posiada wyróżniający ją spośród innych miejscowości, położonych na obszarach wiejskich Gminy Góra, miejski układ urbanistyczny. Cechą wyróżniającą miejscowość jest nagromadzenie obiektów dziedzictwa kulturowego. Czernina Górna jest wsią sąsiadującą z Czerniną o podobnej charakterystyce zasobu zabytkowego.

6. ZASOBY DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY GÓRA

6.1 CHARAKTERYSTYKA OGÓLNA GMINY

Gmina Góra położona jest w północnej części województwa dolnośląskiego oraz w środkowej i północnej części powiatu górowskiego. Od południowego wschodu graniczy z gminą Wąsosz, od południa z gminą Jemielno, od zachodu z gminą Niechlów. Na bardzo krótkim odcinku północno - zachodnim graniczy z gminą Wschowa, w województwie lubuskim. Od północy i wschodu graniczy z 3 gminami województwa wielkopolskiego: Świąciechowa, Rydzyna i Bojanowo.

Gmina Góra jest jedną z większych gmin w województwie i zajmuje obszar 266 km², z czego miasto to tylko 5,2 % jej powierzchni. Według stanu na dzień 31 grudnia 2020 r. Gminę Góra zamieszkiwało 19 179 osób, w tym 9 834 kobiet i 9 345 mężczyzn. Najwięcej osób zamieszkiwało w mieście Góra – 11 172.

Położenie Gminy Góra na tle powiatu górowskiego

Miasto Góra leży w odległości 35 km na wschód od Głogowa, 22 km na południe od Leszna, 24 km na północny zachód od Rawicza, 90 km na północ od Wrocławia i 110 km na południe od Poznania. Miasto jest siedzibą władz samorządowych - gminnych i powiatowych. Centralnie położony punkt Góry opisują współrzędne geograficzne: 51°40' szerokości geograficznej północnej i 16°32' długości geograficznej wschodniej. W mieście Góra krzyżują się drogi: nr 324 z kierunku Głogów - Ostrów Wielkopolski i nr 323 z kierunku Leszno - Lubin.

Według klasyfikacji regionów geograficznych gmina Góra położona jest:

- w południowej części w mezoregionie Pradolina Głogowska, należącym do makroregionu Obniżenie Milicko-Głogowskie;
- w środkowej i północnej części w mezoregionie Wysoczyzna Leszczyńska, należącym do makroregionu Nizina Południowowielkopolska.

Oba makroregiony są częścią wielkopolsko-śląskiej podprowincji Niziny Środkowopolskie.

Użytki rolne na terenie gminy Góra stanowią 66,4 % powierzchni, tj. 17834 ha. Z tego na grunty orne przypada 81,1 %, na użytki zielone 18,7 %, sady 0,2 %. Lasy i grunty leśne zajmują 24,2 % ogólnej powierzchni gminy.

Mapa Gminy Góra

Podstawowymi elementami sieci wodnej gminy są rzeki: Barycz, Rów Śląski, Uliczna, Ostrowita, Tynica i Świerna. Tynica i Świernia są lewostronnymi dopływami Baryczy, a pozostałe z Rowem Śląskim są prawostronnymi dopływami Baryczy. Uzupełnieniem tej sieci są małe starorzecza Baryczy, liczne stawy w miejscach eksploatacji piasku lub gliny, małe zbiorniki przeciwpożarowe i rowy melioracyjne. Łączna długość głównych cieków w gminie wynosi 50 km, w tym 16 km rzeka Barycz i 18 km Rów Śląski, a powierzchnia gruntów pod wodami wynosi 319 ha.

Na terenie Gminy znajduje się jeden duży zbiornik wody stojącej – Ryczeń. Usytuowany jest na terenach zalewowych na wschód od Baryczy. Powierzchnia lustra wody wynosi 50 ha. Obecnie funkcja rekreacyjna zbiornika sprowadza się do wędkarstwa.

Gmina Góra charakteryzuje się znacznym zróżnicowaniem występujących na jej terenie gleb. Grunty I klasy nie występują, a klasy II zajmują 0,8% powierzchni. Najwięcej gleb jest w klasach IIIb, IVa i V, nieco mniej w klasie IIIa, IVa i VI. Największe powierzchnie gleb II i III klasy bonitacji występują w zachodniej części Gminy, na rozległej płaskiej wysoczyźnie, w siedmiu obrębach (Brzeżany, Polanowo, Glinka, Sławęcice, Strumienna, Jastrzębia) oraz na wschodzie – w Borszynie Małym i Bronowie.

W granicach gminy Góra znalazły się fragmenty dwóch obszarów chronionego krajobrazu. Są to: III obszar - Krzywińsko – Osiecki wraz z zadrzewieniami gen. Dezyderego Chłapowskiego i kompleksem leśnym Osieczna – Góra i obszar IV Dolina Baryczy. Zostały one powołane w drodze rozporządzenia nr 82/92 Wojewody Leszczyńskiego z dnia 1 sierpnia 1992 r. Powołanie obszarów chronionego krajobrazu miało na celu zachowanie i ochronę obszarów o cechach środowiska zbliżonych do naturalnego oraz zapewnienie społeczeństwu niezbędnych warunków wypoczynku. W granicach chronionego krajobrazu znajduje się nieco ponad 60 % obszaru gminy.

6.2 RYS HISTORYCZNY GMINY GÓRA

Historia i losy Góry wiążą się z dziejami Śląska i Polski. Dolina rzeki Barycz była żyzna i posiadała cechy obronne, dlatego stała się już około 10 tys. lat p.n.e. siedzibą ludów pierwotnych. Stwierdzono to na podstawie znalezisk archeologicznych w pobliżu wsi Pobiel m.in. 22 tysięcy zabytków kamiennych z tej epoki. W Czeladzi Wielkiej i Wąsoszu odkryto pozostałości prymitywnych osiedli ludzkich, a w Bartkowie najstarszą na Śląsku pólziemiankę. W okolicy Góry znaleziono wyroby ceramiczne kultury wstęgowej, a w Unisławicach odkryto pozostałości po osadzie sprzed 2500 lat p.n.e., w Ryczeniu - cmentarzysko kultury łużyckiej sprzed 2700 lat p.n.e., w Wierzowicach Małych - osadę z tego samego okresu, we wsi Pobiel - pozostałości po sześciu osadach.

W okresie między VII, a X wiekiem Góra i okolice zamieszkane były już przez ludność słowiańską. Z materiałów historycznych wynika, że ludność zamieszkująca Górę i okolicę była pracowita, zapobiegliwa i dbała o swe losy, dlatego też obok hodowli, uprawy ziemi, łowiectwa i zbieractwa prowadziła handel z kupcami rzymskimi, którzy wędrowali pobliskim Szlakiem Bursztynowym. Dowodem na to są liczne znaleziska monet cesarstwa rzymskiego np. Sestertiusów Aleksandra Sewera znalezionych w Tarpnie. Dbano o bezpieczeństwo i obronność, o czym świadczy budowa grodów obronnych, których w rejonie Góry jest aż 9: w Bartodziejach słowiański gród obronny z IX-X wieku, w Chróście z XII wieku, w Kietlowie z ok. IX wieku, w Kruszyńcu z IX-XI wieku, w Lipowcu z X wieku, w Niechlowie z ok. IX-X wieku, w Pastewniku z ok. X wieku, Sądowelu I z XI-XII wieku i Sądowelu II z X-XV wieku. Wszystkie te grody posiadały umocnienia ziemno - drewniane, fosy oraz wały. Z sądowską kasztelanią wiąże się pierwsza wiarygodna wiadomość o Górze. W najstarszym śląskim dokumencie w bulli papieża Adriana IV z 23 kwietnia 1155 roku zostają wyliczone kasztelanie i włości biskupa wrocławskiego, w tym kasztelania Sądowel, a pod koniec rejestru wymienia się wieś Góra leżącą nieopodal Sądowela(... et william juxte Sandowil gue Górza dicitur...). Pierwsza wzmianka o osiedlu w miejscu dzisiejszej Góry zawarta jest w bulli papieża Inocentego IV z 1245 roku (...willa Góra cum pertinentiis suis...).

Miasto Góra powstało na gruntach wsi Góra, o której pierwsze informacje pochodzą z 1155 r. Na przełomie 1288 – 1289 książę Henryk III Głogowski dokonał lokacji miasta. Dla rozwoju ekonomicznego duże znaczenie miało wykupienie w 1300 r. mennicy, prawa targowego oraz prawa targu solą. Już w 1310 r. Góra stała się ośrodkiem administracji książęcej, któremu podlegało ponad 30 okolicznych wsi. W tymże samym roku przystąpiono do konfederacji miast księstwa głogowskiego utworzonej przeciw bandytom, złodziejom i innym przestępcom. Od 1329 r. miasto wielokrotnie zmieniał właściciela. W 1375 r. zostało podzielone na dwie części, z czego jedna należała do książąt głogowskich i zagańskich, a druga do króla Czech Wacława. Na początku XV w. stało się lennem, a następnie własnością książąt cieszyńskich.

Pod koniec XIV wieku Góra otoczona była drewnianą palisadą z głębokimi fosami i dwiema bramami: głogowską i polską, na środku stał ratusz, miasto miało cztery główne ulice, ok. 100 drewnianych budynków mieszkalnych, liczne obory i stodoły, a także szkołę, szpital, młyn koński, folusz, łaźnię, strzyżalnię i mennicę oraz kościoły św. Katarzyny i Bożego Ciała. W ratuszu miały siedzibę izba ławnicza i sąd. Łączna liczba mieszkańców nie przekraczała wtedy 1000 osób. Miasto posiadało także swój herb.

Na przełomie XVI i XVII wieku w Górze pracowała oficyna drukarska, w której wydawano między innymi druki muzyczne. W tym okresie powstał także silny ośrodek sukienniczy, gdzie w warsztatach rzemieślniczych produkowano spore ilości materiałów sukienniczych na potrzeby własne i okolicznych terenów. W 1528 roku wkraczają do Góry "nowinki religijne". Zwolennikami nowej wiary byli właściciele Chróściny ród von Dohn, którzy mieli patronat nad miastem. Do 1543 roku większość mieszkańców przeszła na wiarę ewangelicką. W większości na nowe wyznanie przeszli osadnicy niemieccy. Podnoszący się dobrobyt miasta i wzrost jego dochodów został przerwany wybuchłą w 1618 roku wojną 30 - letnią, która spowodowała upadek Góry. Wskutek ciągłych walk pięciotysięczne miasto zaczęło się wyludniać i w 1631 roku na 699 domów tylko 112 było zamieszkałych. Górowianie w liczbie 4000 emigrowali przede wszystkim za polską granicę do Leszna.

W roku 1741 Fryderyk II król pruski odebrał w wyniku działań wojennych Śląsk w tym Górę - Austriakom. Od tego roku, aż do 1945 roku Góra znajdowała się pod panowaniem niemieckim, co przyczyniło się do napływu osadników z zachodu. Szybko rosła liczba mieszkańców, rozwinęło się rzemiosło, kwitł handel. Miasto otoczono ponownie murem z 13 wieżami i basztami, w murach odbudowano bramę głogowską i polską. Wodę do Góry sprowadzano rurociągiem ze wzgórz koło Jastrzębi, z której korzystali mieszkańcy oraz winiarnia i dwa browary - rury w których płynęła woda zostały wydrążone w pniach dębowych i do dzisiejszego dnia można natknąć się na jego pozostałości.

W czasie wojny siedmioletniej, w dniu 10 października 1769 roku, Góra została doszczętnie spalona przez Rosjan. Po wojnie mimo poniesionych strat przystąpiono do odbudowy miasta, które w 1801 roku liczyło już 2 780 mieszkańców. Odbudowano wszystkie budynki i obiekty publiczne w tym kościoły, szkoły i ratusz. Największe znaczenie gospodarcze miały wtedy do połowy XIX wieku 84 wiatraki - młyny, które przerabiała zboże wyprodukowane przez górowskich rolników.

II połowa XIX wieku przynosi Górze powiew rewolucji przemysłowej, miasto buduje zakłady przemysłowe: w 1889 roku powstaje cukrownia, która przerabiała wtedy 14 000 centnarów buraków dziennie i zatrudniała 200 robotników. W roku 1898 Góra wzbogaciła się o miejską gazownię, która dawała 15 000 m sześciennych gazu w roku i oświetlała 144 lampy uliczne oraz domostwa i fabryki. W 1882 roku wybudowano mleczarnię która przerabiała do 12 tys. litrów mleka na śmietanę, masło, sery. W 1892

roku powstał w mieście wiatraków prawdziwy młyn parowy z piekarnią. Jednak po I wojnie światowej poprowadzenie granicy niemiecko - polskiej podkopało egzystencję ekonomiczną Góry. W okresie międzywojennym stała się miastem prowincjonalnym.

Wskutek działań zbrojnych, kończących II wojnę światową Góra została wyzwolona 28 stycznia 1945 roku i wraz z całym Dolnym Śląskiem weszła w skład państwa polskiego. Miasto stało się siedzibą powiatu w woj. wrocławskim. 4 maja 1945 roku miasto przejęły polskie władze administracyjne z Augustem Herbstem na czele, zostały uruchomione wodociągi, osiedleńcy mogli korzystać ze światła elektrycznego, rozpoczęła pracę mleczarnia. Rok później zaczynają działać cukrownia, tartak i młyn. Pierwsze nowe osiedle powstało w latach 60 - tych przy obecnej ulicy Głogowskiej.

W 1973 roku powrócono do gmin jako podstawowych jednostek podziału administracyjnego, na których czele stanęli naczelnicy. Na terenie powiatu utworzono 5 gmin: Czernina, Góra, Jemielno, Niechlów i Wąsosz. W 1975 roku zniesiono powiaty i 17 dużych województw i stworzono 49 małych. Powiat górowski przydzielono do woj. leszczyńskiego. Z początkiem 1976 roku zlikwidowano gminę Czernina. Jej terytorium weszło w skład gminy Góra poza miejscowościami Sułów Wielki i Mały, Zaborowice, Czechnów i Giżyn, które trafiły do gminy Bojanowo. Mieszkańcy Sułowa Wielkiego wywalczyli od 1 lipca 1981 roku wejście w skład gminy Wąsosz.

W rozporządzeniu rządu z 7 sierpnia 1998 roku zawierającym listę powiatów znalazł się powiat górowski z siedzibą w Górze w granicach województwa dolnośląskiego.

6.3 ZABYTKI NIERUCHOME i KRAJOBRAZ KULTUROWY GMINY

Na terenie Gminy Góra znajduje się wiele przykładów architektury sakralnej , pałacowej oraz dworsko-folwarcznej, które są cennymi, ciekawymi i wartymi poznania obiektami. Teren Gminy jest również bogaty w znaleziska archeologiczne, przede wszystkim w związku z wielowiekową historią tych terenów.

Do najbardziej znaczących zabytków z terenu Gminy Góra można zaliczyć takie obiekty jak:

Wieża Głogowska

Stanowiła część umocnień miejskich. Zbudowana w XV wieku pełniła rolę wieży obronnej przy bramie głogowskiej (stąd jej nazwa). Mieszkańcy często używali innej nazwy - wieża kawek- z uwagi na gnieźdzące się tam kawki. Jest to budowla 6 - kondygnacyjna. W dolnej części, do wysokości 1,5 m podstawę stanowi mur z głazów narzutowych. Widoczne są także ślady średniowiecznego muru obronnego, który biegnie od wieży głogowskiej do niedużej wieży strażniczej, oddalonej ok. 200 kroków. Wewnątrz wieży, na 2 i 3 kondygnacji znajduje się ornament ułożony z glazurowanych główek. Na kondygnacji szóstej zaś zamontowano zegar miejski. Do połowy XVIII wieku strażnik miejski wybijał godziny na wieży uderzając młotkiem w dzwonek. Wspomniany zegar zamontowano w roku 1765. W murze wieży widoczne liczne strzelnice, świadczące o obronnym charakterze budowli. Pod wieżą znajduje się przejście wybite ku wygodzie pieszych, nakryte sklepieniem kolebkowym. Wieża bramy głogowskiej jest znaczącym elementem architektonicznym miasta. Okazjonalnie pełni funkcję miejsca wystaw i ekspozycji.

Mury obronne

Mury obronne są pozostałością średniowiecznych fortyfikacji miejskich. Pierwotnie było to obwarowanie drewniano - ziemne z palisadą. W wieku XV obwarowanie to zastąpiono murem ceglano - kamiennym o szerokości 2 łokci i wysokości do 12 łokci. Mury wzmocnione były wieżami strażniczymi (12-13). Wejście do miasta stanowiły cztery bramy: zachodnia zwana Głogowską, wschodnia nazywana Polską oraz dwie mniejsze: południowa i północna. Po zewnętrznej stronie murów znajdował się dodatkowy wał ziemny i fosa z mostami. Na noc mosty były podnoszone, w dzień zaś przejścia przez nie strzegli mieszczanie zobowiązani do służby wartowniczej i odpowiednio uzbrojeni. Po roku 1770 przystąpiono do częściowej likwidacji umocnień obronnych. Fosa została zasypana, a wał ziemny zniwelowany. Na ich miejscu utworzono ogrody wydzierżawiane mieszczanom. W 1818 rozebrano wieżę przy bramie polskiej, w 1828 samą bramę, a w 1851 bramę głogowską. Sukcesywnie też rozbierano mury miejskie. W 1962 r. podjęto próby ratowania ocalałych fragmentów i zrekonstruowano brakujące odcinki. W latach 90 - tych nastąpiła kolejna konserwacja. Obecne mury obronne są doskonałą lekcją historii dla uczniów na temat średniowiecznej Góry. Biegają bowiem nadal w miejscu, gdzie pierwotnie je wzniesiono.

Wieża Ciśnień

Potężna, monumentalna budowla wolnostojąca u zbiegu ulicy Hirszfelda i Armii Polskiej. Nad wejściem dobrze zachowana płaskorzeźba w piaskowcu, przedstawiająca patronkę miasta św. Katarzynę Aleksandryjską. Na szczycie wieży chorągiewka z datą 1915. Mimo upływu lat wieża ciśnień doskonale spełnia swoje zadanie, stabilizując ciśnienie wody w sieci miejskiej.

Kościół p. w. Św. Katarzyny Aleksandryjskiej

Górowski kościół jest obiektem gotyckim o barokowym wnętrzu. Pierwotnie w tym miejscu stał kościółek, wzniesiony zaraz po lokacji miasta, (spłonął w roku 1457). Obecny pochodzi z przełomu XV/XVI wieku. Z początku XV w. zachowały się jedynie zachodnie przęsła budowli i dolne partie wież. Kościół jest budowlą ceglana halową, orientowaną, trójnawową. Nawy wsparte na filarach nakrytych sklepieniem krzyżowo - gwiaździstym. Całość nakryta dachem dwuspadowym, z dwoma wieżami zachodnimi. Wysokość budowli sięga ok. 31 m. W murach zewnętrznych kościoła widoczne dobrze zachowane epitafia i płyty nagrobne znaczniejszych rodów mieszkających w Górze lub okolicy. Wnętrze kościoła ma wyposażenie barokowo - rokokowe. Uderza przepychem i bogactwem. Ołtarz główny z wieku XVIII, przedstawiający "Gloryfikację Św. Katarzyny" wykonany jest z drewna (wys. ok. 9 m), polichromowany. W nastawie ołtarza, z obu stron postacie Ewangelistów, od lewej: Mateusz z młodzieńcem, Marek z lwem, Łukasz z wołem i Jan z orłem. W górnej części ołtarza stoją Św. Jakub Starszy i Św. Jan Chrzyciel. Niemal cały kościół otoczony jest wieńcem kaplic: m.in. Św. Jana Nepomucena, Św. Józefa, Bożego Ciała, Matki Boskiej, Marii Magdaleny, Św. Barbary, N.M. Panny. Wystroju wnętrza dopełniają wspaniała, złożona ambona i ciekawe witraże w kaplicach pochodzące z XIX wieku. Obok głównego wejścia do kościoła znajduje się barokowa rzeźba Jana Nepomucena.

Kościół p.w. Bożego Ciała

Położony w odległości ok. 2 km od centrum miasta. Prowadzi do niego piękna aleja lipowa. Umiejscowiony jest w starej części cmentarza parafialnego, na wzniesieniu. Zbudowany z cegły, otynkowany, orientowany, salowy, nakryty dwuspadowym dachem. Jest to budowla późnogotycka, (XV/XVI wiek) wzniesiona na miejscu wcześniejszego obiektu sakralnego. Wnętrze kościoła ma formę wydłużonego prostokąta. Przykryte jest stropem drewnianym o bogatej polichromii, tematycznie

związanej z wezwaniem kościoła. We wnętrzu zachwyca intarsjowana ambona z 1571r. Obok świątyni znajdują się tzw. "święte schody", które od XVIII w. były celem pielgrzymek. Ściany i sklepienia klatki schodowej mieszczącej święte schody pokrywają malowidła z wyobrażeniami ze Starego Testamentu nawiązującymi do życia Chrystusa. Przy kościele p.w. Bożego Ciała na przełomie XVII/XVIII w. powstała Kalwaria, składająca się z Drogi Krzyżowej wiodącej z miasta na wzgórze kalwaryjskie, otoczone stacjami męki pańskiej. Na wzgórzu tym znajduje się, pochodząca z 1900 "Grupa Ukrzyżowania". Obiekt należy do niezwykle cennych przykładów założenia pielgrzymkowego w Polsce. Jego barokowy wystrój i szereg starszych elementów wyposażenia zachowały się do naszych czasów prawie w niezmienionej formie.

Więzienie

Dawna baszta obronna, jedna z wielu wchodzących w skład umocnień miejskich. Obecnie jest to budynek dwukondygnacyjny, pochodzący w swej dolnej części z XIV/XV wieku, piętro z wieku XVI. Do tego obiektu w roku 1890 dobudowano część ze szczytami schodkowymi, a wewnątrz przebudowano. Pierwotnie budynek ten pełnił funkcję wieży strażniczej i spełniał funkcje usługowe w stosunku do zamku, usytuowanego poza nim, w kierunku południowo - wschodnim. Mieściła się tam zbrojownia, pomieszczenia dla strażników, a po przebudowaniu również cele dla więźniów - stąd obecna nazwa "więzienie".

Ważniejszymi zabytkami wpisanymi do rejestru zabytków, znajdującymi się poza miastem są:

- Kościół parafialny p.w. św. Michała Archaniola w Chróście,
- Kościół parafialny p.w. św. Michała w Osetnie,
- Kościół parafialny p.w. św. Wawrzyńca w Czerninie,
- Kościół parafialny p.w. św. Jakuba Apostoła w Starej Górze,
- Kościół parafialny p.w. św. Marcina w Glince,
- Zespół pałacowo - folwarczny w Bronowie,
- Zespół pałacowo - folwarczny w Brzeżanach,

- Zespół pałacowo – folwarczny w Chróscinie,
- Zespół pałacowo – folwarczny w Czerninie Dolnej,
- Zespół pałacowo – folwarczny w Kłodzie Górowskiej,
- Zespół pałacowo – folwarczny w Ligocie,
- Zespół pałacowo – folwarczny w Szedźcu,
- Zespół pałacowo – folwarczny w Ślubowie,
- Zespół pałacowo – folwarczny w Witoszycach,
- Wiatrak w Zawieścicach,
- Pałac w Osetnie,
- Zespół zamkowy w Czerninie

Stan obiektów dziedzictwa kulturowego na terenie gminy Góra (za wyjątkiem sporej części obiektów folwarcznych) jest generalnie zadowalający, choć wiele obiektów wymaga prac remontowych. Zabytki będące własnością samorządową oraz parafialną, a także niektóre zabytki będące własnością osób prywatnych są w stanie dobrym lub bardzo dobrym. Coraz lepiej prezentują się obiekty objęte historycznym układem urbanistycznym Góry, co związane jest z toczącą się rewitalizacją miasta. Na terenach wiejskich, ze względu na problemy finansowe właścicieli prywatnych oraz wykorzystywanie części obiektów niezgodnie z przeznaczeniem substancja zabytkowa ulega stopniowej degradacji. Jeśli chodzi o obiekty wchodzące w skład zespołów folwarcznych (przede wszystkim budynki gospodarcze, ale również mieszkalne) są w złym stanie, niektóre powoli popadają w ruinę. Przywrócenie ich do stanu pierwotnego wymagałoby wysokich nakładów finansowych lub też wzniesienia obiektów od podstaw, co ze względu na dzisiejsze standardy ich wykorzystywania byłoby nieopłacalne.

Teren gminy obfituje w zabytkowe cmentarze różnych wyznań. Najwięcej jest cmentarzy poewangelickich, rozsianych na terenie całej gminy. Niestety zdecydowana większość z nich jest całkowicie zdewastowana i trudno dostępna ze względu na zakrzaczenie. Mniej liczna jest grupa cmentarzy rzymsko-katolickich (w tym przykościelnych), które jednak zazwyczaj są utrzymane w dobrym stanie i pielęgnowane

na bieżąco. Do rejestru wpisany jest cmentarz wiejski wraz z kaplicą grobową w Kłodzie Górskiej. Do gminnej ewidencji zabytków włączony został też cmentarz żołnierzy radzieckich w Górze (w dobrym stanie), a także cmentarz żydowski w Górze (całkowicie zdewastowany).

➤ WYKAZ ZABYTKOWYCH CMENTARZY Z TERENU GMINY

Lp.	Miejscowość	Rodzaj	Lokalizacja
1	Bronów	Cmentarz rodowy	
2	Chróścina	Cmentarz parafialny	
3	Czernina	Cmentarz	
4	Czernina	Cmentarz poewangelicki	ul. Rydzyńska
5	Glinka	Cmentarz poewangelicki	wśród pól
6	Glinka	Cmentarz	
7	Gola Górowska	Cmentarz poewangelicki	poza wsią
8	Góra	Cmentarz przykościelny	
9	Góra	Cmentarz parafialny	pn.-wsch. część miasta
10	Góra	Cmentarz żołnierzy radzieckich	ul. Wrocławska
11	Góra	Cmentarz poewangelicki	ul. Mickiewicza
12	Góra	Cmentarz żydowski	ul. Lipowa
13	Grabowno	Cmentarz poewangelicki	
14	Kietlów	Cmentarz poewangelicki	na pd.-wsch. od wsi
15	Kłoda Górowska	Cmentarz wiejski z kaplicą grobową	park pałacowy
16	Kruszyniec	Cmentarz wiejski	na zach. krańcu wsi
17	Łagiszyn	Cmentarz poewangelicki	na pd.-wsch. krańcu wsi
18	Osetno	Cmentarz z kapliczkami	
19	Osetno	Cmentarz parafialny	na pd. od wsi
20	Osetno	Cmentarz poewangelicki	poza wsią
21	Radosław	Cmentarz parafialny	w pd.-wsch. części wsi
22	Rogów Górowski	Cmentarz poewangelicki	wśród pól
23	Ryczeń	Cmentarz poewangelicki	przy d. szkole ewang.
24	Stara Góra	Cmentarz	
25	Strumienna	Cmentarz poewangelicki	na zach. od wsi
26	Sułków	Cmentarz poewangelicki	na zach. od wsi
27	Szedzic	Cmentarz poewangelicki	na pd. od wsi
28	Ślubów	Cmentarz parafialny	poza wsią
29	Ułanka	Cmentarz poewangelicki	na pn.-zach. od przysiółka
30	Wierzowice Wielkie	Cmentarz poewangelicki	na pd. krańcu wsi
31	Witoszyce	Cmentarz poewangelicki	wśród pól

Osobną kategorią zabytków jest zielen parkowa. W wielu miejscowościach gminnych występują założenia parkowe, przeważnie stanowiące część zespołów

dworskich lub pałacowych. Są one równomiernie rozmieszczone na terenie gminy. Zdecydowana większość z nich wpisana została do rejestru zabytków. Niestety ogólny stan zieleni komponowanej należy określić jako niezadowalający, wiele założeń utraciło pierwotne walory kompozycji, zdominowane zostały przez samosiejki i nie są na bieżąco pielęgnowane. Wskazane są prace przywracające stan historyczny.

➤ WYKAZ ZABYTKOWYCH ZAŁOŻEŃ ZIELENI Z TERENU GMINY

Lp.	Miejscowość	Rodzaj	Lokalizacja
1	Borszyn Wielki	Park krajobrazowy	
2	Bronów	Park pałacowy	
3	Brzeżany	Park krajobrazowy	
4	Chróścina	Park krajobrazowy (relikt)	
5	Czernina	Tereny parkowe przy zamku	Pl. Zamkowy
6	Czernina Dolna	Park pałacowy	
7	Glinka	Park pałacowy	
8	Kłoda Górowska	Park pałacowy	
9	Ligota	Park pałacowy	
10	Osetno	Park dworski	
11	Ryczeń	Park pałacowy (relikt)	
12	Szedzic	Park pałacowy	
13	Ślubów	Park pałacowy	
14	Ślubów	Park krajobrazowy	
15	Wierzowice Wielkie	Park dworski	
16	Witoszyce	Park pałacowy	
17	Zawieścice	Park krajobrazowy	

Gmina jest wysoko nasycona układami ruralistycznymi o historycznym rodowodzie. Praktycznie każda miejscowość gminna pochodzi sprzed wielu wieków, a charakter jej zabudowy, układ ulic oraz wykorzystanie gruntów często odzwierciedlają te pierwotne. Najstarsze układy pochodzą z XII wieku (np. Góra i Stara Góra), część wsi oraz przysiółków zakładana została też w późnym średniowieczu (XIII-XV wiek). Na szczególną uwagę zwraca dobrze zachowany i wpisany do rejestru zabytków układ ruralistyczny wsi Czernina (z czworokątnym rynkiem) oraz układ urbanistyczny Góry (z zachowanym układem ulic i przedmieść).

➤ WYKAZ UKŁADÓW PRZESTRZENNYCH Z TERENU GMINY

1	BORSZYN WIELKI	historyczny układ ruralistyczny wsi
2	BRONÓW	historyczny układ ruralistyczny wsi
3	BRZEŻANY	historyczny układ ruralistyczny wsi
4	UŁANKA	historyczny układ przestrzenny
5	CHRÓŚCINA	historyczny układ ruralistyczny wsi
6	CZELADŹ WIELKA	historyczny układ ruralistyczny wsi
7	CZERNINA	historyczny układ ruralistyczny wsi
8	CZERNINA DOLNA	historyczny układ ruralistyczny wsi
9	CZERNINA GÓRNA	historyczny układ ruralistyczny wsi
10	GLINKA	historyczny układ ruralistyczny wsi
11	GOLA GÓROWSKA	historyczny układ ruralistyczny wsi
12	GÓRA	historyczny układ urbanistyczny
13	GRABOWNO	historyczny układ ruralistyczny wsi
14	JASTRZĘBIA	historyczny układ ruralistyczny wsi
15	KIETLÓW	historyczny układ przysiółka
16	KŁODA GÓROWSKA	historyczny układ ruralistyczny wsi
17	KRUSZYNIEC	historyczny układ ruralistyczny wsi
18	LIGOTA	historyczny układ ruralistyczny wsi
19	ŁAGISZYN	historyczny układ ruralistyczny wsi
20	NOWA WIOSKA	historyczny układ ruralistyczny wsi
21	OSETNO	historyczny układ ruralistyczny wsi
22	RADOSŁAW	historyczny układ ruralistyczny wsi
23	ROGÓW GÓROWSKI	historyczny układ ruralistyczny wsi
24	RYCZEŃ	historyczny układ ruralistyczny wsi
25	SŁAWĘCICE	historyczny układ ruralistyczny wsi
26	STARA GÓRA	historyczny układ ruralistyczny wsi
27	STRUMIENNA	historyczny układ ruralistyczny wsi
28	SUŁKÓW	historyczny układ ruralistyczny wsi

29	SZEDZIEC	historyczny układ ruralistyczny wsi
30	ŚLUBÓW	historyczny układ ruralistyczny wsi
31	WIERUSZOWICE	historyczny układ przestrzenny przysiółka
32	WIERZOWICE MAŁE	historyczny układ ruralistyczny wsi
33	WIERZOWICE WIELKIE	historyczny układ ruralistyczny wsi
34	WITOSZYCE	historyczny układ ruralistyczny wsi
35	WŁODKOWICE	historyczny układ ruralistyczny wsi
36	ZAWIŚCICE	historyczny układ ruralistyczny wsi

Zagrożenia dla zabytków architektury z terenu gminy

a) układy ruralistyczne, układy przestrzenne

- brak dbałości o harmonijne współistnienie w przestrzeni tradycyjnej zabudowy z obiektami współczesnymi, co skutkuje zanikiem charakterystycznych panoram wiejskich,

- unifikacja zabudowy na terenach wiejskich, brak poszanowania dla kształtowanej tradycyjnie różnorodności form osadnictwa wiejskiego,

- zaburzenie tradycyjnych elementów kompozycji przestrzennych i powstawanie nowych dominant np. elektrowni wiatrowych i wież radiolokacyjnych, co ma działanie deprecjonujące na panoramę miejscowości i zespołów zabytkowych, stanowiąc konkurencję dla zabytkowej architektury i niekorzystnie wpływając na ukształtowanie zabytkowej przestrzeni jako element nie harmonizujący z krajobrazem kulturowym

- niewielka możliwość wykorzystania starych budynków folwarcznych do nowoczesnej produkcji. Budynki te wymagają przeróbek i adaptacji, a w wielu przypadkach również znalezienia nowej funkcji,

- niszczenie kompozycji podwórza folwarcznego oraz charakteru zachowanej zabudowy, która związana była z nieistniejącą strukturą społeczno-gospodarczą,

niemożliwą obecnie do odtworzenia i funkcjonowania w dawnym kształcie (dwór, park, folwark),

b) zabudowa:

- zły stan techniczny obiektów powstałych w XIX i na pocz. XX. oraz nie przystawanie do standardów współczesnego budownictwa powodują zastąpienie ich współczesnymi realizacjami.

- zagrożenie obiektów nie wpisanych do rejestru zabytków i nie funkcjonujących w świadomości jako obiekty zabytkowe, posiadających jednak walory historyczne lub wartość lokalno-kulturową.

- w niewielkich miejscowościach budownictwo mieszkaniowe było ściśle powiązane z zabudową gospodarczą. W związku z zanikaniem pierwotnej funkcji następuje szybka degradacja obiektów prowadząca do całkowitego zniszczenia a w kolejności do rozbiórki budynków gospodarczych,

- wprowadzanie elementów obcych stylowi – wpływ na taki stan rzeczy mają przekształcenia własnościowe obiektów nieruchomości przez właścicieli prywatnych często wykonujących prace przy zabytku bez wymaganego pozwolenia konserwatorskiego w sposób niezgodny z zasadami sztuki i techniki konserwatorskiej,

c) obiekty sakralne

- brak właściwego nadzoru konserwatorskiego, odpowiednich środków finansowych, niewykwalifikowani wykonawcy, brakiem systematycznych remontów lub przeprowadzone w sposób nieprawidłowy mogą doprowadzić do nieodwracalnych zmian w samej budowli sakralnej oraz do utraty zabytkowego wyposażenia,

d) parki

- należy zapobiegać podziałom działek na terenach wpisanych do rejestru i dążyć do scalania powierzchni parków w rękę jednego właściciela,

- brak środków finansowych na rewaloryzację i utrzymanie zieleni,

- brak stref ochronnych istniejących w starych planach zagospodarowania przestrzennego,

- wprowadzanie nowych obiektów, nie szanujących zastanych wartości kulturowych, na terenach założonych parkowych – dotyczy to formy nowych budynków jak i ich usytuowania w historycznym układzie przestrzennym

- wprowadzanie nieprawidłowych nasadzeń, nie harmonizujących pod względem gatunkowym z roślinnością parkową oraz zlokalizowanych w sposób nieprzemyślany, nieuzasadniony pod względem kompozycyjnym oraz historycznym ,

e) cmentarze

- obszarami zagrożonymi są tereny dawnych XIX w. cmentarzy szczególnie epidemicznych, ewangelickich lub miejsca po cmentarzach. W większości przypadków zachowały się w zasadzie tylko miejsca pocmentarne gdzie jedynym widocznym elementem jest drzewostan bądź grupa krzewów i zarośli rosnące w miejscu cmentarza.

f) brak ugruntowanej świadomości społecznej w dziedzinie ochrony wartości kulturowych, który skutkuje bezmyślnym niszczeniem obiektów lub powoduje degradację miejsc o lokalnej wartości historycznej,

WYKAZ OBIEKTÓW ZABYTKOWYCH WPISANYCH DO REJESTRU ZABYTKÓW ORAZ GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW ZNAJDUJE SIĘ NA KOŃCU OPRACOWANIA

6.4 ZABYTKI RUCHOME

Na mocy art. 3 pkt 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, zabytkiem ruchomym jest rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Zabytek ruchomy jest wpisywany do rejestru na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków na wniosek właściciela tego zabytku (art. 10 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami). Wojewódzki konserwator zabytków może wydać z urzędu decyzję o wpisaniu zabytku ruchomego do rejestru w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę albo wywiezienia za granicę zabytku o wyjątkowej wartości historycznej, artystycznej lub naukowej. Do rejestru nie wpisuje

się zabytku wpisanego do inwentarza muzeum lub wchodzącego w skład narodowego zasobu bibliotecznego (art. 11 ustawy z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami).

Na terenie Gminy Góra do szczególnie wartościowych obiektów należą wyposażenia kościołów, zwłaszcza kościoła p.w. Św. Katarzyny Aleksandryjskiej oraz kościoła p.w. Bożego Ciała.

6.5 ZABYTKI ARCHEOLOGICZNE

Stanowiska archeologiczne są ważnym elementem krajobrazu kulturowego i stanowią podstawę wiedzy o najdawniejszych dziejach okolic Góry. Środowisko kulturowe Gminy zawiera 637 zewidencjonowanych w ramach GEZ stanowisk archeologicznych, datowanych od epoki pradziejowej do epoki nowożytnej. Stanowiska ewidencjonowano w ramach Archeologicznego Zdjęcia Polski. Ewidencja stanowisk archeologicznych nie jest jednak zbiorem zamkniętym i nie można wykluczyć, że w wyniku dalszej weryfikacji lub prowadzonych prac ziemnych uda się zidentyfikować nowe ślady osadnicze.

Zagrożenia dla zabytków archeologicznych z terenu gminy

Przed wszystkim należy podkreślić, że wszelkie inwestycje, które wiążą się z pracami ziemnymi, takie jak np. kanalizacja, wodociągi, inwestycje mieszkaniowe i przemysłowe, budowa dróg, obwodnic, lokalizacje żwirowni, kopalni kruszywa, planowane zalesienia, melioracje, regulacje cieków wodnych itp., stanowią istotne zagrożenie dla zabytków archeologicznych. Do takich inwestycji należy zaliczyć następujące projekty:

- rozwój budownictwa na terenie gminy poprzez wyznaczanie nowych ulic i nowej zabudowy,
- remonty dróg gminnych oraz pasów drogowych, ze szczególnym uwzględnieniem głównych dróg wojewódzkich przebiegających przez teren gminy,
- inwestycje w sieć wodociągową oraz kanalizacyjną.

Zdecydowana większość stanowisk archeologicznych z terenu gminy znajduje się na terenach rolnych, łąkach oraz nieużytkach. Stanowiska występują z reguły w pobliżu cieków wodnych oraz jezior lub ich bezpośrednim sąsiedztwie oraz na wniesieniach terenu.. Z racji intensywnej uprawy roli, duża część stanowisk potencjalnie narażona jest na zniszczenie, ale ze względu na stopień zagrożenia i ich wartość poznawczą należy je zróżnicować i adekwatnie z nimi postępować. Przy szczególnie ważnych stanowiskach archeologicznych (zwłaszcza tych posiadających własną formę terenową – grodziska i kurhany), w ich obrębie i otoczeniu powinien obowiązywać całkowity zakaz zabudowy. W przypadku zaistnienia konieczności przeprowadzenia prac ziemnych na obszarze stanowisk archeologicznych właściwy miejscowo konserwator zabytków może nakazać wykonanie wyprzedzających inwestycję badań archeologicznych.

W przypadku zaistnienia konieczności przeprowadzenia prac ziemnych na obszarze stanowiska należy realizować wyprzedzające daną inwestycję ratownicze badania archeologiczne, a w bezpośrednim sąsiedztwie stanowiska przeprowadzić ścisły nadzór archeologiczny. Ewentualne granice stref badań powinny zostać ustalone w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego lub określone na mocy decyzji o warunkach zabudowy lub inwestycji celu publicznego.

Należy zwrócić baczną uwagę na prace ziemne podczas działalności inwestycyjnej w obrębie poszczególnych stanowisk archeologicznych i objąć te stanowiska ochroną konserwatorską już na etapie koncepcyjnym. Inwestorzy powinni wystąpić do właściwego miejscowo Konserwatora Zabytków o wydanie zaleceń i uwarunkowań koniecznych do spełnienia w związku z daną inwestycją. Właściwy miejscowo Konserwator Zabytków może nakazać wykonanie poprzedzających inwestycję badań wykopaliskowych lub prowadzenie nadzoru archeologicznego w trakcie trwania prac ziemnych. Niezależnie od działalności inwestycyjnej, stanowiska w obrębie których zewidencjonowano liczne zabytki ruchome, zebrane w trakcie badań powierzchniowych należy typować w pierwszej kolejności do ratowniczych badań wykopaliskowych. Dodatkowo postuluje się także przeprowadzenie planowych badań archeologicznych, ukierunkowanych na uzupełnienie informacji dotyczących konkretnych stanowisk.

W przypadku ujawnienia podczas badań archeologicznych nowych faktów osadniczych należy ten fakt odnotować w karcie adresowej gminnej ewidencji zabytków.

W celu ochrony stanowisk archeologicznych oraz pradziejowych i nowożytnych nawarstwień kulturowych niezbędne jest ujmowanie zagadnień związanych z ochroną zabytków w planach zagospodarowania przestrzennego, warunkach zabudowy i inwestycjach celu publicznego oraz uzgadnianie i wypełnianie przez inwestorów wymogów konserwatorskich zawartych w opiniach i decyzjach właściwego miejscowo Konserwatora Zabytków.

W przypadku stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków istnieje zakaz prowadzenia wszelkich robót budowlanych oraz przemysłowych na jego terenie, a prace porządkowe prowadzone w jego obrębie wymagają uzgodnienia z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

6.6 ELEMENTY DZIEDZICTWA NIEMATERIALNEGO

UNESCO definiuje dziedzictwo niematerialne jako zwyczaje, przekaz ustny, wiedzę i umiejętności, które są uznane za część własnego dziedzictwa przez daną wspólnotę, grupę lub jednostki. Ten rodzaj dziedzictwa jest przekazywany z pokolenia na pokolenie i ustawicznie odtwarzany przez wspólnoty i grupy w relacji z ich środowiskiem, historią i stosunkiem do przyrody. Jest to pojęcie trudno definiowalne w stosunku do konkretnych wytworów kultury, jednak jego waga dla lokalnej społeczności jest ogromna, gdyż jest ono źródłem poczucia tożsamości i kulturowej ciągłości.

Dziedzictwo niematerialne obejmuje także przejawy zachowań kulturowych i ich wytworów, takie jak: tradycje i przekazy ustne (w tym język jako narzędzie przekazu), spektakle i widowiska, zwyczaje, obyczaje i obchody świąteczne, wiedzę o wszechświecie i przyrodzie oraz związane z nią praktyki, umiejętności związane z tradycyjnym rzemiosłem itp., obecne zwłaszcza w miejscowościach wiejskich gminy.

Głównym elementem herbu Góry jest wizerunek Świętej Katarzyny ubranej w złotą szatę spiętą w pasie i w płaszcz błękitny. Święta nosi koronę złotą na głowie. Z lewej i prawej strony świętej widnieją dwie czerwone baszty z blankami posiadające czarne otwory strzelnicze i zielone daszki. Święta trzyma w lewej ręce żółte koło od wozu, w prawej - miecz. Wizerunek świętej nawiązuje do wezwania kościoła parafialnego, koło i miecz do męczeńskiej śmierci św. Katarzyny.

7. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY - ANALIZA SWOT

Dla potrzeb lepszej diagnozy stanu istniejącego w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego i zachowania obiektów zabytkowych oraz w celu sformułowania priorytetów działań władz samorządowych opracowano analizę SWOT dla Gminy Góra. Stanowi ona podstawę dla celów strategicznych wymienionych w rozdziale 8.

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
• Atrakcyjne położenie Gminy, sprzyjające rozwojowi turystyki, zwłaszcza weekendowej • Bogata historia Gminy • Historyczne centrum Góry, będące dobrym przykładem zachowanego układu urbanistycznego • Interesujące obiekty zabytkowe – pałace, kościoły, dwory • Zachowane elementy krajobrazu kulturowego w postaci założeń dworsko-parkowych • Zachowane obiekty sakralne oraz nekropolie o wysokiej wartości kulturowej • Utrzymanie w dobrym stanie większości obiektów sakralnych oraz obiektów użyteczności publicznej • Inwestycje Gminy w rewaloryzację zabytków (np. Wieża Głogowska) • Dobre pokrycie Gminy siecią szlaków turystycznych • Siedziba Gminy – miasto Góra – jest jednocześnie siedzibą powiatu, co wzmacnia pozycję Gminy • Korzystna lokalizacja miasta Góra w centrum obszaru Gminy, co wiąże się z jego dobrą dostępnością • Kontynuacja Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Miasta Góra	• Położenie w dość dużej odległości od siedziby województwa i większych miast • Niezbyt dobra dostępność drogowa – brak dróg krajowych • Nienajlepsza jakość nawierzchni części dróg kołowych • Brak dostępności kolejowej • Zaniedbania w zakresie stanu technicznego części obiektów wpisanych do gminnej ewidencji zabytków • Fatalny stan zachowania większości założeń folwarcznych • Brak spójności w zabudowie historycznego centrum miasta Góry • Niewielkie zrozumienie społeczne dla problematyki ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego • Niezbyt duże środki w budżecie Gminy na wsparcie działań z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego • Niewielka popularyzacja wiedzy z zakresu ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego • Niepełne wykorzystanie walorów turystycznych Gminy, zwłaszcza jeśli chodzi o Górę • Brak środków na prowadzenie dokładnych badań archeologicznych, architektonicznych i historycznych

• Czystość środowiska • Duża ilość obszarów chronionych • Wykorzystywanie funduszy unijnych przez władze Gminy • Zainteresowanie historią i kulturą regionu wśród władz Gminy • Obecność regionalistów i znawców lokalnej historii • Odbывające się regularnie imprezy kulturalne	• Niewykorzystany szlak wodny rzeki Baryczy • Brak punktu informacji turystycznej
SZANSE	ZAGROŻENIA
• Zwiększenie środków budżetowych Gminy na działania związane z ochroną zabytków • Pozyskiwanie wsparcia finansowego z wielu źródeł (w tym unijnych) na prace konserwatorskie zabytków • Szersza promocja walorów kulturowych i przyrodniczych Gminy, przyciągająca turystów • Powstanie parku krajobrazowego Doliny Baryczy • Wzrastająca świadomość mieszkańców w zakresie poprawy estetyki miejscowości • Wzrost poszanowania dla obiektów posiadających walory historyczne • Tworzenie nowych projektów i produktów turystycznych w oparciu o istniejące zasoby • Opracowanie dokumentów takich jak Strategia Rozwoju Turystyki, które przyczynią się do poprawy warunków życia ludności i stanu dziedzictwa kulturowego • Współpraca międzyregionalna oraz międzynarodowa (np. w zakresie dobrych praktyk) • Korzystanie ze wsparcia struktur takich jak np. Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich • Zachowanie tożsamości regionalnej mieszkańców od edukacji szkolnej	• Degradacja krajobrazu kulturowego poprzez wprowadzanie elementów nowej zabudowy nie nawiązujących do charakteru regionu • Zmiany w układach ruralistycznych związane z nową zabudową • Niewłaściwe działanie inwestycyjne lub ich brak, przyczyniające się do dalszej degradacji obiektów zabytkowych • Problemy z pozyskaniem nowych właścicieli dla zespołów pałacowych i folwarcznych • Zła sytuacja finansowa wielu użytkowników obiektów zabytkowych • Brak komunikacji na linii właściciele – władze samorządowe • Niezbyt skuteczna egzekucja prawna w zakresie samowoli budowlanych oraz dewastacji zabytków i środowiska • Zwiększony ruch turystyczny powodujący degradację środowiska naturalnego • Zanieczyszczenie środowiska związane ze zwiększoną liczbą pojazdów • Bliskie sąsiedztwo Zagłębia Miedziowego z potencjalnie negatywnym wpływem na środowisko

poprzez festyny, lokalne święta, konkursy itd. • Powstawanie i dalszy rozwój istniejących organizacji pozarządowych • Tworzenie systemu informacji turystycznej oraz jednolitej identyfikacji wizualnej obiektów zabytkowych • Sąsiedztwo drogi ekspresowej S5 oraz uruchomienie linii kolejowej • Komplementarność Programu Gminnego z Programem Opieki nad Zabytkami dla Województwa Dolnośląskiego	• Niewłaściwa polityka w zakresie promocji zabytków, wiążąca się np. z nadmierną komercjalizacją • Zanik tradycji i tożsamości regionalnych • Migracje ludności • Częste zmiany prawne w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego • Niestabilność finansów publicznych i przepisów z nimi związanych • Klęski żywiołowe (zwłaszcza powodzie) i inne zdarzenia losowe • Akty wandalizmu
---	--

8. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Gminny Program Opieki nad Zabytkami formułuje szereg działań samorządu w zakresie opieki nad zabytkami z terenu Gminy. Wyznaczone kierunki i zadania uwzględniają specyfikę dziejów Gminy i charakter jego dziedzictwa kulturowego, są zgodne z celami wskazanymi w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, a także komplementarne w stosunku do pozostałych dokumentów strategicznych, takich jak studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz strategia rozwoju gminy.

W związku z trudnością dokładnego oszacowania możliwości finansowych gminy w poszczególnych latach ze względu na spadek dochodów spowodowany sytuacją epidemiczną i związaną z tym koniecznością poszukiwania dodatkowych źródeł zewnętrznych w pierwszych latach obowiązywania programu (2021-2022) gmina planuje kontynuować działania, mające na celu wykorzystanie zabytków w celach promocyjnych i edukacyjnych. Zaangażowanie inwestycyjne w miarę poprawy sytuacji finansowej będzie wzrastało.

1. Dbłość o ład przestrzenny i krajobraz kulturowy w Gminie

Polityka przestrzenna gminy powinna być zgodna z zasadami ochrony dziedzictwa kulturowego, w celu jak najlepszego zachowania obiektów zabytkowych. Odbywać się to będzie poprzez:

- ściśle powiązanie działań przy obiektach zabytkowych z dokumentami planistycznymi gminy, takimi jak miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz innymi dokumentami programowymi;
- odpowiednią konserwację zabytkowej zieleni stanowiącej krajobraz kulturowy;
- pielęgnację cmentarzy i miejsc pamięci wpisanych do GEZ;
- realizację zasad ochrony konserwatorskiej w odniesieniu do historycznego układu urbanistycznego Góry oraz układów ruralistycznych wpisanych do gminnej ewidencji zabytków;

2. Aktualizacja gminnej ewidencji zabytków

W perspektywie na lata 2021-2024 gmina realizować będzie działania związane z aktualizacją zasobu gminnej ewidencji zabytków, polegające przede wszystkim na prowadzeniu rozpoznania i wprowadzaniu do kart ewidencyjnych zmian powstałych w wyniku rozbiórek, modernizacji i remontów obiektów. Proces ten będzie na bieżąco konsultowany z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. Na miarę środków finansowych przewiduje się również inwentaryzację obiektów małej architektury, takich jak kapliczki przydrożne, krzyże, czy też obiekty infrastruktury technicznej (trafostacje, obiekty kolejowe itp.). W razie konieczności szczególnej ochrony obiektów zabytkowych przewiduje się też działania mające na celu zgłaszania zabytków typowanych do wpisu do gminnej ewidencji zabytków lub rejestru zabytków.

3. Opieka nad dziedzictwem archeologicznym oraz monitorowanie zagrożeń

Gmina przewiduje szereg działań związanych z ochroną stanowisk archeologicznych. Zaliczyć do nich można:

- sporządzenie we współpracy Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków bazy informacyjnej o stanowiskach archeologicznych wytypowanych do wpisania do rejestru zabytków województwa dolnośląskiego;

- wymiana informacji z Dolnośląskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków na temat zagrożeń dla dziedzictwa archeologicznego wynikających z działalności inwestycyjnej bądź działalności tzw. poszukiwaczy skarbów i innych;
- uzupełnianie i weryfikowanie istniejącej ewidencji zabytków archeologicznych we współpracy z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków poprzez włączanie informacji o wszystkich sukcesywnie odkrywanych reliktach przeszłości niezależnie od charakteru badań, oraz na podstawie uzyskiwanych wyników badań weryfikacyjnych AZP.

Gmina została przebadana metodą Archeologicznego Zdjęcia Polski. Jednakże od tego czasu proces destrukcji stanowisk archeologicznych wynikający przeważnie z działalności inwestycyjnej znacznie się spotęgował, dlatego też konieczna jest weryfikacja dotychczasowej wiedzy o zabytkach archeologicznych z terenu gminy i opracowanie kart ewidencyjnych gminnej ewidencji zabytków.

4. Bezpośrednie wsparcie dla rewaloryzacji wielorodzinnych budynków mieszkalnych oraz innych wpisanych do gminnej ewidencji zabytków

W ramach tego zadania gmina planuje wsparcie dla właścicieli i dysponentów obiektów zabytkowych. Podstawowym celem przedsięwzięcia jest kontynuacja rozpoczętej rewitalizacji tkanki mieszkaniowej na terenie miasta w szczególności poprawa jakości życia mieszkańców, zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, a także poprawa stanu środowiska naturalnego (zwłaszcza powietrza atmosferycznego).

Zakres przedsięwzięcia obejmować będzie np. niezbędne prace remontowe elewacji; remont pokrycia dachowego z dachówki, remonty klatki schodowej i schodów, wymiana instalacji elektrycznej, remont nawierzchni podwórek wraz z remontem studzienek kanalizacji odpływowej.

Przedmiotem tego projektu będzie kompleksowa odnowa oraz modernizacja energetyczna budynków mieszkalnych będących zarówno własnością gminy, jak i wspólnot mieszkaniowych, zarządzanych przez Gminę Góra. Na miarę środków finansowych Gmina będzie partycypować zgodnie z udziałem własnościowym przy następujących obiektach:

- ul. Starogórska 8
- ul. Głogowska 7
- ul. Podwale 19
- ul. Marszałka Józefa Piłsudskiego 7
- ul. Armii Krajowej 35/37
- ul. Plac Bolesława Chrobrego 2
- ul. Plac Bolesława Chrobrego 22

5. Podjęcie działań rewitalizacyjnych związanych z rewaloryzacją siedziby Urzędu Miasta i Gminy

Podstawowym celem proponowanego projektu jest poprawa stanu technicznego budynku służącego jako siedziba Urzędu Miasta i Gminy, a także przywrócenie jego historycznego wyglądu i charakteru. W ramach projektu wykonane zostaną następujące zadania:

- remont elewacji zachodniej,
- remont elewacji południowej,
- remont elewacji północnej,
- dach – wymiana orynnowania,
- renowacja elementów stalowych i żeliwnych,
- zamontowanie oświetlenia oraz elementów monitoringu,
- obsługa geodezyjna.

Szacunkowa wartość inwestycji 610.199,36 zł. Potencjalne źródło finansowania Budżet JST. Lata realizacji projektu – 2021-2022.

6. Podjęcie działań rewitalizacyjnych związanych z zabytkową wieżą ciśnień w Górze

Podstawowym celem proponowanego projektu Rewitalizacja Wieży Ciśnień jest kontynuacja adaptacji i wyposażenia zdegradowanej budowli wieży ciśnień, w celu nadania jej nowych funkcji kulturalno-rekreacyjnych, uzyskanie miejsca spotkań, miejsca do uprawiania sportu oraz miejsca do przekazania historii Góry. Utworzona zostanie przestrzeń, która będzie bezpośrednio wykorzystana do integracji społecznej mieszkańców obszaru rewitalizacji. W ramach projektu wykonane zostaną m.in.:

- rusztowania wewnętrzne w pomieszczeniach o wys ponad 6 m,

- tynki na filarach i łukach konstrukcji żelbetowej,
- renowacja drzwi wejściowych,
- oczyszczenie kondygnacji technicznej,
- renowacja okien lukarnowych,
- renowacja iglicy szczytowej i pokrycia dachowego,
- roboty wewnętrzne ścian, konstrukcji stropów, słupów i rygli,
- roboty elektryczne,
- dostawa schodolazu,
- inwentaryzacja geodezyjna powykonawcza.

Szacunkowa wartość inwestycji 1 mln 130 tys. zł. Potencjalne źródło finansowania budżet JST, RPO WD - lata realizacji 2021-2023.

7. Odpowiednia ekspozycja i promocja najcenniejszych obiektów

W celu przyciągnięcia turystów na teren gminy niezbędne są działania poprawiające dostęp i atrakcyjność wizualną najcenniejszych obiektów zabytkowych. Wzbogaci to ofertę turystyczną, a także umożliwi tworzenie nowych produktów turystycznych. Przewiduje się następujące działania:

- stworzenie jednolitego systemu identyfikacji wizualnej w postaci oznaczeń, tablic, drogowskazów itp., w tym wykorzystania nowoczesnych technologii informatycznych (np. lokalizacji GPS);
- publikowanie folderów, ulotek oraz innych materiałów przybliżających mieszkańcom i turystom zasoby historyczne gminy;
- atrakcyjne przedstawianie obiektów za pomocą iluminacji, tworzenia punktów widokowych, prezentacji multimedialnych i muzycznych;
- dbanie o zawartość strony internetowej gminy poprzez umieszczenie informacji dotyczących zasobu zabytkowego;
- opracowanie mapy dziedzictwa kulturowego gminy, także z wykorzystaniem systemu informacji przestrzennej.

8. Rozwój produktów turystycznych opartych na walorach dziedzictwa kulturowego ze szczególnym uwzględnieniem turystyki jednodniowej i weekendowej

Obiekty historycznego dziedzictwa są jednymi z najistotniejszych elementów strategii promocyjnej gminy. Niezbędne jest zatem tworzenie nowych oraz rozwój istniejących produktów turystycznych przeznaczonych dla odwiedzających gminę turystów. Z racji dobrej dostępności komunikacyjnej gminy skupić się należy w dużej mierze na propozycjach dla turystów przebywających na terenie gminy przez krótszy czas. Do najważniejszych działań gminy w tym zakresie należeć będzie:

- rozwijanie istniejących produktów turystycznych opartych na szlakach turystycznych, kulturowych lub ścieżkach edukacyjnych;
- promocja różnych form turystyki – turystyka piesza, rowerowa, konna;
- tworzenie nowych produktów, ze szczególnym uwzględnieniem innowacyjnych form turystyki bądź aktywności mogących przyciągnąć turystów - np. turystyka eksploracji, geocaching, gry miejskie, gry wojenne;
- organizacja lub kontynuacja organizacji imprez masowych, związanych z lokalnym zasobem zabytkowym i kulturalnym;
- organizacja imprez lokalnego zasięgu, przybliżających mieszkańcom gminy i regionu wartości historyczne gminy;
- postawienie na innowacyjność projektów w celu wyróżnienia się spośród miast konkurencyjnych;
- wykorzystywanie zachowanych układów ruralistycznych jako elementu turystyki kulturowej.

9. Promocja gminy na forum krajowym i zagranicznym

Bardzo ważnym elementem w procesie promowania dziedzictwa kulturowego jest zachowanie odpowiednich zasad public relations. Gmina Góra przyjęła następujące założenia swojej polityki promocyjnej:

- walory zabytkowe i kulturowe są jednym z podstawowych elementów promocji Gminy na różnego rodzaju targach, sympozjach i konferencjach;
- nawiązywanie współpracy w zakresie dobrych praktyk w ramach partnerstwa krajowego i zagranicznego przyczyni się do lepszego wykorzystania zasobów kulturowych gminy;

- udziały w konkursach na najlepiej zadbane zabytki, najciekawszy produkt turystyczny itp. wypromują użytkowników dbających o obiekty zabytkowe;
- współpraca z mediami, zarówno tradycyjnymi, jak i internetowymi przyczyni się do lepszego postrzegania zasad ochrony dziedzictwa kulturowego wśród mieszkańców i turystów.

10. Edukacja społeczeństwa w zakresie zachowania dziedzictwa kulturowego

W celu jak najszybszego przybliżenia zasad ochrony dziedzictwa kulturowego dla mieszkańców gminy planuje się następujące działania:

- wspieranie działalności instytucji kultury i organizacji pozarządowych podejmujących zadania związane ochroną dziedzictwa kulturowego;
- organizacja spotkań, mających na celu upowszechnienie wiedzy na temat lokalnego dziedzictwa kulturowego;
- wsparcie akcji mających na celu odrestaurowanie lub uporządkowanie obiektów zabytkowych, cennych z punktu widzenia lokalnej społeczności oraz propagowanie lokalnej kultury i tradycji dziedzictwa kulturowego gminy;
- wprowadzenie elementów przybliżających lokalną kulturę i tradycję w działalność placówek edukacyjnych, kulturalnych, bibliotek, świetlic itp.

9. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Zadania opisane w Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami dla Gminy Góra powinny być realizowane poprzez wspólne działania władz samorządowych, Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, właścicieli oraz zarządców obiektów, parafie, organizacje pozarządowe i stowarzyszenia, w ramach posiadanych przez te jednostki kompetencji, praw i obowiązków wynikających z obowiązujących przepisów prawnych.

Ze strony Gminy Góra zadania będą wykonywane bądź wspierane przez gminne jednostki organizacyjne (szkoły, przedszkola, placówki kultury – np. biblioteka) oraz Urząd Miasta i Gminy w ramach zadań własnych, poprzez istniejące i planowane instrumenty:

- prawne (np. poprzez uchwalanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, wnioskowanie o wpis do rejestru zabytków obiektów o wartościach artystycznych i zabytkowych, prowadzenie gminnej ewidencji zabytków, wykonywanie decyzji administracyjnych, np. wojewódzkiego konserwatora zabytków),
- finansowe (np. udzielanie dotacji na prace remontowe, konserwatorskie i prace budowlane przy zabytkach, środki budżetowe na zadania własne z przeznaczeniem na remonty i modernizacje zabytków wpisanych do rejestru zabytków, jak i będących własnością Gminy, korzystanie z programów uwzględniających dofinansowanie ze środków zagranicznych i krajowych, nagrody, ulgi finansowe),
- społeczne (działania stymulujące np. w zakresie edukacji, promocji, informacji, działań sprzyjających tworzeniu miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami oraz rozwojem turystyki),
- kontrolne (m.in. monitoring stanu zagospodarowania przestrzennego oraz stanu zachowania dziedzictwa kulturowego – gminnej ewidencji zabytków),
- koordynacji (m.in. poprzez realizację projektów i programów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego zapisanych w wojewódzkich, powiatowych i gminnych strategiach, planach rozwoju lokalnego itp., współpraca z gminami sąsiednimi, ośrodkami naukowymi i akademickimi, związkami wyznaniowymi).

10. ZASADY OCENY REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Na mocy art. 87 ust. 1 i ust. 5 *ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* Gminny Program Opieki nad Zabytkami jest sporządzany na okres 4 lat, co 2 lata wójt (burmistrz, prezydent) sporządza sprawozdanie z jego realizacji, które przedstawia radzie gminy. Wskazane jest aby sprawozdania z realizacji Programu były przekazywane do wiadomości Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Sprawozdanie powinno określać poziom realizacji gminnego programu oraz efektywność wykonania planowanych zadań, w tym np. poziom (w % bądź liczbach):

- wydatków budżetu na ochronę i opiekę nad zabytkami,
- wartość finansową wykonanych/dofinansowanych prac remontowo-konserwatorskich przy zabytkach,
- liczba obiektów poddanych tym pracom,

- poziom (w %) objęcia terenu Gminy miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego,
- liczba wniosków o wpis do rejestru zabytków obszarów, obiektów i zespołów zabytkowych,
- liczba utworzonych szlaków turystycznych,
- liczba wydanych wydawnictw, liczba szkoleń, imprez związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego itd.

11. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Niniejszy rozdział wskazuje możliwości w zakresie pozyskiwania dodatkowych środków ze źródeł pozabudżetowych. Należy jednak stwierdzić, iż ważne jest, aby gminy również z własnej inicjatywy podjęły próbę wygospodarowania w swoich budżetach środków w rozdziale 92120 - Ochrona zabytków i opieka nad zabytkami.

Jest to o tyle istotne, iż duża część źródeł wewnętrznych wymaga zapewnienia wkładu własnego we współfinansowanych przez nie projektach. Regularne zabezpieczanie środków z budżetu gminy pozwoli na podjęcie powolnych, ale systematycznych kroków w kierunku ratowania kolejnych obiektów dziedzictwa kulturowego.

Podstawową zasadę finansowania zadań z zakresu opieki nad zabytkami określa *Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* z dnia 23 lipca 2003 roku. Zgodnie z zapisami zawartymi w rozdziale 7 w/w Ustawy, obowiązek sprawowania opieki nad zabytkami, w tym finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku spoczywa na osobie fizycznej lub jednostce organizacyjnej posiadającej tytuł prawny do zabytku. Dla jednostki samorządu terytorialnego, posiadającej w/w tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest jej zadaniem własnym. Kwestię finansowania określa art. 71 pkt. 2 w/w ustawy.

Źródła zewnętrznego finansowania można podzielić następująco:

Źródła krajowe:

- dotacje ministra kultury oraz programy operacyjne Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego,

- promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego,
- dotacje wojewódzkiego konserwatora zabytków,
- dotacje wojewódzkie,
- dotacje powiatowe,
- dotacje gminne,
- inne źródła.

Źródła zagraniczne:

- źródła unijne w ramach funduszy strukturalnych.

11.1 ŹRÓDŁA KRAJOWE

DOTACJE NA DOFINANSOWANIE PRAC KONSERWATORSKICH, RESTAURATORSKICH LUB ROBÓT BUDOWLANYCH UDZIELANE PRZEZ MINISTRA WŁAŚCIWEGO DS. KULTURY ORAZ PROGRAMY OPERACYJNE MINISTERSTWA KULTURY I DZIEDZICTWA NARODOWEGO

Ogłaszane decyzją Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego programy operacyjne stanowią podstawę ubiegania się o środki ministerialne na zadania z zakresu kultury realizowane przez jednostki samorządu terytorialnego, instytucje kultury, instytucje filmowe, szkoły i uczelnie artystyczne, organizacje pozarządowe oraz podmioty gospodarcze. Programy operacyjne określają: cele, zadania, typy projektów, alokację finansową, uprawnionych wnioskodawców, tryb naboru i wyboru wniosków, kryteria oceny, zobowiązania wnioskodawców, wskaźniki monitoringu. Przy ocenie wniosków branych jest pod uwagę wiele kryteriów, m.in.: wartość merytoryczna, zakorzenienie w tradycji, zasadność realizacji projektu, wiarygodność organizatora, efektywność wykorzystania środków. Programy są ogłaszane rokrocznie, z reguły w kilku priorytetach.

Celem Programu „Dziedzictwo kulturowe” jest ochrona polskiego dziedzictwa kulturowego w kraju i za granicą, wspieranie działalności muzeów oraz popularyzacja kultury ludowej.

PROMESA MINISTRA KULTURY i DZIEDZICTWA NARODOWEGO

Szczególnym rodzajem ministerialnego programu operacyjnego jest Promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Celem programu jest zwiększenie efektywności wykorzystania środków europejskich na rzecz rozwoju kultury w tym ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego. Program polega na dofinansowaniu przez Ministra Kultury wkładu własnego do wybranych projektów kulturalnych, realizowanych ze środków europejskich, w tym na zadania z zakresu ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego. Uprawnionymi do pozyskania dotacji są jednostki samorządu terytorialnego oraz państwowe i samorządowe instytucje kultury i filmowe, kościoły lub związki wyznaniowe, archiwa państwowe, organizacje pozarządowe ze sfery kultury, organizacje pozarządowe i niepubliczne szkoły artystyczne I i II stopnia oraz uczelnie artystyczne. Promesa MKiDN może pokrywać maksymalnie 85 % wkładu krajowego (własnego) wnioskodawcy. W szczególnych przypadkach Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego może zadecydować o pokryciu więcej niż 85 % wkładu krajowego lub nawet odstąpić od wymogu posiadania tego wkładu.

Warto wspomnieć także o innych programach realizowanych przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, a mianowicie:

- „Zabytek Zadbany” - jest corocznym konkursem ogłaszanym przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Nadzór nad konkursem sprawuje Generalny Konserwator Zabytków. Od 2011 roku podmiotem realizującym procedurę konkursową jest Narodowy Instytut Dziedzictwa. Konkurs skierowany jest do właścicieli, posiadaczy i zarządców zabytkowych obiektów wpisanych do rejestru zabytków. Jego celem jest promocja opieki nad zabytkami i upowszechnianie najlepszych wzorów właściwego utrzymania i zagospodarowania obiektów. Charakter edukacyjny konkursu polega na popularyzacji wiedzy dotyczącej właściwego postępowania z zabytkami

architektury podczas ich użytkowania oraz w trakcie przeprowadzanych remontów.

Ocenie jury konkursowego podlegać będą jakość i zakres prac konserwatorskich, restauratorskich lub budowlanych, a także wykonane rewitalizacje zabytków architektury. Konkurs promuje właściwe użytkowanie zabytkowych obiektów, ochronę „substancji zabytkowej” podczas wykonywanych remontów, utrzymanie estetycznego wyglądu budowli oraz ich otoczenia, które nierzadko również wpisane jest do rejestru zabytków.

DOTACJE NA DOFINANSOWANIE PRAC KONSERWATORSKICH, RESTAURATORSKICH LUB ROBÓT BUDOWLANYCH UDZIELANE PRZEZ WOJEWÓDZKIEGO KONSERWATORA ZABYTKÓW

1. Cel rozdziału środków:

Poprawa stanu zachowania zabytków poprzez:

- a) ochronę i zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego,
- b) konserwację i rewaloryzację zabytków,
- c) udostępnianie zabytków na cele publiczne.

2. Rodzaje kwalifikujących się zadań: prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (projekty realizowane bez udziału środków europejskich):

- a) planowane do przeprowadzenia w roku udzielenia dotacji, niewymagające wyłonienia wykonawcy na podstawie przepisów o zamówieniach publicznych,
- b) planowane do przeprowadzenia w roku udzielenia dotacji, wymagające wyłonienia wykonawcy na podstawie przepisów o zamówieniach publicznych,
- c) przeprowadzone w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku (tzw. refundacja).

3. Uprawnieni wnioskodawcy:

- a) osoby fizyczne, jednostki samorządu terytorialnego lub inne jednostki organizacyjne posiadające tytuł prawny do zabytku wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu, ograniczonego prawa rzeczowego albo stosunku zobowiązaniowego,
- b) z wnioskiem o udzielenie dofinansowania, o którym mowa w pkt 2 lit. c, może wystąpić wnioskodawca, którego działalność nie jest finansowana ze środków publicznych, po wykonaniu wszystkich prac lub robót określonych w pozwoleniu wydanym przez wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Wnioskodawcami nie mogą być: państwowe instytucje kultury nadzorowane przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego lub współprowadzone przez jednostki samorządu terytorialnego i Ministra Edukacji Narodowej, państwowe szkoły i uczelnie wyższe, a także podmioty określone w art. 72 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

4. Koszty kwalifikujące się do dofinansowania:

- a) dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych może obejmować nakłady konieczne na prace lub roboty określone w art. 77 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2021 r. poz. 710 i 954),
- b) dofinansowanie może być udzielone w wysokości do 50% nakładów koniecznych,
- c) dofinansowanie w wysokości do 100 % może być udzielone jedynie w przypadkach gdy:
 - zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową, albo wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem technologicznym prac lub robót,
 - stan zachowania zabytku wymaga niezwłocznego podjęcia prac lub robót.

Wnioskodawca ubiegający się o kwotę wyższą niż 50% nakładów koniecznych jest zobowiązany do uzasadnienia swojego wniosku. Uzasadnienie winno być poparte dokumentem potwierdzającym spełnienie przez wnioskodawcę przesłanek o których mowa w art. 78 ust. 2 i 3 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (np. kserem

karty białej, szczegółowy opis stanu zachowania obiektu sporządzony przez autora programu prac konserwatorskich, ekspertyza techniczna itp.).

DOTACJE WOJEWÓDZKIE

Proces dofinansowania prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru, odbywa się zgodnie z art. 81 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz na podstawie odpowiedniej uchwały Sejmiku Województwa w sprawie trybu i zasad przyznawania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, położonym na obszarze województwa.

DOTACJE POWIATOWE

W myśl art. 81. ust. 1. i 2. ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru może być udzielona przez organ stanowiący powiatu, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale. Dotacja, w zakresie określonym w art. 77, może być udzielona w wysokości do 100 % nakładów koniecznych na wykonanie przez wnioskodawcę prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru.

Art. 82. 1. Precyzuje, iż łączna kwota dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru udzielonych przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, wojewódzkiego konserwatora zabytków bądź organ stanowiący gminy lub powiatu nie może przekraczać wysokości 100% nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót.

DOTACJE GMINNE

Zgodnie z art. 81 w/w ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz zgodnie z ustawą z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach jest również

obowiązkiem jednostki samorządu terytorialnego szczebla gminnego. Dla jednostki samorządu terytorialnego, posiadającej tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest ponadto jej zadaniem własnym. Zasady i tryb postępowania o udzielenie dotacji z budżetu Gminy na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków określa odpowiednia uchwała, podjęta przez Radę Miasta lub Gminy.

11.2 ŹRÓDŁA ZAGRANICZNE W RAMACH FUNDUSZY STRUKTURALNYCH

REGIONALNY PROGRAM OPERACYJNY WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO NA LATA 2014-2020

W ramach RPO mogą być realizowane projekty z zakresu dziedzictwa kulturowego poprzez Oś Priorytetową 4 - Środowisko i Zasoby, gdzie znajduje się Priorytet inwestycyjny 4.3 Dziedzictwo kulturowe.

Dofinansowanie otrzymają przedsięwzięcia dotyczące ochrony i opieki nad najwyższej rangi obiektami zabytkowymi, w celu uniknięcia ich zniszczenia, inwestycje dotyczące udostępniania materialnego dziedzictwa kulturowego regionu zwiększające udział mieszkańców regionu i turystów w wybranych obszarach kultury.

Beneficjenci:

- jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia,
- jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego,
- administracja rządowa,
- kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych,
- organizacje pozarządowe, w tym regionalne i lokalne organizacje turystyczne,
- LGD,
- przedsiębiorcy,

- instytucje kultury: samorządowe, państwowe oraz współprowadzone z ministrem właściwym ds. kultury i dziedzictwa narodowego,
- szkoły wyższe, ich związki i porozumienia, szkoły artystyczne.

Należy też wspomnieć o tym, że w ramach RPO przeznaczane będą środki na działania rewitalizacyjne, które również mogą obejmować inwestycje związane z ochroną dziedzictwa kulturowego.

PROGRAM OPERACYJNY INFRASTRUKTURA I ŚRODOWISKO

W zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego największe znaczenie ma oś priorytetowa VIII – Ochrona dziedzictwa kulturowego i rozwój zasobów kultury, w ramach której wskazano Priorytet inwestycyjny 6 C – Zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego.

Priorytet zakłada lepszą dostępność infrastruktury kultury i dziedzictwa kulturowego oraz wzrost kompetencji kulturowych społeczeństwa jako ważnych elementów konkurencyjności gospodarki. Rezultatem interwencji będzie poprawa uczestnictwa społeczeństwa w kulturze skutkująca wzrostem poziomu kompetencji kulturowych oraz postaw kreatywnych, jako ważnych elementów poprawy konkurencyjności gospodarki.

W ramach priorytetu inwestycyjnego wsparciem objęte będą kompleksowe zadania związane z ochroną i udostępnieniem, w tym turystycznym, zabytków o znaczeniu ogólnopolskim i światowym, w tym znajdujących się na liście Światowego Dziedzictwa UNESCO i liście obiektów uznanych przez Prezydenta RP za Pomniki Historii. Przewiduje się również realizację projektów dotyczących rozwoju zasobów kultury jako miejsc prezentacji dziedzictwa kulturowego, w tym poprzez poprawę standardów funkcjonowania instytucji kultury, pełniących rolę kulturotwórczą i rolę ośrodków życia kulturalnego w wielu miastach Polski. Wspierane będą również nowoczesne rozwiązania w zakresie dostępu do kultury.

Wsparciem objęte zostaną projekty dotyczące infrastruktury małej skali, dla których maksymalna wartość wynosi 5 mln euro kosztów całkowitych; w przypadku projektów dotyczących dziedzictwa kulturowego znajdujących się na liście UNESCO próg ten wynosi 10 mln euro.

Beneficjentami w ramach priorytetu inwestycyjnego będą instytucje kultury, archiwa państwowe, jednostki samorządu terytorialnego, szkoły i uczelnie artystyczne prowadzone i nadzorowane przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, kościoły i związki wyznaniowe, organizacje pozarządowe, podmioty zarządzające obiektami indywidualnie wpisanymi na Listę Dziedzictwa UNESCO. Wsparcie będą mogły uzyskać również partnerstwa projektowe zawiązane przez uprawnionych beneficjentów

Grupami docelowymi wsparcia będą użytkownicy wspieranej infrastruktury, tj. mieszkańcy całej Polski oraz turyści (również zagraniczni). Infrastruktura ta zlokalizowana jest głównie na terenie miast wojewódzkich (i obszarów powiązanych z nimi funkcjonalnie) oraz w mniejszym stopniu w miastach regionalnych i subregionalnych.

Uwaga! Wskazane powyżej możliwości wsparcia finansowego mają charakter informacyjny. W celu znalezienia dokładnych szczegółów oraz odpowiedniej formy dofinansowania na określone zadania należy dotrzeć do dokumentów programowych oraz kryteriów przyznawania dotacji, ponieważ co roku mogą one ulegać zmianom.

12. MISJA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY GÓRA

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Góra jest dokumentem długofalowym, zapisy w nim zawarte powinny być brane pod uwagę we wszelkich działaniach związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego na terenie gminy. Konsekwentna realizacja założeń Programu przyczyni się do poprawy jakości środowiska kulturowego, wzrostu nakładów finansowych na inwestycje związane z obiektami zabytkowymi (zarówno w przypadku osób prywatnych, administracji publicznej, jak i organizacji pozarządowych), szerszej promocji gminy i przyciągnięcia turystów, a także do wzrostu świadomości regionalnej mieszkańców i poprawy ich sytuacji materialnej.

W sporządzanych co cztery lata aktualizacjach Programu powinny znajdować się odniesienia do uaktualnionych zapisów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego, zawartych w innych dokumentach strategicznych gminy, zwrócić też należy uwagę na wyszczególnienie obowiązujących w danym momencie aktów prawnych.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami kładzie szczególny nacisk na wykorzystanie istniejących źródeł finansowania inwestycji związanych z opieką nad zabytkami, intensywne działania w obszarach najbardziej atrakcyjnych historycznie, promocję dziedzictwa kulturowego oraz wypracowanie odpowiednich schematów współpracy administracji samorządowej z właścicielami obiektów zabytkowych.

Biorąc pod uwagę korzystne położenie Gminy Góra oraz sporą ilość obiektów posiadających wartości zabytkowe Gminny Program Opieki nad Zabytkami stanowić będzie pomocne narzędzie w ukierunkowaniu polityki gminnej w zakresie rozwoju turystyki, promocji i ochrony dziedzictwa kulturowego, prowadzonej w sposób uporządkowany i długoterminowy. Wszystkie te elementy przyczynią się do postrzegania Gminy Góra, jako przyjaznej turystom i inwestorom, dumnej ze swoich walorów zabytkowych oraz dbającej o własne dziedzictwo kulturowe i historyczne.

Wykaz obiektów wpisanych do rejestru zabytków z terenu gminy Góra

miejsowość	obiekt	adres	nr	rejestr zabytków	data rejestru
Bronów	Zespół pałacowy:			A/3481/1147A	17.07.1989
Bronów	Pałac, ob. szkoła		20	A/3481/1147A	17.07.1989
Bronów	2 obory			A/3481/1147A	17.07.1989
Bronów	Gorzelnia, ob. budynek mieszkalny		25	A/3481/1147A	17.07.1989
Bronów	Stodoła i stajnia, ob. magazyn pasz			A/3481/1147A	17.07.1989
Bronów	Park pałacowy			A/3481/1147A	17.07.1989
Brzeżany	Pałac			A/3482/1498A	19.05.1994
Chróścina	Kościół par. św. Michała Archanioła			A/1118/809A	7.12.1960
Chróścina	Zespół pałacowy:			A/3483/1168A	7.05.1990
Chróścina	Pałac			A/3483/1168A	7.05.1990
Chróścina	Park krajobrazowy (relikt)			A/3483/1168A	7.05.1990
Chróścina	Zespół folwarczny:	folwark górny		A/3483/1168A	7.05.1990

Czernina	Kościół par. św. Wawrzyńca	ul. Kościelna	1	A/1117/811	9.12.1960
Czernina	Ośrodek historyczny miasta			A/3484/508	1.12.1958
Czernina	Pałac (ruina)	Pl. Zamkowy	1	A/3485/493	23.02.1959
Czernina	Dom mieszkalny	ul. Rydzyńska	1	A/3486/1501A	13.10.1994
Czernina	Ratusz	Rynek	22	A/3487/1370	19.08.1965
Czernina	Szkoła Zbiorcza + teren rekreacyjny	ul. Szkolna	2	A/3488/1490A	4.03.1994
Czernina Dolna	Zespół pałacowy:			A/3489/1121A	26.04.1988
Czernina Dolna	Pałac		7	A/3489/1121A	26.04.1988
Czernina Dolna	Rządcówka			A/3489/1121A	26.04.1988
Czernina Dolna	Dom mieszkalny(czworak)			A/3489/1121A	26.04.1988
Czernina Dolna	Oficyna (2 budynki mieszkalne)			A/3489/1121A	26.04.1988
Czernina Dolna	Spichlerz			A/3489/1121A	26.04.1988
Czernina Dolna	Kuźnia			A/3489/1121A	26.04.1988
Czernina Dolna	Obora, ob. magazyn nawozów i pasz			A/3489/1121A	26.04.1988
Czernina Dolna	Obora			A/3489/1121A	26.04.1988
Czernina Dolna	Stodoła			A/3489/1121A	26.04.1988
Czernina Dolna	Stajnia, ob. tuczarnia			A/3489/1121A	26.04.1988
Czernina Dolna	Park pałacowy			A/3489/1121A	26.04.1988
Glinka	Kościół fil. św. Marcina			A/1116/812	9.12.1960
Glinka	Pałac			A/3490/1371	13.08.1965
Glinka	Brama wjazdowa			A/3490/1371	13.08.1965
Glinka	Oficyna pałacowa wsch.			A/3491/2048	25.05.1972
Glinka	Oficyna pałacowa zach.			A/3491/2048	25.05.1972
Glinka	Park pałacowy			A/3492/1651A	22.12.1998
Góra	Kościół par. św. Katarzyny Aleksandryjskiej	ul. ks. Piotra Ściegiennego		A/1110/ 852	17.02.1961
Góra	Kościół cmentarny Bożego Ciała			A/1111/ 851	17.02.1961
Góra	Zespół budowlany i założenie urbanistyczne miasta			A/3493/ 1334 A/360	7.09.1992
Góra	Dom mieszkalny	ul. Pl. Bolesława Chrobrego	22	A/3495/1080	18.02.1964
Góra	Wiatrak - młyn	ul. Kwiatowa (d. Sikorskiego 25)		A/3496/1086A	28.03.1988
Góra	Budynek UMiG	ul. Adama Mickiewicza 1		A/6194	20.04.2021
Góra	Dom mieszkalny	ul. Marszałka Józefa Piłsudskiego	29	A/3497/2049	2.06.1972
Góra	Gimnazjum nr 2 i Szkoła Podstawowa nr 3, d. szkoła katolicka	ul. Poznańska	2	A/3498/1515A	12.12.1994
Góra	Dom mieszkalny	ul. Starogórska	17	A/3499/2051	2.06.1972
Góra	Dom mieszkalny	ul. Starogórska	19	A/3499/2051	2.06.1972

Góra	Dom mieszkalny	ul. ks. Piotra Ściegiennego	27	A/3610/2050	2.06.1972
Góra	Dom mieszkalny(+ relikw. wieży, tzw. Bramy Polskiej)	ul. Wrocławska	1	A/3611/1372	13.08.1965
Góra	Wieża Bramy Głogowskiej	ul. Głogowska		A/3730/853	17.02.1961
Góra	D. więzienie, tzw. wieża zamkowa	ul. Staromiejska		A/3731/845	2.02.1961
Góra	Wodociągowa wieża ciśnień	ul. Armii Polskiej / ul. Hirszfelda		A/6095	3.07.2018
Jastrzębia	Dwór			A/3612/772	5.10.1960
Kłoda Górowska	Pałac			A/3613/1047A	30.03.1988
Kłoda Górowska	Dom mieszkalny			A/3613/1047A	30.03.1988
Kłoda Górowska	Dom mieszkalny			A/3613/1047A	30.03.1988
Kłoda Górowska	Obora			A/3613/1047A	30.03.1988
Kłoda Górowska	Budynek gospodarczy			A/3613/1047A	30.03.1988
Kłoda Górowska	Park pałacowy			A/3613/1047A	30.03.1988
Kłoda Górowska	Kaplica grobowa	park pałacowy		A/3613/1047A	30.03.1988
Kłoda Górowska	Cmentarz wiejski z kaplicą grobową	park pałacowy		A/3613/1047A	30.03.1988
Kłoda Górowska	Zespół pałacowy Kłoda Mała:			A/3613/1047A	30.03.1988
Ligota	Zespół pałacowy:			A/3614/1122A	27.04.1988
Ligota	Pałac			A/3614/1122A	27.04.1988
Ligota	Domek stangreta			A/3614/1122A	27.04.1988
Ligota	Park pałacowy			A/3614/1122A	27.04.1988
Osetno	Kościół par. św. Michała Archaniola			A/1114/ 813	13.12.1960
Osetno	Dwór		39b	A/3615/759	27.09.1960
Osetno	Podwórze folwarczne I:			A/3616/1421A	18.06.1993
Osetno	Park dworski			A/3617/1540A	20.04.1995
Osetno	Spichlerz			A/3618/1420/A	18.06.1993
Osetno	Chlewnia		43	A/3619/1422/A	18.06.1993
Osetno	Most drogowy	nad starorzeczem Baryczy, dz. 295/2		A/6086 1-2	24.05.2018
Osetno	Most drogowy	nad rz. Barycz, dz. 255, 256		A/6086 1-2	24.05.2018
Ryczeń	Pałac (ruina)			A/3620/774	5.10.1960
Ryczeń	Spichlerz			A/3621/1419/A	18.06.1993
Sławęcice	Kapliczka przydrożna		27	A/3609/2057	2.06.1972
Stara Góra	Kościół fil. św. Jakuba Apostoła			A/1113/ 814	15.12.1960
Stara Góra	Plebania, d. zajazd, ob. dom mieszkalny	(d. nr 192)	36	A/3494/1373	13.08.1965
Stara Góra	Układ przestrzenny części wsi			A/3622/1333A	1.09.1992
Stara Góra	Zespół folwarczny:		66	A/3626/1775/A	31.12.1998
Stara Góra	Dom właściciela			A/3626/1775/A	31.12.1998
Stara Góra	Obora			A/3626/1775/A	31.12.1998
Stara Góra	Stodoła			A/3626/1775/A	31.12.1998

Stara Góra	Furtka i brama wjazdowa			A/3626/1775/A	31.12.1998
Szedziec	Zespół pałacowy:			A/3623/1130	13.10.1988
Szedziec	Pałac		12	A/3623/1130	13.10.1988
Szedziec	Park pałacowy			A/3623/1130	13.10.1988
Ślubów	Zespół pałacowy Ślubów Górny:			A/3624/1120A	26.04.1988
Ślubów	Pałac, ob. biura i mieszkania		54	A/3624/1120A	26.04.1988
Ślubów	Spichlerz			A/3624/1120A	26.04.1988
Ślubów	Obora + stajnia			A/3624/1120A	26.04.1988
Ślubów	Kaplica	park pałacowy		A/3624/1120A	26.04.1988
Ślubów	Park pałacowy			A/3624/1120A	26.04.1988
Witoszyce	Zespół pałacowy:			A/3625/1142/A	8.04.1989
Witoszyce	Park pałacowy			A/3625/1142/A	8.04.1989
Witoszyce	Oranżeria	park		A/3625/1142/A	8.04.1989
Witoszyce	Dom ogrodnika	park		A/3625/1142/A	8.04.1989
Witoszyce	Zespół folwarczny:			A/3625/1142/A	8.04.1989
Witoszyce	Pałac			A/3732/255	23.04.1951
Zawieścice	Wiatrak			A/4046/1175	19.12.1990

Wykaz obiektów zabytkowych wpisanych do gminnej ewidencji zabytków

1.	BORSZYN MAŁY	Dom mieszkalny, d. stacja PKP			dworzec
1.	BORSZYN WIELKI	Historyczny układ ruralistyczny wsi			obszar
2.	BORSZYN WIELKI	Zespół pałacowy:			zespół pałacowy
a.	Borszyn Wielki	Pałac		Nr 27	pałac
b.	Borszyn Wielki	Dom mieszkalny		Nr 2	budynek mieszkalny
c.	Borszyn Wielki	Stajnia		Nr 5	budynek gospodarczy
d.	Borszyn Wielki	Spichlerz		Nr 6	budynek gospodarczy
e.	Borszyn Wielki	Park krajobrazowy			park
1.	BRONÓW	Historyczny układ ruralistyczny wsi			obszar
2.	BRONÓW	Cmentarz rodowy			cmentarz
3.	BRONÓW	Zespół pałacowy:			zespół pałacowy
a.	Bronów	Pałac, ob. szkoła		Nr 20	pałac
b.	Bronów	2 obory			budynek gospodarczy
c.	Bronów	Gorzelnia, ob. budynek mieszkalny		Nr 25	przemysłowy
d.	Bronów	Stodoła i stajnia, ob. magazyn pasz			budynek gospodarczy
e.	Bronów	Dom mieszkalny (pięciorak)			budynek mieszkalny
f.	Bronów	Dom mieszkalny (czworak)			budynek mieszkalny

g.	Bronów	Wozownia, ob. hydrofornia i garaż			budynek gospodarczy
h.	Bronów	Kuźnia			inny
i.	Bronów	Park pałacowy			park
1.	BRZEŻANY	Historyczny układ ruralistyczny wsi			obszar
2.	BRZEŻANY	Zespół pałacowy:			zespół pałacowy
a.	Brzeżany	Pałac			pałac
b.	Brzeżany	Spichlerz			budynek gospodarczy
c.	Brzeżany	Budynek gospodarczy	przy spichlerzu		budynek gospodarczy
d.	Brzeżany	Obora			budynek gospodarczy
e.	Brzeżany	Park krajobrazowy			park
1.	CHRÓŚCINA	Historyczny układ ruralistyczny wsi			obszar
2.	Chróścina	Zespół kościelny:			zespół kościelny
a.	Chróścina	Kościół par. św. Michała Archaniola			kościół
b.	Chróścina	Cmentarz parafialny			cmentarz
c.	Chróścina	Dom zakonny, tzw. plebania		Nr 24	plebania
d.	Chróścina	Oficyna przy domu zakonnym			budynek mieszkalny
e.	Chróścina	Plebania			plebania
3.	CHRÓŚCINA	Zespół pałacowy:			zespół pałacowy
a.	Chróścina	Pałac			pałac
b.	Chróścina	Park krajobrazowy (relikt)			park
	Chróścina	Zespół folwarczny:	folwark górny		zespół folwarczny
c.	Chróścina	Obora i spichlerz			budynek gospodarczy
d.	Chróścina	Obora, d. tuczarnia			budynek gospodarczy
e.	Chróścina	Stodoła			budynek gospodarczy
	Chróścina	Zespół folwarczny:	folwark górny		zespół folwarczny
f.	Chróścina	Bukaciarnia, d. owczarnia			budynek gospodarczy
g.	Chróścina	Dom mieszkalny (czworak)			budynek mieszkalny
4.	CHRÓŚCINA	Poczta		Nr 12	publiczny
5.	CHRÓŚCINA	Dom mieszkalny		Nr 15	budynek mieszkalny
6.	CHRÓŚCINA	Dom mieszkalny		Nr 41	budynek mieszkalny
7.	CHRÓŚCINA	Dom mieszkalny		Nr 42	budynek mieszkalny
8.	CHRÓŚCINA	Dom mieszkalny		Nr 48	budynek mieszkalny
9.	CHRÓŚCINA	Dom mieszkalny		Nr 110	budynek mieszkalny
10.	CHRÓŚCINA	Dom mieszkalny, d. zajazd		Nr 124	budynek mieszkalny
11.	CHRÓŚCINA	Budynek gospodarczy			budynek gospodarczy
1.	CZERNINA	Ośrodek historyczny miasta			obszar
2.	CZERNINA	Historyczny układ ruralistyczny miejscowości			obszar

3.	CZERNINA	Kościół par. św. Wawrzyńca	ul. Kościelna	1	kościół
a.	Czernina	Plebania	ul. Kościelna	1	plebania
b.	Czernina	Cmentarz			cmentarz
4.	CZERNINA	Wieża kościoła ewangelickiego			kościół
5.	CZERNINA	Cmentarz poewangelicki	ul. Rydzyńska		cmentarz
a.	Czernina	Kaplica cmentarna	ul. Rydzyńska		kaplica
6.	CZERNINA	Zespół pałacowy:			zespół pałacowy
a.	Czernina	Pałac (ruina)	Pl. Zamkowy	1	pałac
b.	Czernina	Tereny parkowe przy zamku	Pl. Zamkowy	1	park
c.	Czernina	Oficyna zamkowa	ul. Zamkowa	17	budynek mieszkalny
d.	Czernina	Oficyna mieszkalna	ul. Zamkowa	1	budynek mieszkalny
e.	Czernina	Budynki gospodarcze (dwa), ob. obory	naprzeciw ruin zamku		budynek gospodarczy
e.	Czernina	Mur przy zespole			ogrodzenie
7.	CZERNINA	Zespół folwarczny:			zespół folwarczny
a.	Czernina	Gorzelnia			przemysłowy
b.	Czernina	Spichlerz			budynek gospodarczy
c.	Czernina	Budynek mieszkalny (dwa)			budynek mieszkalny
d.	Czernina	Budynek gospodarczy, ob. magazyn			budynek gospodarczy
e.	Czernina	Stajnia			budynek gospodarczy
8.	CZERNINA	Dom mieszkalny	ul. Górska	1	budynek mieszkalny
9.	CZERNINA	Dom mieszkalny	ul. Górska	2	budynek mieszkalny
10.	CZERNINA	Dom mieszkalny	ul. Górska	3	budynek mieszkalny
11.	CZERNINA	Dom mieszkalny	ul. Górska	5	budynek mieszkalny
12.	CZERNINA	Dom mieszkalny	ul. Górska	10	budynek mieszkalny
13.	CZERNINA	Dom mieszkalny	ul. Górska	12	budynek mieszkalny
14.	CZERNINA	Dom mieszkalny	ul. Górska	13	budynek mieszkalny
15.	CZERNINA	Dom mieszkalny	ul. Górska	14	budynek mieszkalny
16.	CZERNINA	Dom mieszkalny	ul. Górska	17	budynek mieszkalny
17.	CZERNINA	Dom mieszkalny	ul. Górska	19	budynek mieszkalny
18.	CZERNINA	Dom mieszkalny	ul. Górska	21	budynek mieszkalny
19.	CZERNINA	Stodoła	ul. Górska	22	budynek gospodarczy
20.	CZERNINA	Dom mieszkalny	ul. Górska	25	budynek mieszkalny
21.	CZERNINA	Dom mieszkalny	ul. Kościelna	3	budynek mieszkalny
22.	CZERNINA	Dom mieszkalny	ul. Leśna	1	budynek mieszkalny
23.	CZERNINA	Dom mieszkalny	ul. Leśna	2	budynek mieszkalny
24.	CZERNINA	Dom mieszkalny	ul. Leśna	4	budynek mieszkalny
25.	CZERNINA	Dom mieszkalny	ul. Leśna	5	budynek mieszkalny
26.	CZERNINA	Dom mieszkalny	ul. Leśna	7	budynek mieszkalny
27.	CZERNINA	Dom mieszkalny	ul. Leśna	8	budynek mieszkalny
28.	CZERNINA	Dom mieszkalny	ul. Leśna	7	budynek mieszkalny
29.	CZERNINA	Stodoła	ul. Leśna	8	budynek gospodarczy
30.	CZERNINA	Dom mieszkalny	ul. Leśna	13	budynek mieszkalny

31.	CZERNINA	Dom mieszkalny	ul. Leśna	14	budynek mieszkalny
32.	CZERNINA	Dom mieszkalny	ul. Narutowicza	3	budynek mieszkalny
33.	CZERNINA	Dom mieszkalny, ob. poczta	ul. Narutowicza	5	budynek mieszkalny
34.	CZERNINA	Dom mieszkalny	ul. Narutowicza	7	budynek mieszkalny
35.	CZERNINA	Dom mieszkalny	ul. Narutowicza	9	budynek mieszkalny
36.	CZERNINA	Dom mieszkalny	ul. Narutowicza	10	budynek mieszkalny
37.	CZERNINA	Dom mieszkalny	ul. Narutowicza	11	budynek mieszkalny
38.	CZERNINA	Dom mieszkalny	ul. Narutowicza	13	budynek mieszkalny
39.	CZERNINA	Dom mieszkalny	ul. Narutowicza	15	budynek mieszkalny
40.	CZERNINA	Dom mieszkalny	ul. Narutowicza	17	budynek mieszkalny
41.	CZERNINA	Dom mieszkalny	ul. Narutowicza	18	budynek mieszkalny
42.	CZERNINA	Dom mieszkalny	ul. Narutowicza	20	budynek mieszkalny
43.	CZERNINA	Stodoła	ul. Narutowicza	26	budynek gospodarczy
44.	CZERNINA	Dom mieszkalny	ul. Ogrodowa	1	budynek mieszkalny
45.	CZERNINA	Dom mieszkalny	ul. Ogrodowa	2	budynek mieszkalny
46.	CZERNINA	Budynek szkolny, ob. mieszkalny	ul. Polna	3	szkoła
47.	CZERNINA	Dom mieszkalny	ul. Rydzyńska	1	budynek mieszkalny
48.	CZERNINA	Dom mieszkalny	ul. Rydzyńska	4	budynek mieszkalny
49.	CZERNINA	Dom mieszkalny	ul. Rydzyńska	7	budynek mieszkalny
50.	CZERNINA	Dom mieszkalny	ul. Rydzyńska	11	budynek mieszkalny
a.	Czernina	Budynek gospodarczy	ul. Rydzyńska	11	budynek gospodarczy
51.	CZERNINA	Dom mieszkalny	ul. Rydzyńska	15	budynek mieszkalny
a.	Czernina	Budynek inwentarski	ul. Rydzyńska	15	budynek gospodarczy
52.	CZERNINA	Dom mieszkalny	ul. Rydzyńska	17	budynek mieszkalny
53.	CZERNINA	Dom mieszkalny	ul. Rydzyńska	19	budynek mieszkalny
54.	CZERNINA	Dom mieszkalny	ul. Rydzyńska	21	budynek mieszkalny
55.	CZERNINA	Dom mieszkalny	ul. Rydzyńska	25	budynek mieszkalny
56.	CZERNINA	Ratusz	Rynek	22	ratusz
57.	CZERNINA	Dom mieszkalny	Rynek	1	budynek mieszkalny
58.	CZERNINA	Dom mieszkalny	Rynek	2	budynek mieszkalny
59.	CZERNINA	Dom mieszkalny	Rynek	3	budynek mieszkalny
60.	CZERNINA	Dom mieszkalny	Rynek	8	budynek mieszkalny
61.	CZERNINA	Dom mieszkalny	Rynek	9	budynek mieszkalny
62.	CZERNINA	Dom mieszkalny	Rynek	12	budynek mieszkalny
63.	CZERNINA	Dom mieszkalny	Rynek	16	budynek mieszkalny
64.	CZERNINA	Dom mieszkalny	Rynek	19	budynek mieszkalny
65.	CZERNINA	Dom mieszkalny	Rynek	20	budynek mieszkalny
66.	CZERNINA	Dom mieszkalny	Rynek	21	budynek mieszkalny
67.	CZERNINA	Szkoła Zbiorcza + teren rekreacyjny	ul. Szkolna	2	szkoła
68.	CZERNINA	Dom mieszkalny	ul. Zamkowa	2	budynek mieszkalny
69.	CZERNINA	Dom mieszkalny, d. zajazd, nr 20	przy wjeździe od strony Rydzyny		budynek mieszkalny
1.	CZERNINA DOLNA	Historyczny układ ruralistyczny wsi			obszar

2.	CZERNINA DOLNA	Zespół pałacowy:			zespół pałacowy
a.	Czernina Dolna	Pałac		Nr 7	pałac
b.	Czernina Dolna	Rządcówka			rządcówka
c.	Czernina Dolna	Dom mieszkalny			budynek mieszkalny
d.	Czernina Dolna	Dom mieszkalny(czworak)			budynek mieszkalny
e.	Czernina Dolna	Oficyna (2 budynki mieszkalne)			budynek mieszkalny
f.	Czernina Dolna	Dom mieszkalno-gospodarczy			budynek mieszkalno-gospodarczy
g.	Czernina Dolna	Spichlerz			budynek gospodarczy
h.	Czernina Dolna	Kuźnia			inny
i.	Czernina Dolna	Obora, ob. magazyn nawozów i pasz			budynek gospodarczy
j.	Czernina Dolna	Obora			budynek gospodarczy
k.	Czernina Dolna	Stodoła			budynek gospodarczy
l.	Czernina Dolna	Stajnia, ob. tuczarnia			budynek gospodarczy
l.	Czernina Dolna	Tuczarnia			budynek gospodarczy
m.	Czernina Dolna	Park pałacowy			park
3.	CZERNINA DOLNA	Stodoła		Nr 15	budynek gospodarczy
4.	CZERNINA DOLNA	Dom mieszkalny		Nr 32	budynek mieszkalny
5.	CZERNINA DOLNA	Dom mieszkalny		Nr 38	budynek mieszkalny
6.	CZERNINA DOLNA	Dom mieszkalny		Nr 43	budynek mieszkalny
7.	CZERNINA DOLNA	Budynek gospodarczy		Nr 47	budynek gospodarczy
8.	CZERNINA DOLNA	Stodoła		Nr 51	budynek gospodarczy
9.	CZERNINA DOLNA	Stodoła		Nr 53	budynek gospodarczy
10.	CZERNINA DOLNA	Dom mieszkalny		Nr 56	budynek mieszkalny
1.	CZERNINA GÓRNA	Historyczny układ ruralistyczny wsi			obszar
2.	CZERNINA GÓRNA	Stodoła		Nr 6	budynek gospodarczy
3.	CZERNINA GÓRNA	Stodoła		Nr 7	budynek gospodarczy
4.	CZERNINA GÓRNA	Stodoła		Nr 33	budynek gospodarczy
5.	CZERNINA GÓRNA	Stodoła		Nr 35	budynek gospodarczy
6.	CZERNINA GÓRNA	Stodoła			budynek gospodarczy
1.	GLINKA	Historyczny układ ruralistyczny wsi			obszar
2.	GLINKA	Kościół fil. św. Marcina			kościół
a.	Glinka	Cmentarz			cmentarz
3.	GLINKA	Cmentarz poewangelicki	wśród pól		cmentarz

4.	GLINKA	Zespół pałacowy:			zespół pałacowy
a.	Glinka	Pałac			pałac
b.	Glinka	Brama wjazdowa			inny
c.	Glinka	Oficyna pałacowa wsch.			budynek mieszkalny
d.	Glinka	Oficyna pałacowa zach.			budynek mieszkalny
e.	Glinka	Obora i spichlerz			budynek gospodarczy
f.	Glinka	Obora I			budynek gospodarczy
g.	Glinka	Obora II			budynek gospodarczy
h.	Glinka	Park pałacowy			park
5.	GLINKA	Dom mieszkalny		Nr 14	budynek mieszkalny
6.	GLINKA	Dom mieszkalny		Nr 18	budynek mieszkalny
a.	Glinka	Stodoła		Nr 18	budynek gospodarczy
7.	GLINKA	Dom mieszkalny		Nr 27	budynek mieszkalny
8.	GLINKA	Dom mieszkalny		Nr 32	budynek mieszkalny
9.	GLINKA	Dom mieszkalny		Nr 38	budynek mieszkalny
a.	Glinka	Brama wjazdowa			inny
10.	GLINKA	Dom mieszkalny		Nr 39	budynek mieszkalny
1.	GÓLA GÓROWSKA	Historyczny układ ruralistyczny wsi			obszar
2.	GÓLA GÓROWSKA	Cmentarz poewangelicki	poza wsią		cmentarz
1.	GÓRA	Zespół budowlany i założenie urbanistyczne miasta			obszar
2.	GÓRA	Historyczny układ urbanistyczny			obszar
3.	GÓRA	Kościół par. św. Katarzyny Aleksandryjskiej	ul. ks. Piotra Ściegiennego		kościół
a.	Góra	Cmentarz przykościelny			cmentarz
b.	Góra	Plebania	ul. ks. Piotra Ściegiennego	29	plebania
4.	GÓRA	Kościół cmentarny Bożego Ciała			kościół
a.	Góra	Cmentarz parafialny	pn.-wsch. część miasta		cmentarz
b.	Góra	Kaplica grobowa			kaplica
5.	GÓRA	Cmentarz żołnierzy radzieckich	ul. Wrocławska		cmentarz
6.	GÓRA	Cmentarz poewangelicki	ul. Adama Mickiewicza		cmentarz
7.	GÓRA	Cmentarz żydowski	ul. Lipowa		cmentarz
8.	GÓRA	Pierścień murów obronnych			mury obronne
a.	Góra	Wieża Bramy Głogowskiej	ul. Głogowska		mury obronne
9.	GÓRA	Zespół stacji PKP:			zespół
a.	Góra	Dworzec	ul. Dworcowa	34	dworzec
b.	Góra	Parowozownia	ul. Zielona		przemysłowy
c.	Góra	Wodociągowa wieża ciśnień	koło parowozowni		przemysłowy
d.	Góra	Budynek mieszkalny	koło parowozowni		budynek mieszkalny

e.	Góra	Nastawnia z wyposażeniem GS1			przemysłowy
f.	Góra	Nastawnia z wyposażeniem GS2			przemysłowy
10.	GÓRA	Dom mieszkalny, ob. siedziba PKO	ul. Armii Krajowej	1	budynek mieszkalny
11.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Armii Krajowej	3	budynek mieszkalny
12.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Armii Krajowej	5	budynek mieszkalny
13.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Armii Krajowej	7	budynek mieszkalny
14.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Armii Krajowej	9	budynek mieszkalny
15.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Armii Krajowej	11	budynek mieszkalny
16.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Armii Krajowej	13	budynek mieszkalny
17.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Armii Krajowej	14	budynek mieszkalny
18.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Armii Krajowej	15	budynek mieszkalny
19.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Armii Krajowej	16	budynek mieszkalny
20.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Armii Krajowej	17	budynek mieszkalny
21.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Armii Krajowej	18	budynek mieszkalny
22.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Armii Krajowej	20	budynek mieszkalny
23.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Armii Krajowej	21	budynek mieszkalny
24.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Armii Krajowej	26	budynek mieszkalny
25.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Armii Krajowej	28	budynek mieszkalny
26.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Armii Krajowej	30	budynek mieszkalny
27.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Armii Krajowej	31	budynek mieszkalny
28.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Armii Krajowej	32	budynek mieszkalny
29.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Armii Krajowej	33	budynek mieszkalny
30.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Armii Krajowej	34	budynek mieszkalny
31.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Armii Krajowej	35/37	budynek mieszkalny
32.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Armii Krajowej	38	budynek mieszkalny
33.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Armii Krajowej / Zamenhoffa 4	39	budynek mieszkalny
34.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Armii Krajowej	40	budynek mieszkalny
35.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Armii Krajowej	41	budynek mieszkalny
36.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Armii Krajowej	42	budynek mieszkalny
37.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Armii Krajowej	43	budynek mieszkalny
38.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Armii Krajowej	45	budynek mieszkalny
39.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Armii Krajowej	46	budynek mieszkalny
40.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Armii Krajowej	47	budynek mieszkalny
41.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Armii Krajowej	49	budynek mieszkalny
42.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Armii Krajowej	63	budynek mieszkalny
43.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Armii Polskiej	3/5	budynek mieszkalny
44.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Armii Polskiej	7/9	budynek mieszkalny
45.	GÓRA	Rzeźnia:	ul. Armii Polskiej	10	przemysłowy
a.	Góra	Budynek administracyjny	ul. Armii Polskiej	20	budynek administracyjny
b.	Góra	Hala uboju	ul. Armii Polskiej		przemysłowy
46.	GÓRA	Łaźnia Miejska	ul. Armii Polskiej	11	publiczny
47.	GÓRA	Dom Kultury, d. hala sportowa	ul. Armii Polskiej	13	publiczny

48.	GÓRA	Dom administracyjny (przyfabryczny)	ul. Armii Polskiej	14	budynek administracyjny
49.	GÓRA	Dom mieszkalny, d. strzelnica	ul. Armii Polskiej	15	budynek mieszkalny
50.	GÓRA	Warsztaty Zespołu Szkół Zawodowych:	ul. Armii Polskiej		zespół
a.	GÓRA	Budynek warsztatów I	ul. Armii Polskiej		budynek gospodarczy
b.	GÓRA	Budynek warsztatów II	ul. Armii Polskiej		budynek gospodarczy
51.	GÓRA	Wodociągowa wieża ciśnień	ul. Armii Polskiej / ul. Hirszfelda		przemysłowy
52.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Bohaterów Westerplatte	1	budynek mieszkalny
53.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Bohaterów Westerplatte	2	budynek mieszkalny
54.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Bohaterów Westerplatte	9/7	budynek mieszkalny
55.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Bohaterów Westerplatte	8/10	budynek mieszkalny
56.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Bohaterów Westerplatte	12/14	budynek mieszkalny
57.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Bohaterów Westerplatte	16	budynek mieszkalny
58.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Bojowników o Wolność i Demokrację (obecnie ul. Obrońców Lwowa)	1	budynek mieszkalny
59.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Bojowników / ul. Ściegiennego 1 (obecnie ul. Obrońców Lwowa)	2	budynek mieszkalny
60.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Bojowników (obecnie ul. Obrońców Lwowa)	3	budynek mieszkalny
61.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Bojowników (obecnie ul. Obrońców Lwowa)	4	budynek mieszkalny
62.	GÓRA	Bank Spółdzielczy	ul. Bojowników (obecnie ul. Obrońców Lwowa)	5	publiczny
63.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Bojowników (obecnie ul. Obrońców Lwowa)	7	budynek mieszkalny
64.	GÓRA	Dom mieszkalny	Pl. Bolesława Chrobrego	2	budynek mieszkalny
65.	GÓRA	Dom mieszkalny	Pl. Bolesława Chrobrego	3	budynek mieszkalny
66.	GÓRA	Dom mieszkalny	Pl. Bolesława Chrobrego	4	budynek mieszkalny
67.	GÓRA	Dom mieszkalny	Pl. Bolesława Chrobrego	5	budynek mieszkalny
68.	GÓRA	Dom mieszkalny	Pl. Bolesława Chrobrego	6	budynek mieszkalny
69.	GÓRA	Dom mieszkalny	Pl. Bolesława Chrobrego	7	budynek mieszkalny
70.	GÓRA	Dom mieszkalny	Pl. Bolesława Chrobrego	8	budynek mieszkalny
71.	GÓRA	Dom mieszkalny	Pl. Bolesława Chrobrego	9	budynek mieszkalny
72.	GÓRA	Dom mieszkalny	Pl. Bolesława Chrobrego	10	budynek mieszkalny
73.	GÓRA	Dom mieszkalny	Pl. Bolesława Chrobrego	11	budynek mieszkalny
74.	GÓRA	Bank NBP	Pl. Bolesława Chrobrego	12	publiczny
75.	GÓRA	Dom mieszkalny	Pl. Bolesława Chrobrego	13	budynek mieszkalny
76.	GÓRA	Dom mieszkalny	Pl. Bolesława Chrobrego	14	budynek mieszkalny
77.	GÓRA	Dom mieszkalny	Pl. Bolesława Chrobrego	15	budynek mieszkalny
78.	GÓRA	Dom mieszkalny	Pl. Bolesława Chrobrego	16	budynek mieszkalny

79.	GÓRA	Dom mieszkalny	Pl. Bolesława Chrobrego	22	budynek mieszkalny
a.	Góra	Budynek warsztatów I	Pl. Bolesława Chrobrego	22	budynek gospodarczy
80.	GÓRA	Dom mieszkalny	Pl. Bolesława Chrobrego	25	budynek mieszkalny
81.	GÓRA	Dom mieszkalny	Pl. Bolesława Chrobrego	26	budynek mieszkalny
82.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Dąbrowskiego/ ul. Mała 16	9	budynek mieszkalny
83.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Jarosława Dąbrowskiego	10	budynek mieszkalny
84.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Jarosława Dąbrowskiego	11	budynek mieszkalny
85.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Jarosława Dąbrowskiego	12	budynek mieszkalny
86.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Jarosława Dąbrowskiego	13	budynek mieszkalny
87.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Jarosława Dąbrowskiego	14	budynek mieszkalny
88.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Jarosława Dąbrowskiego	15	budynek mieszkalny
89.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Jarosława Dąbrowskiego	16	budynek mieszkalny
90.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Jarosława Dąbrowskiego	18	budynek mieszkalny
91.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Jarosława Dąbrowskiego	20	budynek mieszkalny
92.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Dworcowa	1	budynek mieszkalny
93.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Dworcowa	4	budynek mieszkalny
94.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Dworcowa	8	budynek mieszkalny
95.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Dworcowa	10	budynek mieszkalny
96.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Dworcowa	11	budynek mieszkalny
97.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Dworcowa	12	budynek mieszkalny
98.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Dworcowa	13	budynek mieszkalny
99.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Dworcowa	14	budynek mieszkalny
100.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Dworcowa	15	budynek mieszkalny
101.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Dworcowa	20	budynek mieszkalny
102.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Dworcowa	22	budynek mieszkalny
103.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Dworcowa	24	budynek mieszkalny
104.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Dworcowa	30	budynek mieszkalny
105.	GÓRA	Magazyn GS	ul. Dworcowa obok nr 30		magazyn
106.	GÓRA	Cukrownia „Góra Śląska”	ul. Dworcowa	36	przemysłowy
a.	Góra	Główny budynek produkcyjny nr 1	ul. Dworcowa	36	przemysłowy
b.	Góra	Dom mieszkalny nr 4, ob. budynek administracyjny	ul. Dworcowa	36	budynek mieszkalny
c.	Góra	Dom mieszkalny	ul. Dworcowa	36	budynek mieszkalny
d.	Góra	Dom mieszkalny	ul. Dworcowa	38	budynek mieszkalny
107.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Głogowska	3	budynek mieszkalny
108.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Głogowska	4	budynek mieszkalny
109.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Głogowska	5	budynek mieszkalny
110.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Głogowska	6	budynek mieszkalny
111.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Głogowska	7	budynek mieszkalny

112.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Głogowska	8	budynek mieszkalny
113.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Głogowska	9	budynek mieszkalny
114.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Głogowska	10	budynek mieszkalny
115.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Głogowska	11	budynek mieszkalny
116.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Głogowska	12	budynek mieszkalny
117.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Głogowska	14	budynek mieszkalny
118.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Głogowska	15	budynek mieszkalny
119.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Głogowska	17	budynek mieszkalny
120.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Głogowska	18	budynek mieszkalny
121.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Głogowska	19	budynek mieszkalny
122.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Głogowska	20	budynek mieszkalny
123.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Głogowska	21	budynek mieszkalny
124.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Głogowska	22	budynek mieszkalny
125.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Głogowska	23	budynek mieszkalny
126.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Głogowska	24	budynek mieszkalny
127.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Głogowska	25	budynek mieszkalny
128.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Głogowska	26	budynek mieszkalny
129.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Głogowska	28	budynek mieszkalny
130.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Głogowska	30	budynek mieszkalny
131.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Głogowska	32	budynek mieszkalny
132.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Głogowska	34	budynek mieszkalny
133.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Głogowska	36	budynek mieszkalny
134.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Głogowska	47	budynek mieszkalny
135.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Bartosza Głowackiego	2	budynek mieszkalny
136.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Ludwika Hirszfelda	2	budynek mieszkalny
137.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Ludwika Hirszfelda	3	budynek mieszkalny
138.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Ludwika Hirszfelda	4	budynek mieszkalny
139.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Ludwika Hirszfelda	7	budynek mieszkalny
140.	GÓRA	Szpital	ul. Ludwika Hirszfelda	8	publiczny
141.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Ludwika Hirszfelda	9	budynek mieszkalny
142.	GÓRA	Willa, ob. RTG	ul. Ludwika Hirszfelda	10	budynek mieszkalny
143.	GÓRA	Willa, ob. Dyrekcja ZOZ	ul. Ludwika Hirszfelda	10a	budynek mieszkalny
144.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Ludwika Hirszfelda	11	budynek mieszkalny
145.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Jana Kochanowskiego	3/5	budynek mieszkalny
146.	GÓRA	Dom mieszkalny (4 obiekty)	ul. Jana Kochanowskiego	6/8/ 10/12	budynek mieszkalny
147.	GÓRA	Dom mieszkalny (4 obiekty)	ul. Jana Kochanowskiego	7/9/ 11/13	budynek mieszkalny
148.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Jana Kochanowskiego	20	budynek mieszkalny
149.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Marii Konopnickiej	3	budynek mieszkalny
150.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Marii Konopnickiej	5	budynek mieszkalny
151.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Kościelna (obecnie ks. Piotra Ściegiennego)	31	budynek mieszkalny
152.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Tadeusza Kościuszki	6	budynek mieszkalny
153.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Tadeusza Kościuszki	7	budynek mieszkalny
154.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Tadeusza Kościuszki	8	budynek mieszkalny
155.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Tadeusza Kościuszki	9	budynek mieszkalny

156.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Tadeusza Kościuszki	11	budynek mieszkalny
157.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Tadeusza Kościuszki	11a	budynek mieszkalny
158.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Tadeusza Kościuszki	14	budynek mieszkalny
159.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Tadeusza Kościuszki	15	budynek mieszkalny
160.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Tadeusza Kościuszki	17	budynek mieszkalny
161.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Tadeusza Kościuszki	22	budynek mieszkalny
162.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Tadeusza Kościuszki	23	budynek mieszkalny
163.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Tadeusza Kościuszki	25	budynek mieszkalny
164.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Tadeusza Kościuszki	27	budynek mieszkalny
165.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Tadeusza Kościuszki	29	budynek mieszkalny
166.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Tadeusza Kościuszki	31	budynek mieszkalny
167.	GÓRA	Dom mieszkalny, ob. internat LO	ul. Tadeusza Kościuszki	33	budynek mieszkalny
168.	GÓRA	Dom mieszkalny, ob. internat LO	ul. Tadeusza Kościuszki	35	budynek mieszkalny
169.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Tadeusza Kościuszki	37	budynek mieszkalny
170.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Tadeusza Kościuszki	41	budynek mieszkalny
171.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Tadeusza Kościuszki	43	budynek mieszkalny
172.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Tadeusza Kościuszki	45	budynek mieszkalny
173.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Tadeusza Kościuszki	47	budynek mieszkalny
174.	GÓRA	Wiatrak - młyn	ul. Kwiatowa (d. Sikorskiego 25)		wiatrak
175.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Leśna	5	budynek mieszkalny
176.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Leśna	7	budynek mieszkalny
177.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Leśna	9	budynek mieszkalny
178.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. 11 Listopada	2	budynek mieszkalny
179.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. 11 Listopada	4	budynek mieszkalny
180.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. 11 Listopada	6	budynek mieszkalny
181.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. 11 Listopada	8	budynek mieszkalny
182.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. 11 Listopada / ul. Mała 6	9	budynek mieszkalny
183.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. 11 Listopada	11	budynek mieszkalny
184.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. 11 Listopada	14	budynek mieszkalny
185.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. 11 Listopada	17	budynek mieszkalny
186.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. 11 Listopada	18	budynek mieszkalny
187.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. 11 Listopada	20	budynek mieszkalny
188.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. 11 Listopada	22	budynek mieszkalny
189.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. 11 Listopada	24	budynek mieszkalny
190.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. 11 Listopada	26	budynek mieszkalny
191.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Łąkowa	3	budynek mieszkalny
192.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Łąkowa	4	budynek mieszkalny
193.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Łąkowa	5	budynek mieszkalny
a.	Góra	Stodoła	ul. Łąkowa	5	budynek gospodarczy
194.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Mała	23	budynek mieszkalny
195.	GÓRA	Budynek Urzędu Miasta i Gminy	ul. Adama Mickiewicza	1	publiczny
196.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Adama Mickiewicza	2	budynek mieszkalny

197.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Adama Mickiewicza	3	budynek mieszkalny
198.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Adama Mickiewicza	9	budynek mieszkalny
199.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Adama Mickiewicza	11	budynek mieszkalny
200.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Marszałka Józefa Piłsudskiego	2	budynek mieszkalny
201.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Marszałka Józefa Piłsudskiego	3	budynek mieszkalny
202.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Marszałka Józefa Piłsudskiego	4	budynek mieszkalny
203.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Marszałka Józefa Piłsudskiego	5	budynek mieszkalny
204.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Marszałka Józefa Piłsudskiego	7	budynek mieszkalny
205.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Marszałka Józefa Piłsudskiego	8	budynek mieszkalny
206.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Marszałka Józefa Piłsudskiego	9	budynek mieszkalny
207.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Marszałka Józefa Piłsudskiego	10	budynek mieszkalny
208.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Marszałka Józefa Piłsudskiego	11	budynek mieszkalny
209.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Marszałka Józefa Piłsudskiego	12	budynek mieszkalny
210.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Marszałka Józefa Piłsudskiego	13	budynek mieszkalny
211.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Marszałka Józefa Piłsudskiego	14	budynek mieszkalny
212.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Marszałka Józefa Piłsudskiego	16	budynek mieszkalny
213.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Marszałka Józefa Piłsudskiego	18	budynek mieszkalny
214.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Marszałka Józefa Piłsudskiego	19	budynek mieszkalny
215.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Marszałka Józefa Piłsudskiego	20	budynek mieszkalny
216.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Marszałka Józefa Piłsudskiego	21	budynek mieszkalny
217.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Marszałka Józefa Piłsudskiego	22	budynek mieszkalny
218.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Marszałka Józefa Piłsudskiego	23	budynek mieszkalny
219.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Marszałka Józefa Piłsudskiego	24	budynek mieszkalny
220.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Marszałka Józefa Piłsudskiego	25	budynek mieszkalny
221.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Marszałka Józefa Piłsudskiego	26	budynek mieszkalny
222.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Marszałka Józefa Piłsudskiego	27	budynek mieszkalny
223.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Marszałka Józefa Piłsudskiego	28	budynek mieszkalny
224.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Marszałka Józefa Piłsudskiego	29	budynek mieszkalny
225.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Marszałka Józefa Piłsudskiego	31	budynek mieszkalny

226.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Marszałka Józefa Piłsudskiego	31a	budynek mieszkalny
227.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Marszałka Józefa Piłsudskiego	32	budynek mieszkalny
228.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Marszałka Józefa Piłsudskiego	33	budynek mieszkalny
229.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Marszałka Józefa Piłsudskiego	34	budynek mieszkalny
230.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Marszałka Józefa Piłsudskiego	36	budynek mieszkalny
231.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Marszałka Józefa Piłsudskiego	38	budynek mieszkalny
232.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Marszałka Józefa Piłsudskiego	40	budynek mieszkalny
233.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Marszałka Józefa Piłsudskiego	42a	budynek mieszkalny
234.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Marszałka Józefa Piłsudskiego	44	budynek mieszkalny
235.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Marszałka Józefa Piłsudskiego	46	budynek mieszkalny
236.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Marszałka Józefa Piłsudskiego	48	budynek mieszkalny
237.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Marszałka Józefa Piłsudskiego	50	budynek mieszkalny
238.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Marszałka Józefa Piłsudskiego	52	budynek mieszkalny
239.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Marszałka Józefa Piłsudskiego	54	budynek mieszkalny
240.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Marszałka Józefa Piłsudskiego	56	budynek mieszkalny
241.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Marszałka Józefa Piłsudskiego	58	budynek mieszkalny
242.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Marszałka Józefa Piłsudskiego	60	budynek mieszkalny
243.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Podwale	3	budynek mieszkalny
244.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Podwale	9	budynek mieszkalny
245.	GÓRA	Dom mieszkalny, ob. USC	ul. Podwale	10	budynek mieszkalny
246.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Podwale	11	budynek mieszkalny
247.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Podwale	12	budynek mieszkalny
248.	GÓRA	Dom „Merkury”	ul. Podwale	16	publiczny
249.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Podwale	17	budynek mieszkalny
250.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Podwale / ul. Dworcowa 5	19	budynek mieszkalny
251.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Podwale	20	budynek mieszkalny
252.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Podwale	21	budynek mieszkalny
253.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Podwale obok nr 21		budynek mieszkalny
254.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Podwale	23	budynek mieszkalny
255.	GÓRA	Dom mieszkalny, ob. Powiatowy Urząd Pracy	ul. Podwale	24	budynek mieszkalny
256.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Podwale	25	budynek mieszkalny
257.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Podwale	28	budynek mieszkalny
258.	GÓRA	Pocztą	ul. Podwale	33	publiczny

259.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Podwale	34	budynek mieszkalny
260.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Podwale	35	budynek mieszkalny
261.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Podwale	37	budynek mieszkalny
262.	GÓRA	Restauracja „Syrena”	ul. Podwale	41	publiczny
263.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Podwale	43	budynek mieszkalny
264.	GÓRA	Zakład Automatyki ELMECH (d. mleczarnia)	ul. Podwale	47	przemysłowy
265.	GÓRA	Zespół gazowni miejskiej:	ul. Podwale	49	zespół
a.	Góra	Budynek rozdzielni gazu	ul. Podwale	49	przemysłowy
b.	Góra	Budynek piecowni i aparatowni	ul. Podwale	49	przemysłowy
266.	GÓRA	Willa	ul. Podwale	51	budynek mieszkalny
267.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Poznańska	1/3	budynek mieszkalny
268.	GÓRA	Gimnazjum nr 2 i Szkoła Podstawowa nr 3, d. szkoła katolicka	ul. Poznańska	2	szkoła
269.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Poznańska	5	budynek mieszkalny
270.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Poznańska	6	budynek mieszkalny
271.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Poznańska	7	budynek mieszkalny
272.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Poznańska	8	budynek mieszkalny
273.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Poznańska	6	budynek mieszkalny
274.	GÓRA	Willa	ul. Poznańska	8	budynek mieszkalny
275.	GÓRA	Willa	ul. Reymonta	16	budynek mieszkalny
276.	GÓRA	Willa	ul. Reymonta	23	budynek mieszkalny
277.	GÓRA	Willa	ul. Reymonta	31	budynek mieszkalny
278.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. gen. Władysława Sikorskiego (róg ul. Reymonta 2)	1/3	budynek mieszkalny
279.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. gen. Władysława Sikorskiego	11	budynek mieszkalny
280.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. gen. Władysława Sikorskiego	23	budynek mieszkalny
281.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Juliusza Słowackiego	5	budynek mieszkalny
282.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Juliusza Słowackiego	9	budynek mieszkalny
283.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Juliusza Słowackiego	14	budynek mieszkalny
284.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Starogórska	1	budynek mieszkalny
285.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Starogórska	3	budynek mieszkalny
286.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Starogórska	4	budynek mieszkalny
287.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Starogórska	6	budynek mieszkalny
288.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Starogórska	7	budynek mieszkalny
289.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Starogórska	8	budynek mieszkalny
290.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Starogórska	9	budynek mieszkalny
291.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Starogórska	10	budynek mieszkalny
292.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Starogórska	11	budynek mieszkalny
293.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Starogórska	12	budynek mieszkalny
294.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Starogórska	13	budynek mieszkalny
295.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Starogórska	14	budynek mieszkalny
a.	Góra	Budynek gospodarczy	ul. Starogórska	14	budynek gospodarczy

296.	GÓRA	Dom mieszkalny, ob.ZGKiM	ul. Starogórska	15	budynek mieszkalny
a.	Góra	Wieża	ul. Starogórska	15	inny
297.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Starogórska	17	budynek mieszkalny
298.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Starogórska	19	budynek mieszkalny
a.	Góra	Mur	od ul. Kościuszki		ogrodzenie
299.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Starogórska	20	budynek mieszkalny
300.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Starogórska	21	budynek mieszkalny
301.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Starogórska	22	budynek mieszkalny
302.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Starogórska	23	budynek mieszkalny
303.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Starogórska	24	budynek mieszkalny
304.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Starogórska	26	budynek mieszkalny
305.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Starogórska	27	budynek mieszkalny
306.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Starogórska	28	budynek mieszkalny
307.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Starogórska	29	budynek mieszkalny
308.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Starogórska	30	budynek mieszkalny
309.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Starogórska	31	budynek mieszkalny
310.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Starogórska	33	budynek mieszkalny
a.	Góra	Budynek gospodarczy	ul. Starogórska	33	budynek gospodarczy
311.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Starogórska	34	budynek mieszkalny
312.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Starogórska	35	budynek mieszkalny
a.	Góra	Budynek gospodarczy	ul. Starogórska	35	budynek gospodarczy
313.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Starogórska	36	budynek mieszkalny
314.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Starogórska	37	budynek mieszkalny
315.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Starogórska	38	budynek mieszkalny
316.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Starogórska	40	budynek mieszkalny
a.	Góra	Budynek gospodarczy	ul. Starogórska	40	budynek gospodarczy
317.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Starogórska	41	budynek mieszkalny
318.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Starogórska	42	budynek mieszkalny
319.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Starogórska	44	budynek mieszkalny
320.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Starogórska	46	budynek mieszkalny
321.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Starogórska	48	budynek mieszkalny
322.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Starogórska	50	budynek mieszkalny
323.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Starogórska	56	budynek mieszkalny
324.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Starogórska	58	budynek mieszkalny
325.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Starogórska	60	budynek mieszkalny
326.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Starogórska	62	budynek mieszkalny
327.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Starogórska	64	budynek mieszkalny
328.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Starogórska	70	budynek mieszkalny
329.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Staromiejska	1	budynek mieszkalny
330.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Staromiejska	2	budynek mieszkalny
331.	GÓRA	D. więzienie	ul. Staromiejska		publiczny
332.	GÓRA	Harcówka	ul. Staromiejska		publiczny
333.	GÓRA	Liceum Ogólnokształcące	ul. Szkolna 1	1	szkoła
334.	GÓRA	Szkoła Podstawowa	ul. Szkolna 2	2	szkoła

335.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. ks. Piotra Ściegiennego	6	budynek mieszkalny
336.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. ks. Piotra Ściegiennego	7	budynek mieszkalny
337.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. ks. Piotra Ściegiennego	7a	budynek mieszkalny
338.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. ks. Piotra Ściegiennego	8	budynek mieszkalny
339.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. ks. Piotra Ściegiennego	11	budynek mieszkalny
340.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. ks. Piotra Ściegiennego	13	budynek mieszkalny
341.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. ks. Piotra Ściegiennego	15	budynek mieszkalny
342.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. ks. Piotra Ściegiennego	17	budynek mieszkalny
343.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. ks. Piotra Ściegiennego	19	budynek mieszkalny
344.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. ks. Piotra Ściegiennego	21	budynek mieszkalny
345.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. ks. Piotra Ściegiennego	23	budynek mieszkalny
346.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. ks. Piotra Ściegiennego	25	budynek mieszkalny
347.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. ks. Piotra Ściegiennego	27	budynek mieszkalny
348.	GÓRA	Dom mieszkalny, d. szkoła parafialna	ul. ks. Piotra Ściegiennego	31	budynek mieszkalny
349.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. ks. Piotra Ściegiennego	36	budynek mieszkalny
350.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. ks. Piotra Ściegiennego	38	budynek mieszkalny
351.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Targowa	1	budynek mieszkalny
352.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Tylna	3/5	budynek mieszkalny
353.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Tylna	4	budynek mieszkalny
a.	Góra	Magazyn	ul. Tylna	4a	magazyn
354.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Tylna	6	budynek mieszkalny
355.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Tylna / ul. Bartosza Głowackiego	8	budynek mieszkalny
356.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Tylna	10	budynek mieszkalny
357.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Tylna	11	budynek mieszkalny
358.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Tylna	12	budynek mieszkalny
359.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Tylna	15	budynek mieszkalny
360.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Tylna	19	budynek mieszkalny
361.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Tylna	21	budynek mieszkalny
362.	GÓRA	Stodoła	ul. Tylna / ul. Bartosza Głowackiego		budynek gospodarczy
363.	GÓRA	Willa	ul. Wiosny Ludów	1	budynek mieszkalny
364.	GÓRA	Dom mieszkalny(+ relikwida wieży, tzw. Bramy Polskiej)	ul. Wrocławska	1	budynek mieszkalny
365.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Wrocławska	2	budynek mieszkalny
366.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Wrocławska	3	budynek mieszkalny

367.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Wrocławska	7	budynek mieszkalny
368.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Wrocławska	8	budynek mieszkalny
369.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Wrocławska	9	budynek mieszkalny
370.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Wrocławska	10	budynek mieszkalny
371.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Wrocławska	11	budynek mieszkalny
372.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Wrocławska	12	budynek mieszkalny
373.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Wrocławska	14	budynek mieszkalny
374.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Wrocławska	18	budynek mieszkalny
375.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Wrocławska	20	budynek mieszkalny
376.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Wrocławska	22	budynek mieszkalny
377.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Wrocławska	23	budynek mieszkalny
378.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Wrocławska	24	budynek mieszkalny
379.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Wrocławska	25	budynek mieszkalny
380.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Wrocławska	26	budynek mieszkalny
381.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Wrocławska	27	budynek mieszkalny
382.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Wrocławska	28	budynek mieszkalny
383.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Wrocławska	29	budynek mieszkalny
384.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Wrocławska	30	budynek mieszkalny
385.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Wrocławska	31	budynek mieszkalny
386.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Wrocławska	32	budynek mieszkalny
387.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Wrocławska	33	budynek mieszkalny
388.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Wrocławska	34	budynek mieszkalny
389.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Wrocławska	36	budynek mieszkalny
390.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Wrocławska	37	budynek mieszkalny
391.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Wrocławska	38	budynek mieszkalny
392.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Wrocławska	39	budynek mieszkalny
393.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Wrocławska	40	budynek mieszkalny
394.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Wrocławska	41	budynek mieszkalny
395.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Wrocławska	42	budynek mieszkalny
396.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Wrocławska	43	budynek mieszkalny
397.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Wrocławska	44	budynek mieszkalny
398.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Wrocławska	45	budynek mieszkalny
399.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Wrocławska	46	budynek mieszkalny
400.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Wrocławska	48	budynek mieszkalny
401.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Wrocławska	49	budynek mieszkalny
402.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Wrocławska	50	budynek mieszkalny
403.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Wrocławska	51	budynek mieszkalny
404.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Wrocławska	53	budynek mieszkalny
405.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Wrocławska	55	budynek mieszkalny
406.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Wrocławska	56	budynek mieszkalny
407.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Wrocławska	57	budynek mieszkalny
408.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Wrocławska	58	budynek mieszkalny
409.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Wrocławska	59	budynek mieszkalny
410.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Wrocławska	60	budynek mieszkalny
411.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Wrocławska	61	budynek mieszkalny
412.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Wrocławska	63	budynek mieszkalny

413.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Wrocławska	65	budynek mieszkalny
414.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Wrocławska	67	budynek mieszkalny
415.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Wrocławska	69	budynek mieszkalny
416.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Wrocławska	71	budynek mieszkalny
417.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Ludwika Zamenhoffa	1	budynek mieszkalny
418.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Ludwika Zamenhoffa	2	budynek mieszkalny
419.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Ludwika Zamenhoffa	11	budynek mieszkalny
420.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Ludwika Zamenhoffa	13	budynek mieszkalny
421.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Ludwika Zamenhoffa	14	budynek mieszkalny
422.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Ludwika Zamenhoffa	15	budynek mieszkalny
423.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Ludwika Zamenhoffa	16	budynek mieszkalny
424.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Ludwika Zamenhoffa	18	budynek mieszkalny
425.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Ludwika Zamenhoffa / róg ul. Piłsudskiego 17		budynek mieszkalny
426.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Zaulek	2	budynek mieszkalny
427.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Zaulek / ul. ks. Piotra Ściegiennego 9	3	budynek mieszkalny
a.	Góra	Budynek gospodarczy	ul. Zaulek	3	budynek gospodarczy
428.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Zielona	1	budynek mieszkalny
a.	Góra	Budynek gospodarczy	ul. Zielona	1	budynek gospodarczy
429.	GÓRA	Zespół młyna:	ul. Zielona	2	zespół
a.	Góra	Młyn	ul. Zielona	2	młyn
b.	Góra	Dom mieszkalny	ul. Zielona	2	budynek mieszkalny
c.	Góra	Budynek gospodarczy	ul. Zielona	2	budynek gospodarczy
430.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Zielona	3	budynek mieszkalny
431.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Zielona	4	budynek mieszkalny
432.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Zielona	5	budynek mieszkalny
433.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Zielona	6	budynek mieszkalny
434.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Zielona	7	budynek mieszkalny
435.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Zielona	8	budynek mieszkalny
436.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Zielona	10	budynek mieszkalny
437.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Zielona	11	budynek mieszkalny
438.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Zielona	13	budynek mieszkalny
439.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Zielona	15	budynek mieszkalny
440.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Zielona	17	budynek mieszkalny
441.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Stefana Żeromskiego	2	budynek mieszkalny
442.	GÓRA	Dom mieszkalny, d. spichlerz (?)	ul. Stefana Żeromskiego	2a	budynek mieszkalny
443.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Stefana Żeromskiego	4	budynek mieszkalny
444.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Stefana Żeromskiego	5	budynek mieszkalny
445.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Stefana Żeromskiego	6	budynek mieszkalny
446.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Stefana Żeromskiego	7	budynek mieszkalny
447.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Stefana Żeromskiego	8	budynek mieszkalny
448.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Stefana Żeromskiego	9	budynek mieszkalny
449.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Stefana Żeromskiego	10	budynek mieszkalny
450.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Stefana Żeromskiego	11	budynek mieszkalny
451.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Stefana Żeromskiego	12	budynek mieszkalny

452.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Stefana Żeromskiego	13	budynek mieszkalny
453.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Stefana Żeromskiego	14	budynek mieszkalny
454.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Stefana Żeromskiego	16	budynek mieszkalny
455.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Stefana Żeromskiego	18	budynek mieszkalny
456.	GÓRA	Dom mieszkalny	ul. Stefana Żeromskiego	20	budynek mieszkalny
1.	GRABOWNO	Historyczny układ ruralistyczny wsi			obszar
2.	GRABOWNO	Cmentarz poewangelicki			cmentarz
1.	JASTRZĘBIA	Historyczny układ ruralistyczny wsi			obszar
2.	JASTRZĘBIA	Zespół dworsko-folwarczny:			zespół dworsko-folwarczny
a.	Jastrzębia	Dwór			dwór
	Jastrzębia	Podwórze folwarczne I			zespół
	Jastrzębia	Podwórze folwarczne II:			zespół
b.	Jastrzębia	Cielętnik, stajnia			budynek gospodarczy
c.	Jastrzębia	Cielętnik			budynek gospodarczy
d.	Jastrzębia	Obora			budynek gospodarczy
2.	JASTRZĘBIA	Dom mieszkalny		Nr 2	budynek mieszkalny
3.	JASTRZĘBIA	Budynek rozdzielni Zakładów Energetycznych			przemysłowy
1.	KIETLÓW	Historyczny układ przysiółka			obszar
2.	KIETLÓW	Cmentarz poewangelicki	na pd.-wsch. od wsi		cmentarz
1.	KŁODA GÓROWSKA	Historyczny układ ruralistyczny wsi			obszar
2.	KŁODA GÓROWSKA	Zespół pałacowy Kłoda Mała:			zespół pałacowy
a.	Kłoda Górowska	Pałac			pałac
b.	Kłoda Górowska	Dom mieszkalny			budynek mieszkalny
c.	Kłoda Górowska	Dom mieszkalny			budynek mieszkalny
d.	Kłoda Górowska	Obora			budynek gospodarczy
e.	Kłoda Górowska	Budynek gospodarczy			budynek gospodarczy
f.	Kłoda Górowska	Park pałacowy			park
g.	Kłoda Górowska	Kaplica grobowa	park pałacowy		kaplica
h.	Kłoda Górowska	Cmentarz wiejski z kaplicą grobową	park pałacowy		cmentarz
2.	KŁODA GÓROWSKA	Zespół dworsko-folwarczny Kłoda Wielka:			zespół dworsko-folwarczny
a.	Kłoda Górowska	Dwór			dwór
b.	Kłoda Górowska	Oficyna		Nr 17	budynek mieszkalny
c.	Kłoda Górowska	Dom mieszkalny (dwojak)		Nr 21	budynek mieszkalny
d.	Kłoda Górowska	Obora			budynek gospodarczy
1.	KRUSZYNIEC	Historyczny układ ruralistyczny wsi			obszar
2.	KRUSZYNIEC	Cmentarz wiejski	na zach. krańcu wsi		cmentarz
a.	Kruszyniec	Kaplica			kaplica

3.	KRUSZYNIEC	Stodoła		Nr 35	budynek gospodarczy
1.	LIGOTA	Historyczny układ ruralistyczny wsi			obszar
2.	LIGOTA	Zespół pałacowy:			zespół pałacowy
a.	Ligota	Pałac			pałac
b.	Ligota	Domek stangreta			budynek mieszkalny
c.	Ligota	Kuźnia			inny
d.	Ligota	Budynek mieszkalny (dwojaki)			budynek mieszkalny
e.	Ligota	Park pałacowy			park
3.	LIGOTA	Szkoła Podstawowa			szkoła
4.	LIGOTA	Stodoła		Nr 36	budynek gospodarczy
1.	ŁAGISZYN	Historyczny układ ruralistyczny wsi			obszar
2.	ŁAGISZYN	Cmentarz poewangelicki	na pd.-wsch. krańcu wsi		cmentarz
3.	ŁAGISZYN	Zespół folwarczny:			zespół folwarczny
a.	Łagiszyn	Brama do parku pałacowego			inny
4.	ŁAGISZYN	Stodoła			budynek gospodarczy
1.	NOWA WIOSKA	Historyczny układ ruralistyczny wsi			obszar
2.	NOWA WIOSKA	Dom mieszkalny		Nr 1	budynek mieszkalny
3.	NOWA WIOSKA	Dom mieszkalny		Nr 13	budynek mieszkalny
a.	Nowa Wioska	Stodoła		Nr 13	budynek gospodarczy
1.	OSETNO	Historyczny układ ruralistyczny wsi			obszar
2.	OSETNO	Kościół par. św. Michała Archaniola			kościół
a.	Osetno	Cmentarz z kapliczkami			cmentarz
b.	Osetno	Kostnica			inny
c.	Osetno	Mur kościelny z bramą i furtką			ogrodzenie
3.	OSETNO	Cmentarz parafialny	na pd. od wsi		cmentarz
4.	OSETNO	Cmentarz poewangelicki	poza wsią		cmentarz
5.	OSETNO	Zespół dworsko-folwarczny:		Nr 39-43	zespół dworsko-folwarczny
a.	Osetno	Dwór		Nr 39b	dwór
	Osetno	Podwórze folwarczne I:			zespół
b.	Osetno	Stodoła			budynek gospodarczy
c.	Osetno	Budynek wielofunkcyjny		Nr 39	budynek gospodarczy
d.	Osetno	Dom robotników folwarcznych		Nr 39c	budynek mieszkalny
e.	Osetno	Stodoła		Nr 39	budynek gospodarczy
f.	Osetno	Waga			inny
g.	Osetno	Chlewnia			budynek gospodarczy
h.	Osetno	Rządcówka			rządcówka
i.	Osetno	Mur z bramą wjazdową			ogrodzenie
j.	Osetno	Brama wjazdowa na teren parku			inny

k.	Osetno	Park dworski			park
	Osetno	Podwórze folwarczne II:			zespół
l.	Osetno	Spichlerz			budynek gospodarczy
l.	Osetno	Warsztat			budynek gospodarczy
m.	Osetno	Stajnia			budynek gospodarczy
n.	Osetno	Trojak			budynek mieszkalny
o.	Osetno	Stodoła			budynek gospodarczy
p.	Osetno	Chlewnia		Nr 43	budynek gospodarczy
r.	Osetno	Budynek inwentarski I		Nr 43	budynek gospodarczy
s.	Osetno	Budynek inwentarski II		Nr 43	budynek gospodarczy
t.	Osetno	Dom robotników folwarcznych			budynek mieszkalny
u.	Osetno	Kuźnia			inny
6.	OSETNO	Stodoła		Nr 18	budynek gospodarczy
7.	OSETNO	Stodoła		Nr 22	budynek gospodarczy
8.	OSETNO	Stodoła		Nr 26	budynek gospodarczy
9.	OSETNO	Dom mieszkalny		Nr 28	budynek mieszkalny
10.	OSETNO	Dom mieszkalny		Nr 37	budynek mieszkalny
11.	OSETNO	Szopa na siano		Nr 65	budynek gospodarczy
12.	OSETNO	Most drogowy	nad rz. Stara Barycz		most
13.	OSETNO	Most drogowy	nad rz. Barycz		most
14.	OSETNO	Most drogowy	nad rz. Barycz		most
15.	OSETNO	Most kolejowy	nad rz. Barycz		most
16.	OSETNO	Most kolejowy	nad terenem zalewowym rz. Barycz		most
1.	RADOSŁAW	Historyczny układ ruralistyczny wsi			obszar
2.	RADOSŁAW	Kościół fil. Niepokalanego Poczęcia NMP			kościół
3.	RADOSŁAW	Cmentarz parafialny	w pd.-wsch. części wsi		cmentarz
4.	RADOSŁAW	Dwór		Nr 82	dwór
5.	RADOSŁAW	Dom mieszkalny		Nr 9	budynek mieszkalny
6.	RADOSŁAW	Dom mieszkalny		Nr 22	budynek mieszkalny
a.	Radosław	Stodoła		Nr 22	budynek gospodarczy
7.	RADOSŁAW	Zabudowania gospodarcze:		Nr 26	zespół
a.	Radosław	Stodoła			budynek gospodarczy
b.	Radosław	Budynek gospodarczy			budynek gospodarczy
8.	RADOSŁAW	Dom mieszkalny		Nr 27	budynek mieszkalny
9.	RADOSŁAW	Stodoła		Nr 30	budynek gospodarczy
10.	RADOSŁAW	Dom mieszkalny		Nr 39	budynek mieszkalny
11.	RADOSŁAW	Dom mieszkalny		Nr 47	budynek mieszkalny
12.	RADOSŁAW	Stodoła		Nr 48	budynek gospodarczy
13.	RADOSŁAW	Dom mieszkalno-gospodarczy		Nr 76	budynek mieszkalno-gospodarczy
14.	RADOSŁAW	Dom mieszkalno-gospodarczy		Nr 77	budynek mieszkalno-gospodarczy
15.	RADOSŁAW	Dom mieszkalny		Nr 78	budynek mieszkalny

16.	RADOSŁAW	Dom mieszkalno-gospodarczy		Nr 80	budynek mieszkalno-gospodarczy
1.	ROGÓW GÓROWSKI	Historyczny układ ruralistyczny wsi			obszar
2.	ROGÓW GÓROWSKI	Kaplica	w środku wsi		kaplica
3.	ROGÓW GÓROWSKI	Cmentarz poewangelicki	wśród pól		cmentarz
4.	ROGÓW GÓROWSKI	Dom mieszkalny		Nr 32	budynek mieszkalny
5.	ROGÓW GÓROWSKI	Dom mieszkalny		Nr 36	budynek mieszkalny
1.	RYCZEŃ	Historyczny układ ruralistyczny wsi			obszar
2.	RYCZEŃ	Cmentarz poewangelicki	przy d. szkole ewang.		cmentarz
3.	RYCZEŃ	Zespół pałacowy:			zespół pałacowy
a.	Ryczeń	Pałac (ruina)			pałac
b.	Ryczeń	Rządcówka			rządcówka
c.	Ryczeń	Oficyna pałacowa			budynek mieszkalny
d.	Ryczeń	2 oficyny mieszkalne			budynek mieszkalny
e.	Ryczeń	Obora			budynek gospodarczy
f.	Ryczeń	Spichlerz			budynek gospodarczy
g.	Ryczeń	Kuźnia			inny
h.	Ryczeń	Brama			inny
i.	Ryczeń	Pawilon ogrodowy	park pałacowy		inny
j.	Ryczeń	Park pałacowy (relikt)			park
4.	RYCZEŃ	Zespół folwarczny Dziczek:			zespół folwarczny
a.	Ryczeń	Stajnia, ob. chlewnia			budynek gospodarczy
b.	Ryczeń	Stodoła, ob. chlewnia			budynek gospodarczy
1.	SŁAWĘCICE	Historyczny układ ruralistyczny wsi			obszar
2.	SŁAWĘCICE	Zespół folwarczny			zespół folwarczny
3.	SŁAWĘCICE	Dworzec			dworzec
a.	Sławęcice	Dom mieszkalny	przy dworcu		budynek mieszkalny
4.	SŁAWĘCICE	Kapliczka przydrożna		Nr 27	kaplica
5.	SŁAWĘCICE	Dom mieszkalny		Nr 28	budynek mieszkalny
6.	SŁAWĘCICE	Dom mieszkalny		Nr 28 b	budynek mieszkalny
7.	SŁAWĘCICE	Dom mieszkalny		Nr 33	budynek mieszkalny
8.	SŁAWĘCICE	Stodoła	przy nr 38		budynek gospodarczy
9.	SŁAWĘCICE	Dom mieszkalny		Nr 43	budynek mieszkalny
10.	SŁAWĘCICE	Most drogowy	nad rowem melioracyjnym		most
1.	STARA GÓRA	Układ przestrzenny części wsi			obszar
2.	STARA GÓRA	Historyczny układ ruralistyczny wsi			obszar
3.	STARA GÓRA	Kościół fil. św. Jakuba Apostoła			kościół

a.	Stara Góra	Cmentarz			cmentarz
b.	Stara Góra	Plebania, d. zajazd, ob. dom mieszkalny	(d. nr 192)	Nr 36	plebania
4.	STARA GÓRA	Zespół folwarczny:		Nr 66	zespół folwarczny
a.	Stara Góra	Dom właściciela			budynek mieszkalny
b.	Stara Góra	Obora			budynek gospodarczy
c.	Stara Góra	Stodoła			budynek gospodarczy
d.	Stara Góra	Furtka i brama wjazdowa			inny
5.	STARA GÓRA	Stodoła		Nr 2	budynek gospodarczy
6.	STARA GÓRA	Dom mieszkalny, ob. biblioteka		Nr 26	budynek mieszkalny
7.	STARA GÓRA	Dom mieszkalny		Nr 29	budynek mieszkalny
8.	STARA GÓRA	Dom mieszkalny		Nr 43	budynek mieszkalny
9.	STARA GÓRA	Dom mieszkalny		Nr 44	budynek mieszkalny
10.	STARA GÓRA	Dom mieszkalny		Nr 45	budynek mieszkalny
11.	STARA GÓRA	Dom mieszkalny		Nr 71	budynek mieszkalny
12.	STARA GÓRA	Dom mieszkalny		Nr 75	budynek mieszkalny
a.	Stara Góra	Obora i spichlerz		Nr 75	budynek gospodarczy
13.	STARA GÓRA	Dom mieszkalny		Nr 81	budynek mieszkalny
1.	STRUMIENNA	Historyczny układ ruralistyczny wsi			obszar
2.	STRUMIENNA	Cmentarz poewangelicki	na zach. od wsi		cmentarz
3.	STRUMIENNA	Dom mieszkalny		Nr 13	budynek mieszkalny
4.	STRUMIENNA	Dom mieszkalny		Nr 20	budynek mieszkalny
a.	Strumienna	Brama		Nr 20	inny
5.	STRUMIENNA	Dworek		Nr 31	budynek mieszkalny
a.	Strumienna	Brama		Nr 31	inny
6.	STRUMIENNA	Dom mieszkalny		Nr 34	budynek mieszkalny
7.	STRUMIENNA	Budka wartownika			inny
1.	SUŁKÓW	Historyczny układ ruralistyczny wsi			obszar
2.	SUŁKÓW	Cmentarz poewangelicki	na zach. od wsi		cmentarz
1.	SZEDZIEC	Historyczny układ ruralistyczny wsi			obszar
2.	SZEDZIEC	Cmentarz poewangelicki	na pd. od wsi		cmentarz
3.	SZEDZIEC	Zespół pałacowy:			zespół pałacowy
a.	Szedziec	Pałac		Nr 12	pałac
b.	Szedziec	Dom mieszkalny			budynek mieszkalny
c.	Szedziec	Obora			budynek gospodarczy
d.	Szedziec	Stajnia i spichlerz, ob. paszarnia			budynek gospodarczy
e.	Szedziec	Gorzelnia, ob. warzelnia mleka			przemysłowy
f.	Szedziec	Park pałacowy			park
4.	SZEDZIEC	Stodoła		Nr 5	budynek gospodarczy
5.	SZEDZIEC	Stodoła		Nr 9	budynek gospodarczy
6.	SZEDZIEC	Dom mieszkalny		Nr 21	budynek mieszkalny

7.	SZEDZIEC	Zespół folwarczny Szedziec Mały			zespół folwarczny
1.	ŚLUBÓW	Historyczny układ ruralistyczny wsi			obszar
2.	ŚLUBÓW	Cmentarz parafialny	poza wsią		cmentarz
3.	ŚLUBÓW	Zespół pałacowy Ślubów Górny:			zespół pałacowy
a.	Ślubów	Pałac, ob. biura i mieszkania		Nr 54	pałac
b.	Ślubów	Spichlerz			budynek gospodarczy
c.	Ślubów	Obora + stajnia			budynek gospodarczy
d.	Ślubów	Kaplica	park pałacowy		kaplica
e.	Ślubów	Park pałacowy			park
4.	ŚLUBÓW	Zespół folwarczny Ślubów Dolny:			zespół folwarczny
a.	Ślubów	Dwór, ob. szkoła			dwór
b.	Ślubów	Gołębnik			inny
c.	Ślubów	Park krajobrazowy			park
5.	ŚLUBÓW	Dom mieszkalny		Nr 18	budynek mieszkalny
6.	ŚLUBÓW	Dom mieszkalny		Nr 22	budynek mieszkalny
7.	ŚLUBÓW	Dom mieszkalny		Nr 25	budynek mieszkalny
8.	ŚLUBÓW	Dom mieszkalny		Nr 43	budynek mieszkalny
9.	ŚLUBÓW	Stacja trafo			transformator
1.	UŁANKA	Historyczny układ przestrzenny przysiółka			obszar
2.	UŁANKA	Cmentarz poewangelicki	na pn.-zach. od przysiółka		cmentarz
1.	WIERUSZOWICE	Historyczny układ przestrzenny przysiółka			obszar
2.	WIERUSZOWICE	Zespół folwarczny			zespół folwarczny
1.	WIERZOWICE MAŁE	Historyczny układ przestrzenny wsi			obszar
2.	WIERZOWICE MAŁE	Zespół folwarczny			zespół folwarczny
1.	WIERZOWICE WIELKIE	Historyczny układ przestrzenny wsi			obszar
2.	WIERZOWICE WIELKIE	Cmentarz poewangelicki	na pd. krańcu wsi		cmentarz
3.	WIERZOWICE WIELKIE	Zespół folwarczny:			zespół folwarczny
a.	Wierzowice Wielkie	Park dworski			park
	Wierzowice Wielkie	Podwórze gosp. I (duże):			zespół folwarczny
b.	Wierzowice Wielkie	Spichlerz z budynkiem gospodarczym		Nr 34	budynek gospodarczy
c.	Wierzowice Wielkie	Dom mieszkalny			budynek mieszkalny
d.	Wierzowice Wielkie	Budynek mieszkalno-gospodarczy			budynek mieszkalno-gospodarczy
e.	Wierzowice Wielkie	Stodoła			budynek gospodarczy

f.	Wierzowice Wielkie	Spichlerz (mały)			budynek gospodarczy
g.	Wierzowice Wielkie	Obora			budynek gospodarczy
	Wierzowice Wielkie	Podwórze gosp. II:			zespół folwarczny
h.	Wierzowice Wielkie	Obora		Nr 25	budynek gospodarczy
1.	WITOSZYCE	Historyczny układ przestrzenny wsi			obszar
2.	WITOSZYCE	Cmentarz poewangelicki	wśród pól		cmentarz
3.	WITOSZYCE	Zespół pałacowy:			zespół pałacowy
a.	Witoszyce	Pałac			pałac
b.	Witoszyce	Park pałacowy			park
c.	Witoszyce	Oranżeria	park		inny
d.	Witoszyce	Dom ogrodnika	park		budynek mieszkalny
	Witoszyce	Zespół folwarczny:			zespół folwarczny
e.	Witoszyce	Brama wjazdowa			inny
f.	Witoszyce	Dom mieszkalny, ob. magazyn i biura			budynek mieszkalny
g.	Witoszyce	Dom mieszkalny			budynek mieszkalny
h.	Witoszyce	Kuźnia			inny
i.	Witoszyce	Stodoła i obora			budynek gospodarczy
j.	Witoszyce	Obora			budynek gospodarczy
k.	Witoszyce	Gorzelnia			przemysłowy
l.	Witoszyce	Stodoła			budynek gospodarczy
4.	WITOSZYCE	Dom mieszkalny		Nr 2	budynek mieszkalny
5.	WITOSZYCE	Dom mieszkalny		Nr 9	budynek mieszkalny
6.	WITOSZYCE	Dom mieszkalny		Nr 60	budynek mieszkalny
1.	ZAWIEŚCICE	Historyczny układ przestrzenny wsi			obszar
2.	ZAWIEŚCICE	Zespół folwarczny:			zespół folwarczny
a.	Zawieścice	Spichlerz			budynek gospodarczy
b.	Zawieścice	Park krajobrazowy			park
3.	ZAWIEŚCICE	Wiatrak			wiatrak

WYKAZ STANOWISK ARCHEOLOGICZNYCH WPISANYCH DO GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW

Lp.	Obszar AZP	Miejscowość	Nr stan. w miejscowości	Nr stan. na obszarze
1	65-23	Nowa Wioska	1	62
2	65-23	Nowa Wioska	2	63
3	65-23	Nowa Wioska	3	64
4	65-23	Nowa Wioska	4	65
5	66-23	Radosław	18	46
6	66-23	Radosław	26	47
7	66-23	Radosław	27	48
8	66-23	Radosław	25	49
9	66-23	Radosław	24	50
10	66-23	Radosław	23	51
11	66-23	Radosław	22	52
12	66-23	Radosław	0	53
13	66-23	Radosław	0	54
14	66-23	Radosław	28	55
15	66-23	Radosław	2	56
16	66-23	Radosław	16	57
17	66-23	Radosław	17	58
18	66-23	Radosław	21	59
19	66-23	Radosław	12	63
20	66-23	Radosław	11	64
21	66-23	Radosław	10	65
22	66-23	Radosław	9	66
23	66-23	Radosław	8	67
24	66-23	Radosław	5	68
25	66-23	Radosław	4	69
26	66-23	Radosław	1	70
27	66-23	Radosław	6	71
28	66-23	Radosław	7	72
29	66-23	Radosław	3	73
30	66-23	Radosław	19	74
31	66-23	Radosław	20	75
32	66-23	Witoszyce	23	76
33	66-23	Witoszyce	1	77
34	66-23	Witoszyce	36	78
35	66-23	Witoszyce	37	79
36	66-23	Witoszyce	2	80
37	66-23	Witoszyce	4	81
38	66-23	Witoszyce	5	82
39	66-23	Witoszyce	3	83
40	66-23	Witoszyce	29	84
41	66-23	Witoszyce	30	85
42	66-23	Witoszyce	32	86
43	66-23	Witoszyce	35	87
44	66-23	Witoszyce	34	88
45	66-23	Witoszyce	31	89
46	66-23	Witoszyce	33	90
47	66-23	Witoszyce	6	91

48	66-23	Witoszyce	26	92
49	66-23	Witoszyce	28	93
50	66-23	Witoszyce	27	94
51	66-23	Łagiszyn	4	147
52	66-23	Łagiszyn	3	148
53	66-23	Łagiszyn	5	149
54	66-23	Łagiszyn	6	150
55	66-24	Witoszyce	22	1
56	66-24	Witoszyce	25	2
57	66-24	Witoszyce	21	3
58	66-24	Witoszyce	20	4
59	66-24	Witoszyce	19	5
60	66-24	Witoszyce	17	6
61	66-24	Witoszyce	16	7
62	66-24	Witoszyce	15	8
63	66-24	Witoszyce	18	9
64	66-24	Witoszyce	14	10
65	66-24	Witoszyce	24	11
66	66-24	Witoszyce	13	12
67	66-24	Witoszyce	11	13
68	66-24	Witoszyce	10	14
69	66-24	Witoszyce	9	15
70	66-24	Witoszyce	7	16
71	66-24	Witoszyce	8	17
72	66-24	Witoszyce	12	18
73	66-24	Chróścina	4	19
74	66-24	Chróścina	23	21
75	66-24	Chróścina	22	22
76	66-24	Chróścina	1	24
77	66-24	Chróścina	19	25
78	66-24	Chróścina	18	26
79	66-24	Chróścina	17	27
80	66-24	Chróścina	16	28
81	66-24	Chróścina	15	29
82	66-24	Chróścina	14	30
83	66-24	Chróścina	3	31
84	66-24	Chróścina	2	32
85	66-24	Chróścina	13	33
86	66-24	Chróścina	11	34
87	66-24	Chróścina	12	35
88	66-24	Chróścina	10	36
89	66-24	Chróścina	39	37
90	66-24	Chróścina	33	38
91	66-24	Chróścina	35	39
92	66-24	Chróścina	38	40
93	66-24	Chróścina	34	41
94	66-24	Chróścina	31	42
95	66-24	Chróścina	32	43
96	66-24	Chróścina	29	44

97	66-24	Chróścina	28	45
98	66-24	Chróścina	26	46
99	66-24	Chróścina	24	47
100	66-24	Chróścina	25	48
101	66-24	Chróścina	27	49
102	66-24	Chróścina	30	50
103	66-24	Chróścina	36	51
104	66-24	Chróścina	37	52
105	66-24	Czernina Dolna	7	60
106	66-24	Czernina Dolna	8	61
107	66-24	Czernina Dolna	9	62
108	66-24	Czernina Dolna	10	63
109	66-24	Chróścina	40	64
110	66-24	Chróścina	41	65
111	66-24	Chróścina	21	68
112	66-25	Czernina Dolna	5	119
113	67-23	Brzeżany	1	43
114	67-23	Brzeżany	2	44
115	67-23	Sławęcice	13	45
116	67-23	Brzeżany	4	49
117	67-23	Polanowo	1	50
118	67-23	Polanowo	2	51
119	67-23	Brzeżany	5	52
120	67-23	Brzeżany	6	53
121	67-23	Strumienna	3	55
122	67-23	Strumienna	4	56
123	67-23	Strumienna	2	57
124	67-23	Strumienna	5	58
125	67-23	Strumienna	6	59
126	67-23	Strumienna	1	60
127	67-23	Brzeżany	3	61
128	67-23	Łagiszyn	2	62
129	67-23	Łagiszyn	1	63
130	67-23	Polanowo	3	72
131	67-23	Sławęcice	17	74
132	67-23	Sławęcice	16	75
133	67-24	Czernina Dolna	1	1
134	67-24	Czernina Dolna	2	2
135	67-24	Czernina Dolna	3	3
136	67-24	Czernina Dolna	4	4
137	67-24	Ligota	8	5
138	67-24	Ligota	12	6
139	67-24	Ligota	13	7
140	67-24	Ligota	14	8
141	67-24	Ligota	15	9
142	67-24	Ligota	17	10
143	67-24	Ligota	16	11
144	67-24	Ligota	1	12
145	67-24	Ligota	18	13

146	67-24	Kruszyniec	1	14
147	67-24	Glinka	2	15
148	67-24	Glinka	3	16
149	67-24	Glinka	4	17
150	67-24	Glinka	5	18
151	67-24	Chróścina	1	19
152	67-24	Chróścina	2	20
153	67-24	Chróścina	3	21
154	67-24	Chróścina	4	22
155	67-24	Chróścina	5	23
156	67-24	Sławęcice	1	24
157	67-24	Sławęcice	2	25
158	67-24	Sławęcice	3	26
159	67-24	Glinka	6	27
160	67-24	Sławęcice	4	28
161	67-24	Glinka	7	29
162	67-24	Glinka	8	30
163	67-24	Glinka	9	31
164	67-24	Glinka	10	32
165	67-24	Chróścina	6	33
166	67-24	Chróścina	7	34
167	67-24	Chróścina	8	35
168	67-24	Chróścina	9	36
169	67-24	Glinka	11	37
170	67-24	Czernina Górna	1	38
171	67-24	Czernina Dolna	5	39
172	67-24	Czernina Dolna	6	40
173	67-24	Czernina Górna	2	41
174	67-24	Czernina Górna	3	42
175	67-24	Borszyn Wielki	1	43
176	67-24	Borszyn Wielki	2	44
177	67-24	Borszyn Wielki	3	45
178	67-24	Sławęcice	5	46
179	67-24	Sławęcice	6	47
180	67-24	Góra	12	48
181	67-24	Sławęcice	7	49
182	67-24	Sławęcice	8	50
183	67-24	Glinka	1	51
184	67-24	Sławęcice	9	52
185	67-24	Sławęcice	10	53
186	67-24	Sławęcice	11	54
187	67-24	Kruszyniec	2	55
188	67-24	Ligota	7	56
189	67-24	Ligota	5	57
190	67-24	Ligota	4	58
191	67-24	Ligota	6	59
192	67-24	Ligota	3	60
193	67-24	Ligota	11	61
194	67-24	Ligota	10	62

195	67-24	Ligota	2	63
196	67-24	Ligota	9	64
197	67-24	Czernina Górna	4	65
198	67-24	Sławęcice	12	66
199	67-24	Sławęcice	14	67
200	67-24	Sławęcice	15	68
201	67-24	Czernina	3	69
202	67-25	Czernina	1	1
203	67-25	Czernina	7	2
204	67-25	Czernina	8	3
205	67-25	Czernina	9	4
206	67-25	Czernina	10	5
207	67-25	Czernina	11	6
208	67-25	Czernina Górna	3	7
209	67-25	Czernina Górna	5	8
210	67-25	Czernina Górna	6	9
211	67-25	Czernina Górna	7	10
212	67-25	Czernina Górna	8	11
213	67-25	Czernina Górna	9	12
214	67-25	Czernina Górna	10	13
215	67-25	Sułków	1	23
216	67-25	Sułków	2	24
217	67-25	Sułków	3	25
218	67-25	Sułków	4	26
219	67-25	Sułków	5	27
220	67-25	Sułków	6	28
221	67-25	Sułków	7	29
222	67-25	Sułków	8	30
223	67-25	Sułków	9	31
224	67-25	Sułków	10	32
225	67-25	Ligota	5	37
226	67-25	Ligota	6	38
227	67-25	Ligota	12	39
228	67-25	Ligota	15	40
229	67-25	Ligota	19	41
230	67-25	Ligota	20	42
231	67-25	Ligota	21	43
232	67-25	Ligota	22	44
233	67-25	Ligota	23	45
234	67-25	Borszyn Wielki	12	46
235	67-25	Czernina	2	55
236	68-23	Jastrzębia	6	1
237	68-23	Jastrzębia	7	2
238	68-23	Jastrzębia	8	3
239	68-23	Jastrzębia	20	4
240	68-23	Jastrzębia	45	5
241	68-23	Jastrzębia	15	6
242	68-23	Jastrzębia	10	7
243	68-23	Jastrzębia	46	8

244	68-23	Jastrzębia	5	9
245	68-23	Jastrzębia	4	10
246	68-23	Jastrzębia	3	11
247	68-23	Jastrzębia	1	12
248	68-23	Jastrzębia	2	13
249	68-23	Stara Góra	7	14
250	68-23	Stara Góra	8	15
251	68-23	Stara Góra	31	16
252	68-23	Stara Góra	32	17
253	68-23	Stara Góra	33	18
254	68-23	Stara Góra	6	19
255	68-23	Stara Góra	5	20
256	68-23	Stara Góra	2	21
257	68-23	Stara Góra	10	22
258	68-23	Stara Góra	3	23
259	68-23	Stara Góra	4	24
260	68-23	Osetno	2	25
261	68-23	Osetno	1	26
262	68-23	Osetno	7	27
263	68-23	Osetno	8	28
264	68-23	Osetno Małe	1	29
265	68-23	Osetno	6	31
266	68-23	Osetno	5	32
267	68-23	Osetno	4	33
268	68-23	Osetno	9	34
269	68-23	Osetno	3	35
270	68-23	Osetno	10	48
271	68-23	Gola Górowska	2	52
272	68-23	Gola Górowska	20	53
273	68-23	Gola Górowska	1	62
274	68-23	Osetno	11	69
275	68-23	Osetno	26	70
276	68-23	Osetno	27	71
277	68-23	Osetno	23	72
278	68-23	Rogów Górowski	1	73
279	68-24	Jastrzębia	11	1
280	68-24	Jastrzębia	21	2
281	68-24	Jastrzębia	16	3
282	68-24	Góra	22	4
283	68-24	Góra	23	5
284	68-24	Góra	24	6
285	68-24	Góra	25	7
286	68-24	Góra	26	8
287	68-24	Góra	27	9
288	68-24	Góra	28	10
289	68-24	Góra	29	11
290	68-24	Góra	30	12
291	68-24	Góra	31	13
292	68-24	Góra	9	14

293	68-24	Góra	32	15
294	68-24	Góra	33	16
295	68-24	Góra	34	17
296	68-24	Góra	1	18
297	68-24	Góra	5	19
298	68-24	Góra	35	20
299	68-24	Góra	14	21
300	68-24	Góra	8	22
301	68-24	Góra	19	23
302	68-24	Góra	36	24
303	68-24	Góra	6	25
304	68-24	Góra	37	26
305	68-24	Stara Góra	1	27
306	68-24	Stara Góra	9	28
307	68-24	Stara Góra	10	29
308	68-24	Góra	38	30
309	68-24	Góra	3	31
310	68-24	Góra	4	32
311	68-24	Góra	39	33
312	68-24	Kłoda Wielka	40	34
313	68-24	Góra	41	35
314	68-24	Góra	2	36
315	68-24	Góra	6	37
316	68-24	Góra	5	38
317	68-24	Góra	7	39
318	68-24	Góra	42	40
319	68-24	Góra	47	41
320	68-24	Borszyn Mały	21	42
321	68-24	Góra	43	43
322	68-24	Góra	3	44
323	68-24	Kruszyniec	4	45
324	68-24	Kruszyniec	5	46
325	68-24	Kruszyniec	6	47
326	68-24	Borszyn Mały	15	48
327	68-24	Borszyn Mały	11	49
328	68-24	Borszyn Mały	10	50
329	68-24	Borszyn Mały	14	51
330	68-24	Borszyn Mały	5	52
331	68-24	Borszyn Mały	16	53
332	68-24	Borszyn Mały	17	54
333	68-24	Borszyn Mały	9	55
334	68-24	Borszyn Mały	6	56
335	68-24	Borszyn Mały	7	57
336	68-24	Borszyn Mały	1	58
337	68-24	Borszyn Mały	3	59
338	68-24	Borszyn Wielki	4	60
339	68-24	Borszyn Wielki	5	61
340	68-24	Borszyn Wielki	6	62
341	68-24	Borszyn Mały	13	63

342	68-24	Borszyn Mały	4	64
343	68-24	Borszyn Mały	12	65
344	68-24	Borszyn Mały	18	66
345	68-24	Borszyn Mały	8	67
346	68-24	Borszyn Mały	2	68
347	68-24	Borszyn Mały	19	69
348	68-24	Góra	44	70
349	68-24	Kłoda Wielka	1	71
350	68-24	Borszyn Mały	20	72
351	68-24	Kłoda Górowska	2	73
352	68-24	Kłoda Górowska	3	74
353	68-24	Kłoda Górowska	4	75
354	68-24	Kłoda Górowska	2	76
355	68-24	Kłoda Górowska	3	77
356	68-24	Kłoda Górowska	4	78
357	68-24	Kłoda Górowska	1	79
358	68-24	Kłoda Górowska	5	80
359	68-24	Kłoda Górowska	6	81
360	68-24	Kłoda Górowska	7	82
361	68-24	Kłoda Górowska	8	83
362	68-24	Zawieścice	1	84
363	68-24	Zawieścice	2	85
364	68-24	Zawieścice	3	86
365	68-24	Zawieścice	4	87
366	68-24	Zawieścice	5	88
367	68-24	Zawieścice	6	89
368	68-24	Zawieścice	7	90
369	68-24	Zawieścice	8	91
370	68-24	Zawieścice	9	92
371	68-24	Zawieścice	10	93
372	68-24	Stara Góra	11	94
373	68-24	Stara Góra	12	95
374	68-24	Stara Góra	13	96
375	68-24	Stara Góra	14	97
376	68-24	Stara Góra	15	98
377	68-24	Stara Góra	16	99
378	68-24	Stara Góra	17	100
379	68-24	Stara Góra	18	101
380	68-24	Stara Góra	19	102
381	68-24	Stara Góra	20	103
382	68-24	Stara Góra	21	104
383	68-24	Stara Góra	22	105
384	68-24	Stara Góra	23	106
385	68-24	Stara Góra	24	107
386	68-24	Stara Góra	25	108
387	68-24	Stara Góra	26	109
388	68-24	Stara Góra	27	110
389	68-24	Stara Góra	28	111
390	68-24	Stara Góra	29	112

391	68-24	Stara Góra	30	113
392	68-24	Sławęcice	12	114
393	68-24	Zawieścice	11	115
394	68-24	Zawieścice	12	116
395	68-24	Stara Góra	34	117
396	68-24	Góra	50	118
397	69-23	Osetno	12	15
398	69-23	Osetno	13	16
399	69-23	Osetno	14	17
400	69-23	Osetno	15	18
401	69-23	Osetno	16	19
402	69-23	Osetno	17	20
403	69-23	Osetno	46	21
404	69-23	Osetno	19	22
405	69-23	Osetno	20	23
406	69-23	Osetno	21	24
407	69-23	Osetno	22	25
408	69-23	Osetno	23	26
409	69-23	Osetno	24	27
410	69-23	Osetno	25	28
411	69-23	Osetno Małe - Kietlów	4	29
412	69-23	Osetno Małe - Kietlów	5	30
413	69-23	Osetno Małe - Kietlów	6	40
414	69-23	Osetno Małe - Kietlów	1	41
415	69-23	Osetno Małe - Kietlów	11	42
416	69-23	Osetno Małe - Kietlów	10	43
417	69-23	Osetno Małe	9	44
418	69-23	Osetno Małe	7	45
419	69-23	Osetno Małe - Kietlów	12	46
420	69-23	Osetno Małe	23	47
421	69-23	Osetno Małe	2	48
422	69-23	Osetno	44	49
423	69-23	Osetno	18	50
424	69-23	Osetno Małe	15	51
425	69-23	Osetno Małe	8	52
426	69-23	Osetno Małe	14	53
427	69-23	Osetno Małe	3	54
428	69-23	Osetno Małe	13	55
429	69-23	Osetno Małe	17	56
430	69-23	Ryczeń	18	71
431	69-23	Ryczeń	19	72
432	69-23	Ryczeń	20	73
433	69-23	Ryczeń	21	74
434	69-23	Ryczeń	22	75
435	69-23	Ryczeń	23	76
436	69-23	Ryczeń	24	77
437	69-23	Ryczeń	25	78
438	69-23	Ryczeń	26	79
439	69-23	Ryczeń	4	80

440	69-23	Ryczeń	27	81
441	69-23	Ryczeń	2	82
442	69-23	Ryczeń	28	83
443	69-23	Osetno Małe	18	86
444	69-23	Osetno Małe	19	88
445	69-23	Osetno Małe	20	89
446	69-23	Osetno Małe	22	96
447	69-23	Osetno	40	106
448	69-23	Osetno	41	107
449	69-23	Osetno	42	108
450	69-23	Osetno	29	109
451	69-23	Osetno	30	110
452	69-23	Osetno	31	111
453	69-23	Osetno	32	112
454	69-23	Osetno	33	113
455	69-23	Osetno	34	114
456	69-23	Osetno	35	115
457	69-23	Osetno	36	116
458	69-23	Osetno	37	117
459	69-23	Osetno	38	118
460	69-23	Osetno	39	119
461	69-23	Osetno	45	120
462	69-23	Ryczeń	37	125
463	69-23	Osetno	43	127
464	69-23	Osetno Małe	16	128
465	69-23	Osetno	44	129
466	69-24	Ryczeń	8	1
467	69-24	Ryczeń	9	2
468	69-24	Ryczeń	10	3
469	69-24	Ryczeń	1	4
470	69-24	Ryczeń	11	5
471	69-24	Ryczeń	12	6
472	69-24	Ryczeń	5	7
473	69-24	Ryczeń	13	8
474	69-24	Ryczeń	3	9
475	69-24	Ryczeń	6	10
476	69-24	Ryczeń	14	11
477	69-24	Ryczeń	15	12
478	69-24	Ryczeń	16	13
479	69-24	Ryczeń	7	14
480	69-24	Ryczeń	17	15
481	69-24	Stara Góra	35	16
482	69-24	Zawieścice	13	17
483	69-24	Zawieścice	14	18
484	69-24	Zawieścice	15	19
485	69-24	Zawieścice	2	20
486	69-24	Zawieścice	8	21
487	69-24	Zawieścice	1	22
488	69-24	Zawieścice	7	23

489	69-24	Grabowno	3	24
490	69-24	Grabowno	4	25
491	69-24	Grabowno	1	26
492	69-24	Grabowno	2	27
493	69-24	Ślubów	1	28
494	69-24	Ślubów	9	29
495	69-24	Ślubów	10	30
496	69-24	Ślubów	11	31
497	69-24	Wierzowice Małe	3	32
498	69-24	Wierzowice Małe	2	33
499	69-24	Wierzowice Małe	1	34
500	69-24	Wierzowice Małe	7	35
501	69-24	Wierzowice Małe	8	36
502	69-24	Wierzowice Małe	9	37
503	69-24	Wierzowice Małe	10	38
504	69-24	Wierzowice Małe	11	39
505	69-24	Wierzowice Małe	12	40
506	69-24	Wierzowice Małe	13	41
507	69-24	Wierzowice Małe	14	42
508	69-24	Wierzowice Małe	6	43
509	69-24	Wierzowice Małe	16	44
510	69-24	Wierzowice Małe	17	45
511	69-24	Wierzowice Małe	12	46
512	69-24	Wierzowice Wielkie	11	47
513	69-24	Wierzowice Wielkie	10	48
514	69-24	Wierzowice Wielkie	9	49
515	69-24	Wierzowice Wielkie	15	50
516	69-24	Wierzowice Wielkie	8	51
517	69-24	Wierzowice Wielkie	1	52
518	69-24	Wierzowice Wielkie	48	53
519	69-24	Wierzowice Wielkie	5	54
520	69-24	Wierzowice Wielkie	2	55
521	69-24	Wierzowice Wielkie	4	56
522	69-24	Wierzowice Wielkie	3	57
523	69-24	Wierzowice Wielkie	18	58
524	69-24	Wierzowice Wielkie	14	59
525	69-24	Wierzowice Wielkie	13	60
526	69-24	Wierzowice Wielkie	17	61
527	69-24	Wierzowice Wielkie	7	62
528	69-24	Wierzowice Wielkie	16	63
529	69-24	Wierzowice Wielkie	6	64
530	69-24	Wierzowice Małe	5	76
531	69-24	Stara Góra	36	79
532	69-24	Ryczeń	29	80
533	69-24	Ryczeń	30	81
534	69-24	Ryczeń	31	82
535	69-24	Ryczeń	32	83
536	69-24	Ryczeń	33	84
537	69-24	Ryczeń	34	85

538	69-24	Ryczeń	35	86
539	69-24	Ryczeń	36	87
540	69-24	Zawieścice	18	88
541	69-24	Zawieścice	19	89
542	69-24	Zawieścice	20	90
543	69-24	Zawieścice	21	91
544	69-24	Zawieścice	22	92
545	69-24	Zawieścice	23	93
546	69-24	Zawieścice	24	94
547	69-24	Zawieścice	25	95
548	69-24	Zawieścice	26	96
549	69-24	Zawieścice	27	97
550	69-24	Zawieścice	28	98
551	69-24	Zawieścice	29	99
552	69-24	Zawieścice	30	100
553	69-24	Zawieścice	16	101
554	69-24	Zawieścice	17	102
555	69-24	Grabowno	5	103
556	69-24	Grabowno	6	104
557	69-24	Grabowno	7	105
558	69-24	Grabowno	8	106
559	69-24	Grabowno	9	107
560	69-24	Grabowno	10	108
561	69-24	Grabowno	11	109
562	69-24	Grabowno	12	110
563	69-24	Grabowno	13	111
564	69-24	Grabowno	14	112
565	69-24	Grabowno	15	113
566	69-24	Grabowno	16	114
567	69-24	Grabowno	17	115
568	69-24	Grabowno	18	116
569	69-24	Grabowno	19	117
570	69-24	Grabowno	20	118
571	69-24	Grabowno	21	119
572	69-24	Grabowno	22	120
573	69-24	Ślubów	12	121
574	69-24	Ślubów	13	122
575	69-24	Ślubów	14	123
576	69-24	Ślubów	15	124
577	69-24	Ślubów	16	125
578	69-24	Ślubów	17	126
579	69-24	Ślubów	18	127
580	69-24	Ślubów	19	128
581	69-24	Ślubów	20	129
582	69-24	Ślubów	6	130
583	69-24	Ślubów	21	131
584	69-24	Ślubów	22	132
585	69-24	Wierzowice Wielkie	19	133
586	69-24	Wierzowice Wielkie	20	134

587	69-24	Wierzowice Wielkie	21	135
588	69-24	Wierzowice Wielkie	22	136
589	69-24	Wierzowice Wielkie	23	137
590	69-24	Wierzowice Wielkie	24	138
591	69-24	Wierzowice Wielkie	25	139
592	69-24	Wierzowice Wielkie	26	140
593	69-24	Wierzowice Wielkie	27	141
594	69-24	Wierzowice Wielkie	28	142
595	69-24	Wierzowice Wielkie	29	143
596	69-24	Wierzowice Wielkie	30	144
597	69-24	Wierzowice Wielkie	31	145
598	69-24	Wierzowice Wielkie	32	146
599	69-24	Wierzowice Wielkie	33	147
600	69-24	Wierzowice Wielkie	34	148
601	69-24	Wierzowice Wielkie	35	149
602	69-24	Wierzowice Wielkie	36	150
603	69-24	Wierzowice Wielkie	37	151
604	69-24	Wierzowice Wielkie	38	152
605	69-24	Wierzowice Wielkie	39	153
606	69-24	Wierzowice Wielkie	40	154
607	69-24	Wierzowice Wielkie	41	155
608	69-24	Wierzowice Wielkie	42	156
609	69-24	Wierzowice Wielkie	43	157
610	69-24	Wierzowice Wielkie	44	158
611	69-24	Wierzowice Wielkie	45	159
612	69-24	Wierzowice Wielkie	46	160
613	69-24	Wierzowice Małe	18	161
614	69-24	Wierzowice Małe	19	162
615	69-24	Wierzowice Małe	20	163
616	69-24	Wierzowice Małe	21	164
617	69-24	Wierzowice Wielkie	47	164
618	69-24	Wierzowice Małe	22	165
619	69-24	Wierzowice Małe	23	166
620	69-24	Wierzowice Małe	24	167
621	69-24	Wierzowice Małe	25	168
622	69-24	Wierzowice Małe	26	169
623	69-24	Wierzowice Małe	27	170
624	69-24	Wierzowice Małe	28	171
625	69-24	Wierzowice Małe	29	172
626	69-24	Wierzowice Małe	30	173
627	69-24	Wierzowice Wielkie	17	174
628	69-24	Ryczeń	38	185
629	69-24	Grabowno	23	186
630	69-25	Ślubów	0	2
631	69-25	Ślubów	0	3
632	69-25	Ślubów	0	4
633	69-25	Ślubów	0	5
634	69-25	Ślubów	0	6
635	69-25	Ślubów	0	7

636	69-25	Ślubów	0	33
637	69-25	Ślubów	0	40